

HER SVIKTER NORGE

METODERAPPORT

Av Journalistene David Vojislav Krekling og Kirsti Haga Honningsøy

Utvikling/design: Glen Imrie, Tom Johansen, Kari Anne Gisetstad
Andersen og Peter Haza

Her svikter Norge

av

Journalistene David Vojislav Krekling og Kirsti Haga Honningsøy
Utvikling/design: Glen Imrie, Tom Johansen, Kari Anne Gisetstad Andersen og Peter Haza

Svikt, lovbrudd og dårlig behandling. Her er noe av dokumentasjonen av problemene i norsk eldreomsorg de siste årene.

Eldre	
Tiltak i hjemmet	
Spesialisthelsetjenesten	
Sykehjem	

Eldre	⚠ 23 varseltrekanter
⚠	Mangler kunnskap om psykiske lidelser og problemer blant eldre
⚠	Selv mord blant eldre menn mye vanligere enn hos kvinner
⚠	Fokus på menneskerettigheter fraværende i eldreomsorgen
⚠	Brudd på eldres rettigheter fraværende i rettssystemet

Innhold:	Side:
1. Publiseringsliste	4
1.1. Publisering på nett	4
1.2. Publisering på radio	7
1.3. Publisering på TV	8
2. Adresse og kontaktinformasjon	9
3. Slik gjorde vi serien «Her svikter Norge»	11
3.1. Idéen	11
3.2. Dette avdekket vi	11
3.3. Organisering og utførelse	12
3.3.1. Tre systemer der Norge svikter	13
3.3.2. Arbeidet begynner	15
3.3.3. Finn idealveien	16
3.3.4. Vis frem hvor det svikter	17
3.3.5. De redaksjonelle sakene	21
3.3.6. Faglige utfordringer	23
3.3.7. Generelle erfaringer	24
4. Takk til	24

1. Publiseringsliste «Her svikter Norge»:

1.1. Publisering NRK.no

Samleside for serien på nett

<http://www.nrk.no/emne/her-svikter-norge-1.12063519>

30.11.14: Ressursside/nettrigg

<http://nrk.no/multimedia/her-svikter-norge/>

30.11.14: «Dette er «Her svikter Norge»»

<http://www.nrk.no/norge/dette-er-her-svikter-norge-1.12071756>

30.11.14: «Erkjenner menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg»

<http://www.nrk.no/norge/erkjenner-menneskerettighetsbrudd-i-norsk-eldreomsorg-1.12063524>

30.11.14: «Edgar ser den mørke siden av norsk eldreomsorg»

<http://www.nrk.no/nyheter/edgar-ser-den-mørke-siden-av-norsk-eldreomsorg-1.12063513>

01.12.14: «Liten rettspraksis på lovbrudd i eldreomsorgen»

<http://www.nrk.no/norge/liten-rettspraksis-pa-lovbrudd-i-eldreomsorgen-1.12066787>

01.12.14: «Høie: - Bra vi kaller det for brudd på menneskerettighetene»

http://www.nrk.no/norge/_-bra-at-vi-kaller-det-brudd-pa-menneskerettighetene-1.12074630

01.12.14: «- Når kontrollørene drar fortsetter sykehjemmene som før»

http://www.nrk.no/norge/_-nar-kontrollorene-drar-fortsetter-sykehjemmene-som-for-1.12071792

01.12.14: «- Ansatte i eldreomsorgen forteller at de gråter når de skal hjem»

http://www.nrk.no/norge/_-ansatte-i-eldreomsorgen-forteller-at-de-grater-nar-de-skal-hjem-1.12071885

01.12.14: «- Vi klarer ikke å gi alle en verdig eldreomsorg»

http://www.nrk.no/norge/_-vi-klarar-ikke-a-gi-alle-en-verdig-alderdom-1.12065996

02.12.14: «Her får de mindre enn 0,2 timer med fysioterapi i uken»
http://www.nrk.no/norge/her-far-de-mindre-enn-0_2-timer-fysioterapi-i-uka-1.12069601

02.12.14: «- Du må kanskje dusje moren din selv»
http://www.nrk.no/norge/_-du-ma-kanskje-dusje-moren-din-selv-1.12071903

02.12.14: «Kunne me gjort meir for våre eldre?» (NRK Ytring)
http://www.nrk.no/ytring/kunne-me-gjort-meir-for-vare-eldre_-1.12075270

03.12.14: «Erna måtte svare på hvorfor Norge svikter i eldreomsorgen»
<http://www.nrk.no/norge/erna-matte-svare-pa-hvorfor-norge-svikter-i-eldreomsorgen-1.12079749>

03.12.14: «Bent Høie frykter at situasjonen i eldreomsorgen kan bli verre»
<http://www.nrk.no/norge/bent-hoie-frykter-at-situasjonen-i-eldreomsorgen-kan-bli-verre-1.12080243>

14.12.14: «Odd Sverres overgriper kan ikke straffes»
<http://www.nrk.no/norge/odd-sverres-overgriper-kan-ikke-straffes-1.12055387>

14.12.14: «Ingen kontroll på antall voldtekter i Norge»
<http://www.nrk.no/norge/ingen-kontroll-pa-antall-voldtekter-i-norge-1.12063399>

15.12.14: «- Vi må leve med at det er mange henleggelse»
http://www.nrk.no/norge/_-vi-ma-leve-med-at-det-er-mange-henleggelse-1.12070456

15.12.14: «Ville anmelde voldtekt: - Politiet sendte meg hjem»
http://www.nrk.no/norge/ville-anmelde-voldtekt_-_-politiet-sendte-meg-hjem-1.12042299

15.12.14: «Voldtektsspørsmålene hverken Kripos eller Politidirektoratet vil svare på» <http://www.nrk.no/norge/voldtektssporsmalene-hverken-kripos-eller-politidirektoratet-vil-svare-pa-1.12099997>

16.12.14: «- En finger er nok til tre års fengsel»

http://www.nrk.no/norge/_-en-finger-er-nok-til-tre-ar-i-fengsel-1.12069467

16.12.14: «Nabo (51) voldtok henne da hun sov»

<http://www.nrk.no/norge/nabo-51-voldtok-henne-da-hun-sov-1.12067198>

16.12.14: «Dette møter deg på voldtektsmottaket»

<http://www.nrk.no/norge/dette-moter-deg-pa-overgrepsmottaket-1.12067045>

16.12.14: «Gjennomsyret av voldtektsskam» (NRK Ytring)

<http://www.nrk.no/ytring/gjennomsyret-av-voldtektsskam-1.12102601>

16.12.14: «Hvis jeg sier voldtekt, hva tenker du da?»

<http://www.nrk.no/norge/hvis-jeg-sier-voldtekt-hva-tenker-du-da-1.12069739>

17.12.14: «De blir voldtatt men unnlater å søke hjelp»

<http://www.nrk.no/norge/de-blir-voldtatt-men-unnlater-a-soke-hjelp-1.12070826>

17.12.14: «Oppfordrer til mer åpenhet om overgrep»

<http://www.nrk.no/norge/oppfordrer-til-mer-apenhet-om-overgrep-1.12041362>

21.12.14: «Her er det færre enn én ansatt i barnevernet»

<http://www.nrk.no/norge/her-er-det-faerre-enn-en-ansatt-i-barnevernet-1.12107240>

22.12.14: «Her svikter det i barnevernet»

<http://www.nrk.no/norge/her-svikter-det-i-barnevernet-1.12108827>

22.12.14: «Barnevernet brukte seks år på å ta omsorgen over Jessica»

<http://www.nrk.no/norge/barnevernet-brukte-seks-a-pa-a-ta-omsorgen-over-jessica-1.12102798>

22.12.14: «Barneministeren: - Ingen faglig grunn til ikke å rettighetsfeste barnevernloven»

http://www.nrk.no/norge/_ingen-faglig-grunn-til-ikke-a-rettighetsfeste-barnevernloven-1.12115355

22.12.14: «- Vi driver ikke forsvarlig barnevern»

http://www.nrk.no/norge/_vi-driver-ikke-forsvarlig-barnevern-1.12115480

23.12.14: «- Ungdommene opplever ikke medvirkning i egen sak»

<http://www.nrk.no/norge/svikter-pa-evaluering-og-medvirkning-i-barnevernet-1.12109214>

23.12.14: «Cecilie hadde seks vonde år i barnevernet»

<http://www.nrk.no/norge/cecilie-hadde-seks-vonde-ar-i-barnevernet-1.12106529>

1.2. Publisering radio:

01.12.14: «Tilsyn i eldreomsorgen med gjest i studio»

Nyhetsmorgen NRK P2

<http://radio.nrk.no/serie/nyhetsmorgen/NPUB50023914/01-12-2014>

01.12.14: «Menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg»

Politisk kvarter NRK P2

<http://radio.nrk.no/serie/politisk-kvarter/NREP37023814/01-12-2014>

01.12.14: «Manglende rettspraksis for lovbrudd mot eldre»

Nyhetslunsj NRK P2

<http://radio.nrk.no/serie/nyhetslunsj/NPUB44023814/01-12-2014#t=6m20s>

01.12.14: «Menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg»

Dagsnytt 18 NRK P2

<http://tv.nrk.no/serie/dagsnytt-atten-tv/NNFA56120114/01-12-2014>

02.12.14: «Lite fysioterapi for eldre»

Nyhetslunsj NRK P2

<http://radio.nrk.no/serie/nyhetslunsj/NPUB44023914/02-12-2014>

15.12.14: «Skulle anmelde voldtekt, ble rådet til å la være»

Nyhetsmorgen NRK P2

<http://radio.nrk.no/serie/nyhetsmorgen/NPUB50024914/15-12-2014>

16.12.14: «Søker ikke hjelp etter overgrep med gjest i studio»

Nyhetsmorgen NRK P2

<http://radio.nrk.no/serie/nyhetsmorgen/NPUB50025014/16-12-2014>

22.12.14: «Svikter på undersøkelser i barnevernet»

Nyhetsmorgen NRK P2

<http://radio.nrk.no/serie/nyhetsmorgen/NPUB50025414/22-12-2014>

22.12.14: «Systemsvikt i barnevernet»

Politisk kvarter NRK P2

<http://radio.nrk.no/serie/politisk-kvarter/NREP37025314/22-12-2014>

22.12.14: «Om rettighetsfesting av barnevern»

Nyhetslunsj NRK P2

<http://radio.nrk.no/serie/nyhetslunsj/NPUB44025314/22-12-2014>

1.3. Publisering TV:

30.11.14: «Menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg»

Dagsrevyen

<http://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/NNFA03113014/30-11-2014>

30.11.14: «Bent Høie om menneskerettighetsbrudd»

Kveldsnytt

<http://tv.nrk.no/serie/kveldsnytt/NNFA23113014/30-11-2014>

01.12.14: «Stoppeklokka styrer norsk eldreomsorg»

Dagsrevyen

<http://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen/NNFA19120114/01-12-2014>

03.12.14: «Bent Høie møter kritikerne av norsk eldreomsorg»

Dagsrevyen 21

<http://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen-21/NNFA21120314/03-12-2014>

21.12.14: «Få ansatte i barnevernet»

Kveldsnytt

<http://tv.nrk.no/serie/kveldsnytt/NNFA23122114/21-12-2014>

22.12.14: «Barnevernet i små kommuner får hard kritikk»

Dagsrevyen

<http://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen#t=49s>

2. Adresse- og kontaktinformasjon:

**Redaksjon: NRK Nyhetsdivisjonen
Bjørnstjerne Bjørnsons plass 1
0340 Oslo**

David Vojislav Krekling
Journalist
Økonomisk og politisk avdeling
NRK
E-post: david.krekling@nrk.no
Tel: +47 974 70 331

Glen Imrie
Utvikler
Medieutvikling
NRK
E-post: glen.imrie@nrk.no
Tel: +47 918 57 772

Kari Anne Gisetstad Andersen
Designer
Medieutvikling
NRK
E-post: karianne.andersen@nrk.no
Tel: +47 476 37 407

Kirsti Haga Honningsøy
Journalist
Innenriksavdelingen
NRK
E-post: kirsti.haga.honningsoy@nrk.no
Tel: +47 924 64 296

Tom Gabriel Johansen
Informasjonsdesigner
Medieutvikling
NRK
E-post: tom.johansen@nrk.no
Tel: +47 991 16 891

Peter Haza
Utvikler
Medieutvikling
NRK
E-post: peter.haza@nrk.no
Tel: +47 988 17 739

🕒 20:50 Ingen pågrepet etter Tøyen-hendelse

Politiet har avsluttet jakten på tre menn som ble sette løpende fra stedet, etter at en person ble knivstukket på...

– Føler de behandler pappa som at de ikke tror han kan fortelle om det
– **men Edgar (88) forteller**

▶ Tårene kommer når Tone forteller om farens liv på sykehjem.

**Erkjenner brudd
på
menneskerettighetene**

– Jeg er svært urolig, sier helsedirektøren. [Les saken](#)

Her svikter Norge

[Se oversikten](#)

Slik har NRK jobbet

3. Slik gjorde vi serien «Her svikter Norge»:

3.1. Ideen:

«Norge er verdens beste land å bo i» og grunnlovsjubileet 2014. 200 år med egne lover som sakte men sikkert, og med god hjelp av oljen, har gjort at vi gang på gang blir kåret til verdens beste land å bo i.

Jeg tenkte mye på dette høsten 2013 og våren 2014. Dét og kontrasten til pressens oppfyllelse av Vær Varsom-plakatens paragrafer 1.4. og 1.5 gjennom at vi i pressen hver eneste dag skriver om kritikkverdige forhold i Norge som gjør at systemet ikke alltid fungerer slik det skal og slik vi tror, og som gjør at noen faller utenfor. At Norge er verdens beste land for de fleste som bor her, men ikke alle.

Man kunne tenke seg at kontrasten over skyldes at norsk presse blåser opp stadig mindre bagateller i et stadig mer velfungerende samfunn. Det stemmer imidlertid dårlig overens med egen erfaring.

Jeg ønsket derfor for å lage et journalistisk prosjekt som skulle vise hvordan Norge svikter innen flere samfunnssystemer, og samtidig se på om dette er kjent/offentlig informasjon.

Det var også avgjørende i arbeidet at serien skulle lages på nettets premisser, men at radio og tv skulle kunne bruke deler av materialet på sine flater. Dette fordi nettet gir en unik mulighet til å granske, belyse og presentere komplekse saker på en dypere og mer grundig og inngående måte enn de mer flyktige plattformene radio og tv.

3.2. Dette avdekket vi:

Gjennom vårt arbeid med «Her svikter Norge» systematiserte vi all tilgjengelig kunnskap om systemsvikt innen tre utvalgte samfunnsområder på en måte som aldri har vært gjort tidligere. Gjennom en helt ny måte å sette sammen og presentere data og opplysninger på, viste vi både lesere og politikere/myndigheter hvor massiv systemsvikten er innen hvert av de valgte samfunnssystemene på en intuitiv måte. Samtidig tilrettela vi for at leser/myndigheter kunne gå mellom den generelle oversikten innen alle de tre systemene samlet, til hvert enkelt tema og ned til hvor i den enkelte rapport innen hvert hovedtema svikten ble avdekket. Vi lot også leseren få mulighet til å se hvordan systemsvikten ble omtalt og i hvilken sammenheng inne i hver enkelt rapport, samtidig som leseren også fikk mulighet til å bla fritt og lese i hele rapporten.

I tillegg til å være en presentasjon av hvor stor svikten er i de forskjellige systemene, viser prosjektet også at systemsvikten er godt dokumentert i offentlige rapporter,

utredninger, statistikker og andre gjennomganger i en årrekke. Spørsmålet vi til slutt kunne stille myndigheter og politikere, var; hvordan kan vi vite så mye om massiv systemsvikt og likevel ikke gjøre noe med det?

Vår måte å jobbe frem, og presentere, serien «Her svikter Norge» gjorde blant annet at direktør Bjørn Guldvog i Helsedirektoratet innrømmer menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg. Tidligere har det vært antydning, blant annet i «Årbok for menneskerettigheter 2013», at rapporter *kan tyde på* at det forekommer menneskerettighetsbrudd, men dette er første gang helsedirektøren endelig har slått fast både at det foregår og at han er kjent med forholdene. Det er også første gang en helseminister, i dette tilfellet Bent Høie (H), har innrømmet det samme. Sistnevnte sier også til NRK at han er glad for at man nå har begynt å kalle det ved sitt rette navn, nemlig brudd på menneskerettigheter, ettersom dette også vil få konsekvenser for måten man tenker på og innretter eldreomsorgen i fremtiden.

Serien resulterte også i at en barne-, likestillings- og inkluderingsministeren, i dette tilfellet Solveig Horne (Frp), for første gang har uttalt at det ikke finnes noen faglig grunn til ikke å rettighetsfeste barnevernloven. Det er vanskelig å se for seg annet enn at dette vil legge føringer på lovutvalget hun selv har satt ned for å vurdere eventuelle konsekvenser dersom man skal rettighetsfeste loven. Utvalget hadde sitt første møte høsten/vinteren 2014, altså i tidsrommet rundt publiseringen av «Her svikter Norge».

NRK var også først ute med resultatene av fylkesmennenes tilsyn av barnevernstjenesten i små kommuner med lav bemanning. Resultatet var at kommuner innrømmer at de ikke tilbyr forsvarlige barnevernstjenester stikk i strid med loven. Dét, kombinert med andre funn i serien, gjorde at barne-, likestillings- og inkluderingsminister Horne gjentatte ganger sa at barnevern i små kommuner kommer til å bli ett av de sentrale punktene i ny kommunereform.

Når det gjelder arbeidet med å forebygge og etterforske voldtekt viste serien «Her svikter Norge» for første gang at Voldtektgruppen som Kripos satte ned i 2010 for å bistå i etterforskning og forebygging av voldtekt i politidistriktene utenfor Oslo, ikke har hatt noen synlig effekt på oppklaringsprosenten for voldtekter. Gruppens og politidistriktenes arbeid med forebygging og etterforskning av denne typen forbrytelser er for tiden under evaluering.

3.3. Organisering og utførelse

Jeg hadde som nevnt tenkt at jeg ønsket å gjøre noe som på en eller annen måte knyttet seg til sammenhengen mellom at Norge gang på gang kåres til verdens beste land å bo i, grunnlovsjubileet og det faktum at folk også i dette samfunnet faller utenfor. Sjansen ble presentert sommeren 2014. Da spurte Anders Børringbo som leder NRKs såkalte ON-gruppe, en gruppe på mellom fire og fem journalister i

Nyhetsdivisjonen som blir fritatt for andre oppgaver for å grave frem Originale Nyheter, om jeg kunne tenke meg å være en del av gruppen høsten 2014.

Det kunne jeg.

Da hadde jeg puslet med tanken om «Her svikter Norge»-serien siden jeg opprettet mappe på prosjektet 10. oktober 2013.

Mappesystemet, som har dannet grunnlag også for tidligere serier jeg har laget i NRK og andre steder, er så enkelt som en mail til meg selv med en kortfattet idé om et mulig prosjekt. Denne mailen legger jeg i en nyopprettet mappe i innboksen som får prosjektnavnet. Alle mail om prosjektet, enten inngående eller utgående, går inn i denne mappen. På den måten vet jeg at all dokumentasjon er samlet på ett sted.

I tillegg oppretter jeg en mappe i Goggle Drive og et dokument i Google docs der jeg skriver ned alt som er gjort, eller som jeg tenker må gjøres, i prosjektet. Fordelen med dette er at jeg da hele tiden enkelt kan involvere flere dersom jeg er avhengig av samarbeid med andre.

I den første prosjektbeskrivelsen hadde jeg ikke fastsatt hvilke samfunnssystemer jeg ønsket å belyse. Da jeg ble bedt om å sitte i ON-gruppen, kom første utfordring.

Hva skal jeg belyse og hvordan?

3.3.1. Tre systemer der Norge svikter

Til tross for prosjektstart høsten 2014, brukte jeg mye av sommeren på å tenke gjennom hvilke deler av samfunnet jeg skulle se på i serien. Jeg ville at serien samlet sett skulle belyse områder der svikt rammer svake grupper med begrenset evne/mulighet til å si fra, samtidig som det også måtte gjelde grupper leseren kan identifisere seg med.

Samtidig var det viktig at det faktisk var faglig hold for at det eksisterer systemsvikt innen de feltene som ble valgt ut.

Jeg startet med en liste på fem samfunnsområder som jeg, både gjennom egen kunnskap og gjennom interessen for disse feltene i pressen, antok det ville være mulig å finne offentlig dokumentert systemsvikt. Så brukte jeg verdens eldste, og kanskje mest effektive, journalistiske metode; snakke med kilder. Jeg laget en relativt kort ringeliste innen de fem samfunnssystemene basert på at de på listen enten jobbet eller nylig hadde jobbet med feltet. Når det gjaldt forskere gjorde jeg også en kort bakgrunnssjekk på hva og hvor mye de hadde publisert innen et gitt emne før jeg ringte.

Deretter startet jeg å ringe bakgrunnssamtaler. Som journalist er man ofte engstelig for at andre journalister skal bli kjent med hva man jobber med og kaste seg over tilsvarende idé. Derfor kjente jeg at jeg holdt tilbake informasjon om prosjektet når jeg ringte rundt. Det gjorde det også vanskelig for de i andre enden å vite hva jeg var ute etter, og å svare på det jeg lurte på.

Basert på dette, og erfaringer fra et tidligere prosjekt, bestemte jeg meg derfor for å spille med helt åpne kort i forhold til hva og hvordan prosjektet skulle bli overfor ekspertkildene. Det viste seg produktivt.

Hovedspørsmålet mitt i alle samtalene var, som nevnt over, om det var faglig hold for å påstå systemsvikt innen et gitt system. Det neste var om dette er godt dokumentert og hvordan. Til slutt ba jeg om at ekspertkilden fortalte meg hva som er de sentrale forskningsrapportene og dokumentene innen feltet og hvilke ekspertkilder som er sentrale.

Det ga både et bilde av hvilke samfunnsområder jeg skulle velge ut, og hvilke rapporter og personer som måtte kontaktes når områdene var valgt ut.

De to temaene som var enklest å komme frem til, var eldreomsorg og barnevern. I begge tilfeller dukker det med jevne mellomrom opp enkelthistorier eller -rapporter om svikt. Eldreomsorg er i tillegg et system som de fleste av oss har hatt befatning med gjennom foreldre eller andre, og det er et system de fleste av oss også skal innom på slutten av livet. Det gjør dette temaet allmenngyldig.

Samtidig er både barnevern og eldreomsorg systemer der både stat og kommune har ansvar for deler av tjenesten. Kommunene har, i begge tilfeller, ansvaret for den generelle tjenesten mens staten har ansvar for det spesialiserte tilbudet. Innen eldreomsorg er dette spesialisthelsetjenesten, mens det for barnevern gjelder tiltak der barnet/ungdommen tas ut av hjemmet.

Til det kommer at både fagfolk og ansatte jeg snakket med innen dette fagfeltet svarte unisont ja på spørsmålet om dokumentert systemsvikt.

Valget av ofre for voldtekt skiller seg fra de andre gjennom at ansvaret for behandlingen ikke er så klart definert som de to andre temaene. Valget falt likevel på dette fordi det oppfyller kravene jeg hadde satt til serien. De mest vanlige former for voldtekt, altså ikke overfallsvoldtekt som pressen skriver en del om, rammer på en måte som gjør ofrene til en svak gruppe med begrenset evne til å si fra. Det rammer mange til tross for relativt få anmeldelser, og det er lett for leseren å identifisere seg med ofrene.

Jeg nevnte Vær Varsom-plakatens paragrafer 1.4. og 1.5. over, altså at det er pressens rett å avdekke kritikkverdige forhold og beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter, private foretak eller andre. Jeg

mener serien «Her svikter Norge» oppfyller formålet i alle tre systemene vi har sett på. Behandlingen av ofre for voldtekt er likevel spesiell. Innen de fleste andre samfunnssystemer har vi et, i hvert fall på papiret, regelverk for hvem som har ansvar for hva. Det er nær ikke-eksisterende når det gjelder hvordan vi behandler ofre for voldtekt, og derfor desto større grunn til å inkludere det.

Også her var svaret på dokumentert systemsvikt ja, om enn ikke så godt dokumentert som på de to andre feltene.

3.3.2. Arbeidet begynner

Nå begynte et nitidig og to-delt arbeid. Få kontroll på det som er skrevet i offentlige utredninger og rapporter om de to områdene og få kontroll på de sentrale fagfolkene. Jeg hadde allerede fått opplysninger om noen sentrale rapporter i den første ringerunden. Nå begynte jeg å lese alle rapportene, samtidig som jeg booket inn bakgrunnsintervjuer med ekspertkildene som hadde blitt nevnt i første ringerunde.

I utvalget av skriftlige kilder bestemte jeg meg for kun å inkludere rapporter, utredninger og annet fra 2010 til dags dato. Dette for at dokumentasjonen av systemsvikten skulle være av så ny dato at serien ikke skulle kunne avfeies med at vi brukte gammelt materiale.

Denne strategien fulgte jeg slavisk med to unntak; Politidirektoratets kommenterte STRASAK-tall fra 2005 ble inkludert med bakgrunn i at disse viste voldtektsstatistikk som gjorde det mulig å vise en utvikling lenger tilbake enn 2010, og rapporten «Kunnskap om tjenester til skrøpelige eldre» fra Diakonhjemmets høgskole fra desember 2009. Denne fikk være med fordi den beskrev et forhold som direktør i Helsedirektoratet Bjørn Guldvog nevnte i en annen sammenheng; at han var bekymret for at vi ikke klarer å følge lovkravet om å tilby samme tjeneste til alle i eldreomsorgen uavhengig av hvor i landet de bor.

Denne rapporten er, i likhet med nevnte STRASAK-rapport, inkludert med ett informasjonskort hver.

Etter hvert bakgrunnsintervju ble notatene renskrevet og lagt inn i prosjektmappen. Hver rapport og hvert offentlige dokument som ble nevnt ble tatt ut og lest. Målet var å finne beskrivelser av systemsvikt innen hver tjeneste på det tidspunktet dokumentet var laget.

Målet var altså ikke å finne ut hvilke vyer og visjoner man hadde for fremtidens tjeneste, men å få frem alle beskrivelser av hvordan den faktisk fungerte da dokumentet ble skrevet.

Jeg tok også ut alle dokumenter og rapporter som ble referert i det skriftlige materialet jeg allerede hadde lest.

Til slutt satt jeg igjen med litt mer enn 40 rapporter fra mer enn 20 institusjoner som dannet grunnlaget for «kunnskapsbasen» til serien «Her svikter Norge».

Nå startet systemiseringsjobben. Med mer enn 4.100 sider offentlig dokumentasjon var det av stor viktighet å ha en ryddig og systematisk tilnærmingssmåte. Første oppgave var å ta ut alle sitater som beskrev tjenestene som ble omtalt.

For å få oversikt laget jeg ett dokument for hver rapport der jeg samlet tekstutdragene som beskrev en eller annen svikt i tjenesten. Under hvert tekstutdrag skrev jeg også sidehenvisning for lett å kunne finne tilbake til dem i den fysiske rapporten. Disse dokumentene ble samlet i prosjektmappen.

3.3.3. Finn idealveien

Neste hovedproblem var hvordan jeg skulle kunne bruke alle tekstutdragene på en journalistisk effektiv måte i arbeidet med serien, og hvordan vi siden skulle klare å presentere stoffet på en måte som gjør at leseren klarer å oppfatte hva vi forsøker å vise. Det var en stor utfordring gitt at man sitter med flere tusen rapportsider fra et to-sifret antall offentlige publikasjoner, i tillegg til statistikk fra flere kilder.

Med en så stor mengde data og så mange opplysninger var det et behov for få frem hver enkelt bit på en effektiv måte, samtidig som man også skulle få en følelse for hvordan disse bitene hang sammen i en større sammenheng.

Dette var en stor utfordring ettersom hele idéen jo står og faller på om vi klarer å få leseren til å forstå hvor gjennomgående og godt dokumentert systemsvikten er i de tre systemene samlet og hver for seg. Dette for at også de kan stille seg seriens grunnleggende spørsmål:

Hvordan kan vi som samfunn vite så mye om svikten i eldreomsorg, barnevern og hvordan vi behandler ofre for voldtekt, og likevel ikke gjøre noe med det?

Utviklerne og jeg ville at leseren både skulle kunne se omfanget på makronivå, men også at de skulle kunne gå inn og se nærmere på hver enkelt dokumenterte svikt på mikronivå. Vi ville også at leseren skulle se hvilken sammenheng sitatene er hentet fra i rapportene og utredningene.

Vi måtte altså ha et system som tillot:

- at leseren får et samlet inntrykk av hvilke rapporter som utgjør «kunnskapsbasen» i hvert enkelt tema, og i alle temaene samlet.

- at leseren skal kunne se hvor, og i hvilken kontekst, sitatene vi har valgt ut er hentet fra.
- at leseren skal kunne lese hele eller deler av rapportene/utredningene som danner «kunnskapsbasen» for serien.

Etter å ha satt ned kriterier for behovet når det gjaldt tilgjengeliggjøring av de skriftlige kildene, gjaldt det å finne et verktøy som kunne oppfylle kriteriene. Vi falt ned på å bruke den web-baserte plattformen DocumentCloud. Dette er en plattform for journalister som blant annet brukes av nyhetsjournalister fra New York Times, LA Times og The Guardian. Denne gjør det mulig å dele rapporter innad i gruppen, og den gjør det mulig å gjøre de samme rapportene tilgjengelig for leserne senere i prosessen. I tillegg er det mulig å legge inn «notes» i rapportene, altså «gule lapper» på områder av interesse.

Etter valg av verktøy kom den virkelig store utfordringen gitt stoffmengden vi ville dele med leserne. Vi måtte finne et system som forenkler uten å forringe. Hvis vi bare hadde lagt ut rapportene og sitatene, ville både vi og leseren drukne i informasjon. Det hadde gjort funnene ubrukelige på grunn mengden. Vi måtte altså finne en måte å organisere stoffet på slik at leseren kunne følge tankegangen, og finne den interessant, samtidig som rigget ble brukervennlig fremfor –fiendtlig.

Idéen om å ta leseren med på en *brukerreise* ble spilt inn tidlig i denne prosessen. Dette er en modell som er vanlig i service-design der målet er å visualisere en brukers ferd gjennom en tjeneste for å avdekke utfordringer og muligheter i systemet.

Det fordret at vi først laget en «idealvei» gjennom hvert av systemene. Denne idealveien er måten vi som samfunn tenker oss at reisen gjennom ett av de tre systemene fungerer.

For eldre vil veien se slik ut:

Man blir gammel – man får hjelp hjemme – man får midlertidig opphold på et sykehjem ved behov – hvis man skader seg (brekker lårhalsen for eksempel) får man hjelp i spesialisthelsetjenesten – når man ikke klarer å bo hjemme får man plass på sykehjem.

For de to andre temaene er idealveien nødvendigvis annerledes, men prinsippet er det samme.

3.3.4: Vis frem hvor det svikter

Når idealveien var etablert måtte vi finne en måte å vise hvor det svikter innen de tre systemene. Ettersom vi allerede hadde bestemt oss for å ta med leseren på en

brukerreise langs en idealvei, valgte vi å markere hver dokumenterte svikt som en varsel trekant under sin «stasjon» på idealveien.

Og vi jobbet i nivåer eller lag.

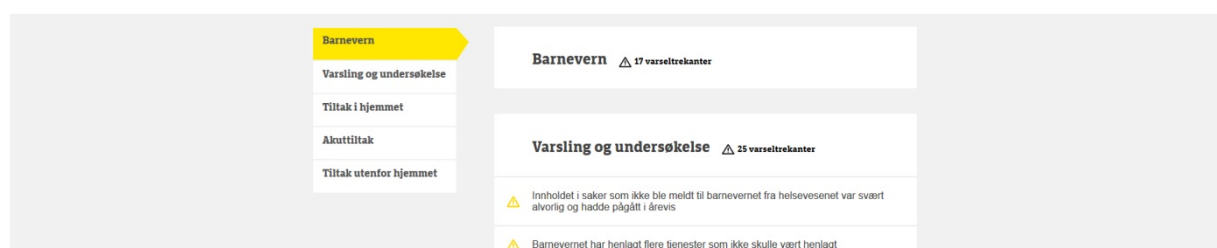
I hver redaksjonelle sak la vi inn en «knapp» (se eksempel under). Denne fungerte både som et samlende visuelt element for å få leseren til å forstå at saken er en del av serien, samtidig som den fungerer som lenke for å sende leseren til ressursiden/rigget.

Når leseren er inne i selve rigget kan vedkommende velge om han eller hun vil granske barnevern, eldreomsorg eller hvordan vi som samfunn behandler ofre for voldtekt. Når valget er gjort kommer ovennevnte brukerreise til syne i venstre skjermkant. «Varseltrekantene» som viser systemsvikt ligger midt i bildet under hver sin «stasjon» på idealveien (se eksempel under).

Manglende tiltak, feil tiltak og henleggelse av bekymringsmeldinger som ikke skulle vært henlagt. Her er systemsvikten i barnevernet.

NRK.no ser, i likhet med våre kolleger i andre mediehus, at en stadig større andel av trafikken kommer fra mobil. Derfor ønsket vi at rigget også skulle være tilgjengelig og brukervennlig på denne plattformen. Utfordringen her ligger i at denne skjermen er

mindre. Dette ble løst gjennom at mobilforsiden viste valgmulighetene for tema, og idealveien innen det valgte tema som utgangspunkt.

For å komme inn på varseltrekantene måtte leseren trykke på en stasjon på idealveien for å få frem varseltrekantene under denne stasjonen.

Hver av varseltrekantene viser én påvist svikt i systemet i én av rapportene som er gjennomgått.

Må godta institusjoner som ikke passer ungdom i barnevernet

Når man klikker en gitt varseltrekant åpner det seg et «kort» med et ordrett sitat om en svikt i systemet fra en av rapportene. Under sitatet er det en henvisning til hvilken rapport det er hentet fra og hvilken side.

Må godta institusjoner som ikke passer ungdom i barnevernet

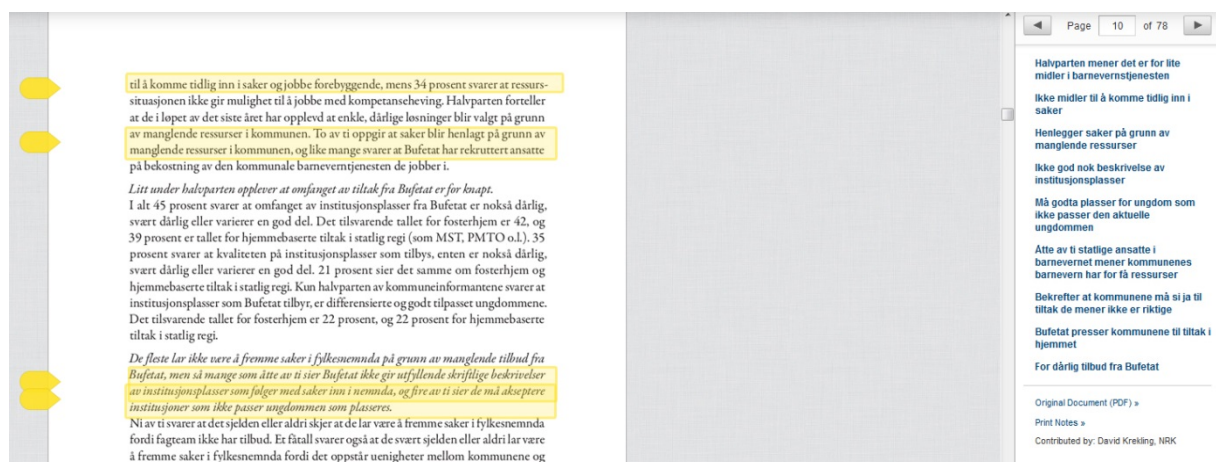
«(...) fire av ti sier de må akseptere institusjoner som ikke passer for ungdommen som plasseres»

[«DET NYE BARNEVERNBYRÅKRATIET II - EN KARTLEGGING AV SAMARBEID MELLOM KOMMUNE OG STAT INNEN BARNEVERNET», FAFO, SIDE 8](#)

Henvisningen til rapporten er også en lenke til selve rapporten som er lastet opp i DocumentCloud. Den viser leseren direkte til det stedet i rapporten sitatet er hentet fra.

Bruken av Documentcloud som base for rapportene muliggjør at leseren enkelt kan se hvor på siden selve sitatet er hentet gjennom at det er markert med gult. Det gjør også at leseren kan sjekke at sitatet ikke er tatt ut av sammenheng, i tillegg til at man fritt kan bla i rapporten dersom man ønsker å lese hele eller andre deler av rapporten.

Documentcloud gjør også at man (på høyre side av bildet over) kan se hvilke andre varseltrekanter som er hentet fra samme rapport.

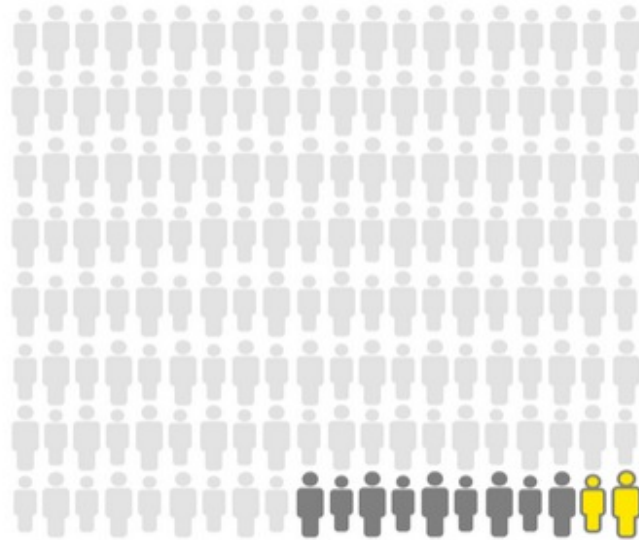
For hver eneste varseltrekant måtte vi gå inn i teksten og markere sitatet manuelt. Deretter måtte vi lage en tittel på kortet og generere en lenke. Denne lenken ble så limt inn i et excelark. Hver kolonne i excelarket måtte fylles ut manuelt, og hver rad utgjør en varseltrekant (se under).

Her svikter Norge - Barnevern					
fx					
	A	B	C	D	E
1	Gruppe	Type	innhold1	innhold2	innhold3
2	Barnevern		innhold1 bilde: 1.12069995		innhold4
3	Barnevern	varsel	Tittel: Barnevernsaksene er mer alvorlige enn tidligere	Sitat: En første umiddelbar forklaring er at det er flere barn som lever under forhold som krever akutt inngripen nå enn tidligere (). Det er fra flere hold påpekt at barnevernsaksene de siste årene er blitt langt mer komplekse, sammensatte og av større alvorlighetsgrad enn tidligere	Kilde: «Akuttarbeid i kommunalt barnevern» Budfr 2014, side 34
4	Barnevern	varsel	Tittel: Store forskjeller på tiltaksbruk og tiltaksbehov i norske kommuner	Sitat: Våre analyser tyder på at det fortsatt er forskjeller i tiltaksbruk og tiltaksbehov mellom kommuner, og at noen av disse forskjellene bryter med det vi mener er legitime grunner til ulikhet. Stat: «den enkelte skal sikre et likeverdig tilbud i hele landet ved å tilby tiltak som i størst mulig grad, uavhengig av bosted, er tilpasset det enkelte barns individuelle behov. Det fremgår samtidig flere steder at det skal være et likeverdig tilbud over hele landet. Det dreier seg altså ikke bare om å dekke individuelle behov, men også å utvikle et tilbud som er likeverdig geografisk fordelt over hele landet.	Kilde: «Den vanskelige samhandlingen - evaluering av forvaltningsreformen i barnevernet», Norsk institutt for by- og regionsforskning, side 129
5	Barnevern	varsel	Tittel: Bufdir skal sikre et likeverdig tilbud over hele landet	Stat: Et utstrekkstilbud av hjelpetiltak kan føre til at barneverntjenestene velger tiltak som de har tilgjengelig, og ikke det tiltaket som er best egnet for det enkelte barn.	Kilde: «Den vanskelige samhandlingen - evaluering av forvaltningsreformen i barnevernet», Norsk institutt for by- og regionsforskning, side 85
6	Barnevern	varsel	Tittel: Barneverntjenestene velger tiltak som er tilgjengelige, ikke det som er best for barnet	Stat: Et utstrekkstilbud av hjelpetiltak kan føre til at barneverntjenestene velger tiltak som de har tilgjengelig, og ikke det tiltaket som er best egnet for det enkelte barn.	Kilde: «Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige verkemidler», Riksrevisjonen, side 8
7	Barnevern	varsel	Tittel: Fylkesmenn mener saksbehandlingsskapet er barnevernets viktigste utfordring	Stat: Spørreundersøkelsen viser at 12 av 18 fylkesmannsembeter mener at saksbehandlingsskapet er barneverntjenestenes viktigste utfordring.	Kilde: «Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige verkemidler», Riksrevisjonen, side 56
8	Barnevern	varsel	bilde: 1.12069993		
9	Barnevern	varsel	Tittel: De fleste barneverntjenester mangler rutiner for å rapportere egne lovbrudd i tjenesten	Sitat: De fleste av barneverntjenestene som er intervjuet, mangler et system for rapportering av avvik. Med avvik menes svikt i oppfyllelsen av lovtrav. Det går også fram av intervjuene at det kan være uklart hva som regnes som avvik.	Kilde: «Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige verkemidler», Riksrevisjonen, side 60

Denne systematiseringen resulterte i mer enn 250 varseltrekanter. I tillegg laget vi også «kort» med statistikk som ble lagt inn både i selve rigget og i de redaksjonelle sakene (se eksempel under).

HVOR MANGE BLIR VOLDTATT?

2013

8-16 000 voldtekt/voldtektsforsøk i året
928 anmeldes 221 oppklares

Kilde: Kunnskapssenteret og Voldtektsutvalget NOU 2008: 4

Frem til dette punktet i prosessen var jeg eneste journalist i prosjektet, i tillegg til utviklerne og designerne. Gitt at prosjektet på dette stadiet hadde blitt så omfattende ba jeg om at man koblet på journalist Kirsti Haga Honningsøy. Årsaken til at jeg ba spesifikt om henne var basert på hennes tidligere arbeider og at hun nylig hadde vært gjennom et annet stort prosjekt. Dette møtte forståelse hos ledelsen, og Honningsøy ble satt på prosjektet de siste tre ukene før første publisering.

3.3.5. De redaksjonelle sakene

For én ting er sammenstilling og tilgjengeliggjøring av en stor mengde data, noe annet er de redaksjonelle sakene.

Målet var at man skulle kunne gå fra mikro til makro i selve rigget, og at man skulle kunne kombinere å lese redaksjonelle saker om problemene innen hvert felt med selv å kunne gå på «oppdagelsesferd» i rapportene.

Det var også et mål å gjøre hver av delene så sterke i seg selv at man kunne velge kun å få med seg de redaksjonelle sakene og likevel få med seg hovedinnholdet i serien. Eller omvendt; kun få med seg rigget og likevel få en opplevelse av det vi ville vise frem.

Basert på funnene begynte Honningsøy og jeg å gjøre intervjuavtaler med ekspertkilder. Samtidig søkte vi bredt for å finne ofre for systemsvikten som kunne fortelle sine personlige historier i møtet med det sviktende systemet.

Det gir en følelse av at man kan gå fra makro (ekspertene forteller om problemene innen ett emne) til mikro (ofre for systemsvikten forteller om hvordan svikten har påvirket deres hverdag) også i de redaksjonelle sakene. På den måten speiler de to strukturene i serien hverandre.

I dette arbeidet bestemte vi oss for å filme alle intervjuer så langt det lot seg gjøre. Fordelen med dette er at man har opptak av alt som er sagt i intervjuene. Det er en fordel dersom det blir spørsmål om hva en kilde egentlig har sagt i ettertid. Det gjorde også at både tv og radio kunne nyttiggjøre seg av opptakene på sine plattformer uten å måtte gjøre egne intervjuer i tillegg.

Disse ekspertintervjuene valgte vi å bruke lang tid på. Hvert intervju var på fra en halv til en og en halv time. Vi brukte en strategi der vi kombinerte helt åpne og generelle spørsmål med spesifikke spørsmål til det vi (basert på funnene i rapportene) mente kunne være mulige redaksjonelle saker. Dette for å sikre at vi ikke hadde sett oss blinde på hva vi mente var de gode sakene i rapportene, men heller gi kildene en mulighet til å peke oss i forskjellige retninger innen et gitt tema.

Da dette var unnagjort, ble det skrevet logg på intervjuene, og de ble lagt i prosjektmappe. Disse ble, sammen med innholdet i rapportene, brukt til å isolere hva vi skulle lage redaksjonelle saker på.

Deretter begynte jobben med å se hvilke myndighetspersoner som skulle kommentere eller ha tilsvarende på de forskjellige sakene. Når vi skulle gjøre disse intervjuene brukte vi tid i forkant på å forklare hvordan vi hadde jobbet med serien, hva den aktuelle saken dreide seg om og i hvilken retning spørsmålene våre kom til å dreie. I noen tilfeller, dersom det ble ytre ønske om dette, sendte vi over hele listen over rapporter vi hadde gjennomgått innen det aktuelle temaet. Denne åpenhetsstrategien viste seg å være veldig produktiv ved flere anledninger. Blant annet i tilfellet med direktøren i Helsedirektoratet, Bjørn Guldvog. Der hadde vi på forhånd sendt alle rapportene og varslet at ett av temaene kom til å dreie seg om menneskerettigheter i norsk eldreomsorg i det vi sendte over rapportlisten.

Ettersom det kun antydtes mulighet for menneskerettighetsbrudd i enkeltrapporter, og dette er en alvorlig og dramatisk påstand, antok vi at det kom til å bli en diskusjon om vi dro problemstillingen for langt hvis vi i intervjuet viste til omfanget av svikt i alle

rapportene samlet og satte dette opp mot brudd på menneskerettighetene. Den bekymringen kunne vi spart oss. Etter å ha presentert rapportene vi skulle bruke, serien og intensjonene, svarte Guldvog at han kjente til at deler av norsk eldreomsorg bryter menneskerettighetene.

Parallelt med dette arbeidet jobbet vi med å finne case som kunne belyse sakene fra enkeltindividets perspektiv. Her brukte vi alle kanaler vi hadde tilgjengelig. Vi sendte ut fellesmailer, appellerte til hele kontaktnettet vi hadde opparbeidet, og vi kontaktet organisasjoner og bistandsadvokater som vi håpet kunne hjelpe oss.

Vi gjorde også søk i NRKs egen tipsdatabase for å se om noen hadde lagt inn tips fra tidligere saker innen eldreomsorg, barnevern eller behandling av ofre for voldtekt.

Sistnevnte metode gjorde at vi kom i kontakt med Jessica Elstad. Hun var jenta som barnehage, skole og nærmiljø sendte inn endeløse bekymringsmeldinger om, men der barnevernet likevel brukte seks år på å ta over omsorgen.

3.3.6. Faglige utfordringer

Det dukket opp en utfordring når det gjaldt vår bruk av case i barnevernssakene. Dette fordi vi ønsket å bruke voksne case. Det betød at vi nødvendigvis måtte bruke case som ikke for tiden var under barnevernets omsorg.

Samtidig skulle vi si noe om hva som ikke fungerer i dagens barnevern. Lederen for barnevernstjenesten i Ski kommune beskrev det slik i sin tilsvarsmail:

«Men som en generell kommentar må det være utfordrende å belyse hvor «Norge svikter» hvis dette skal belyse situasjonen i dag; dvs. hvor vi «svikter» i dag med case som ligger 10 år tilbake i tid.»

Dette er selvfølgelig en relevant innvending, og vi hadde diskutert den mye. Vi ønsket å bruke voksne case fordi disse både har litt avstand til hva de har opplevet, samtidig som en voksen vil ha en mer reflektert holdning til det egne erfaringer.

Til det kommer at vi ganske riktig hadde valgt å konsentrere oss utelukkende om rapporter fra 2010 til i dag. Dette var imidlertid bare et gitt årstall vi hadde valgt ut. De feil, mangler og svikt som ble avdekket i disse rapportene gikk også igjen i tidligere dokumentasjon fra før 2010. De casene vi brukte på barnevern snakket om samme problemstillinger som ble avdekket i siste fire års rapporter, og vi falt derfor ned på at det var relevant å få ta del i deres historie.

Når det gjaldt voldtektsdelen av serien, valgte vi å bruke en kombinasjon av åpen og skjult identitet. I de tilfeller der det ble brukt skjult identitet var vi strenge på å kunne dokumentere et hendelsesforløp gjennom for eksempel dom eller annet.

En annen utfordring vi diskuterte, var hvordan vi skulle definere voldtekt. Dette fordi overgangen mot seksuelle overgrep er glidende, og fordi begrepet defineres forskjellig i forskjellige rapporter.

Dette var utelukkende en utfordring i bruk av case, ikke på systemsvikten vi avdekket i rapportene, utredningene og statistikken. Spørsmålet var om vi skulle legge oss på en streng vurdering av voldtekt etter straffelovens paragrafer, eller om vi skulle ha en litt løsere tilnærming slik mange av forskningsrapportene gjør.

Det var en problematisk avgjørelse, men vi valgte å falle ned på det siste og definere voldtekt som:

«Voldtekt innebærer å bli tvunget eller presset til seksuelle handlinger mot sin vilje».

Det er en vid definisjon, men også en definisjon vi fant holdepunkter for å kunne forsvare ut fra de rapportene vi leste.

3.3.6. Generelle erfaringer

Jeg begynte på denne reisen som eneste journalist. Det var en til tider tung og ensom reise i et så stort prosjekt som jeg hadde kviet meg for å kaste meg ut i alene ved en senere anledning. Det å få inn en ekstra journalist, i dette tilfelle Kirsti Haga Honningsøy, gjorde at vi kunne kaste ball og utfordre hverandre både på problemstillinger og etiske vurderinger på en helt annen måte enn hvis man må dra hele prosjektet på egen rygg. Det siste var selvsagt selvvalgt, men det ga en erfaring.

Det var også en stor fordel å kunne filme alle intervjuene selv. Det åpner for en helt annen kontakt med intervjuobjektet å komme med et lite Sony Handycam på stativ enn en fotograf med stort skulderkamera. Det gjorde også at vi ikke «slet ut» kildene våre ved at hver plattform eventuelt måtte ha gjort separate intervjuer hver gang de ønsket å bruke materiale i en sak.

4. Takk til:

Først og fremst ønsker jeg å takke alle kilders velvillighet som har gjort det mulig å lage serien «Her svikter Norge». Jeg vil takke Anders Børringbo spesielt for at han spurte om jeg ville sitte i ON-gruppen høsten 2014. Jeg vil også rette stor takk til Annemarte Moland som egenhendig gjorde all research på saken om fylkesmennenes gjennomgang av barnevern i små kommuner. Hennes innsats hevet sakskomplekset om barnevern, og hennes innsats var også sterkt medvirkende til at

barne-, likestillings- og inkluderingsminister Solveig Horne (Frp) lovet at barnevern blir en sentral del når kommunereformen skal utarbeides i 2015.

Simon Solheim gjorde også en viktig innsats når det gjaldt å tilgjengeliggjøre deler av serien på tv. Uten hans innsats ville ikke serien ha slått så hardt som den gjorde også på tv.

Det samme gjelder Kari Stokke Nilsen som kom på den geniale ideen å søke i tipsbasen til NRK for å se etter case på barnevern. Resultatet av dette søket ga oss ett element som hevet serien akkurat når vi trengte det som mest.

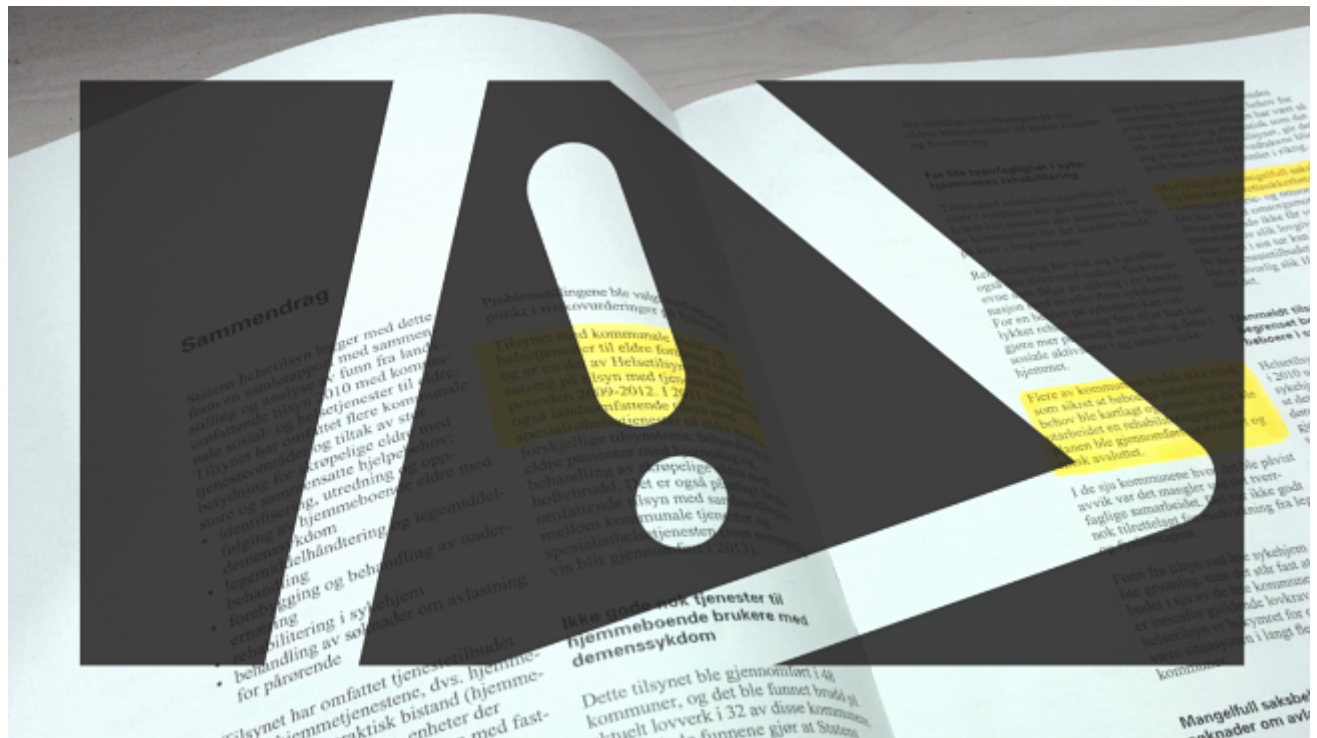
Jeg ønsker også å takke frontdesken på NRK.no som hjalp til å få ut det beste av vårt arbeid på forsiden av NRK.no. Det samme gjelder velvillige vaktsjefer i både radio og tv som entusiastisk løftet serien inn på sine plattformer.

33 publiserte saker på nett, syv saker på radio, to ganger debatt i Politisk kvarter, én gang i Dagsnytt 18 og seks saker på tv. Mer plattformoverskridende enn det blir det ikke.

URL: http://www.nrk.no/norge/dette-er_her-svikter-norge_-1.12071756

Dette er «Her svikter Norge»

Norge er gjentatte ganger kåret til verdens beste land å bo i. I løpet av den nærmeste tiden skal NRK rette søkelys mot tre deler av samfunnet der noen faller utenfor.

NRK har sett på tre samfunnssystemer der det er dokumentert at det er svikt i systemet. Foto: Tom Gabriel Johansen / NRK

For det er alltid noen som faller utenfor – som ikke føler at alle sider ved Norge gjør det til verdens beste land. I hvert fall ikke når det gjaldt deres sak, deres skjebner.

NRK har gransket tre deler av samfunnet. Vi har brukt samme mal i tilnærmingen på alle områdene.

Vi har sett på er eldreomsorg, hvordan vi som samfunn forholder oss til ofre for voldtekt og barnevern.

De tidligere barnevernsbarna som blir brukt i serien er voksne, og deres befatning med barnevernet er et tilbakelagt stadium for flere år siden. Det gjør at de har et mer nyansert bilde av det de har opplevet enn hvis de hadde vært så unge at de nettopp eller fortsatt hadde vært under barnevernets omsorg.

Samtidig bekrefter deres erfaringer det som går igjen også i nylig publiserte rapporter som viser systemsvikt i barnevernet.

Når det gjelder de deler som handler om hvordan vi som samfunn forholder oss til ofre som voldtekt, har vi i denne serien definert at voldtekt innebærer å blir tvunget til eller presset til seksuelle handlinger mot sin vilje.

Her er dokumentasjonen

For å belyse viktige deler av barnevernet, eldreomsorgen og hvordan vi som samfunn behandler og forholder oss til ofre for voldtekt, har vi tatt ut forskningsrapporter og offentlige dokumenter som beskriver disse tre samfunnsområdene slik den så ut da informasjonen ble produsert. For å sikre at rapporten gir et godt bilde av emnet vi ønsker å belyse og situasjonen i dag, har vi valgt å konsentrere oss om dokumentasjon som er utgitt fra 2010 til 2014.

Vi har forholdt oss på samme måte både når vi har sett på samfunnets håndtering av ofre for voldtekt, eldre og barnevernet som til sammen utgjør serien «Her svikter Norge».

[Disse har vi lagt inn i en ressursside på NRK.no](#). Her kan du gå inn på hvert tema. Under hvert emne ligger det varseltekster som viser hvor de forskjellige tjenestene svikter.

Les også: [Erkjenner menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg](#)

Les også: [Edgar ser den mørke siden av eldreomsorgen](#)

Alle påstander om svik og tjenester som ikke fungerer som ligger i ressurssiden er hentet fra et offentlig dokument. Under hver varseltekst har vi lagt et sitat som beskriver svikten, og under hvert sitat finnes det en kildehenvisning.

Godt dokumentert systemsvikt

Kildehenvisningen sender deg til den rapporten og det stedet i rapporten sitatet er hentet fra. På den måten kan leseren selv avgjøre om vi har tatt informasjonen ut av sammenheng, eller om den er riktig gjengitt. Samtidig kan leseren også lese hele rapporten hvis ønskelig.

Målet har vært å vise at systemsvikten har vært godt kjent og dokumentert. Likevel har ikke vi som samfunn evnet å løse de problemene som blir beskrevet.

God lesning!

Publisert 30.11.2014, kl. 18:10 Oppdatert 21.12.2014, kl. 19:07

URL: <http://www.nrk.no/norge/erkjenner-menneskerettighetsbrudd-i-norsk-eldreomsorg-1.12063524>

Erkjenner menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg

Helsedirektør Bjørn Guldvog bekrefter at han kjenner til brudd på menneskerettighetene i norsk eldreomsorg. Senter for menneskerettigheter sier de er oppriktig bekymret for situasjonen.

Helsedirektør Bjørn Guldvog bekrefter at han er kjent med brudd på menneskerettighetene i norsk eldreomsorg

Her forteller direktør Bjørn Guldvog i Helsedirektoratet at deler av norsk eldreomsorg bryter menneskerettighetene.

– Jeg vet at innenfor enkelte deler av denne sektoren, og for enkelte mennesker, så brytes menneskerettighetene. Det er noe av det som bekymrer meg mest.

Bjørn Guldvog leder Helsedirektoratet fra én av de øverste etasjene i direktoratets bygning på St. Olavs plass. Bak ham stikker Oslo rådhus opp som to røde utropstegn i et grått ullteppe av regn og lave skyer. Som om selve byen forsøker å komme med et varsku om det en del eldre i Norge blir utsatt for i tjenesten som skulle sikre dem en trygg og verdig alderdom.

– Jeg er svært urolig, og jeg tenker at vi har et godt stykke igjen før vi har den eldreomsorgen vi ønsker oss.

Han er ikke den eneste som er bekymret.

«Frihetsberøvelse, ulovlig tvang og underernæring»

[I en serie saker skal NRK sette søkelys på dokumentert systemsvikt innen flere samfunnssystemer i Norge.](#) Ett av disse er eldreomsorg. NRK har tatt ut forskningsrapporter og annen offentlig dokumentasjon som beskriver eldreomsorgen og lagt dem ut på en ressurside som viser dokumentasjonen på hva som er galt med norsk eldreomsorg.

Les også: [Edgar ser den mørke siden av norsk eldreomsorg](#)

Én av rapportene er «Årbok om menneskerettighetene i Norge 2013» fra Senter for menneskerettigheter ved juridisk fakultet på Universitetet i Oslo. De har viet et helt kapittel til situasjonen på norske sykehjem.

Senteret peker på at det finnes en rekke eksempler fra norske sykehjem på utstrakt frihetsberøvelse, ulovlig tvang, mangel på respekt for eldre, nedlatende behandling og underernæring.

For å nevne noe.

– De mest grove tilfellene er omsorgssvikt som fører til døden, seksuell utnyttelse, tyveri og grov tvang og neglisjering. Det er også mindre grove situasjoner som kan innebære brudd på menneskerettighetene. Det kan for eksempel være ulovlig bruk av tvang, fastbinding og medisinerings uten samtykke for å holde en beboer rolig, sier seniorkonsulent Marit Lomundal Sæther på Senter for menneskerettigheter ved juridisk fakultet på Universitetet i Oslo.

I årboken står det blant annet:

«Både forskning og tilsynsrapporter fra 2013, samt stadig tilbakevendende og graverende saker i media, indikerer at beboere på sykehjem opplever manglende omsorg og mangel på nødvendig helsehjelp.»

– Godt dokumentert flere steder

Lomundal Sæther sier menneskerettssituasjonen på norske sykehjem ikke bør være noen overraskelse hverken for ledelsen i helse-Norge eller politikerne.

– Den dokumentasjonen vi har hentet inn går over relativt lang tid, og det er mange aktører som har vært aktive på feltet som har varslet myndighetene om problematiske hendelser. Dette er ikke bare enkelthendelser, men også større undersøkelser over flere tiår som det ikke ser ut til å ha blitt gjort noe med i praksis.

NRK har gått gjennom en rekke rapporter, tilsyn og stortingsmeldinger som omhandler flere sider av eldreomsorgen i Norge. Flere av disse bekrefter utfordringene både Senter for menneskerettigheter og helsedirektøren peker på.

Som for eksempel rapporten etter at Helsetilsynet sjekket norske kommuners rutiner rundt bruk av tvang på sykehjem i 2011-2012.

De avslørte lovbrudd i 89 av 103 kontrollerte kommuner.

I rapporten heter det blant annet:

«Tilsynet avdekket utstrakt bruk av tvang i strid med regelverk».

I Helsetilsynets rapport om ernæring fra 2010 avdekket tilsynet lovbrudd i 14 av 21 kommuner som ble sjekket. I rapporten heter det blant annet:

«Etter Statens helsetilsyns oppfatning er det en reell fare for at eldre med ernæringsproblemer ikke blir fanget opp av kommunens tjenesteapparat, og dermed heller ikke får nødvendig helsehjelp til å få dekket sitt grunnleggende behov for mat og drikke».

Det finnes også offentlig tilgjengelig forskning der ansatte på sykehjem rapporterer om både egen og andres handlinger som ligger opp mot, eller over, grensen til å være brudd på menneskerettigheter.

Ni av ti pleiere innrømmer å ha gitt inadekvat pleie

I doktorgradsavhandlingen «Inadekvat pleie og omsorg, overgrep og forsømmelser i Norske sykehjem» fra NTNU fra desember i 2013, kommer det frem omfattende dokumentasjon av en karakter som Senter for menneskerettigheter mener ligger opp mot, eller over, grensen.

I avhandlingen sier ni av ti ansatte som er med i avhandlingen at de både har sett og selv vært med på tilfeller av inadekvat pleie.

Dette inkluderte å gå rett inn på beboeres rom uten å banke, å ta på beboere bleie for å slippe å følge dem på toalettet, å ikke bytte bleie selv om det er nødvendig og å neglisjere beboerens tannhygiene.

– I tillegg er det eksempler der pleiere ikke har gitt beboere nok mat eller hjelp ved å ignorere dem. Slike tilfeller kan være i strid med retten til forsvarlige helse- og omsorgstjenester, sier Lomundal Sæther.

I menneskerettsårboken heter det blant annet:

«Gjennomgangen ovenfor indikerer en svært alvorlig situasjon hvor det kan forekomme omfattende og til dels grove brudd på menneskerettighetene overfor eldre på norske sykehjem. Dette er en uakseptabel situasjon»

Helsedirektør Guldvog sier han er kjent med avhandlingen til NTNU.

– *Hva tenker du når du leser slike ting som dette om norsk eldreomsorg?*

– Jeg tenker at vi har et godt stykke igjen til den eldreomsorgen vi ønsker oss, og at dette handler om å forsikre seg om at man har forstått det enkelte menneskets behov for hjelp. Der er vi ikke i mål enda, sier Guldvog.

Publisert 30.11.2014, kl. 18:33 Oppdatert 14.12.2014, kl. 16:03

URL: <http://www.nrk.no/nyheter/edgar-ser-den-mørke-siden-av-norsk-eldreomsorg-1.12063513>

Edgar ser den mørke siden av norsk eldreomsorg

«Det er et paradoks at de som har sørget for at de fleste av oss kan si at vi bor i verdens beste land, ikke gjør det selv». Slik begynner Tone Zander fortellingen om farens liv på sykehjem.

Foto: David Vojislav Krekling / NRK

Edgar er 88 år gammel. Han har en nervesykdom som lammer kroppen og de indre organene. Det siste som ryker er hjertet. Sykdommen gjør at han ikke kan snakke og ikke gå.

All mimikk er lammet. Det samme er tunga og leppene, men Edgar er klar som krystall i hodet. Og gjennom lyder, enkeltord og en kommunikator som leser opp det han trykker inn, forteller han datteren Tone mye av det han opplever når hun ikke er til stede.

Noen av opplevelsene hører med til den mørke siden av norsk eldreomsorg.

Edgar kan ikke snakke, men han forteller likevel

– Katastrofene skjer som oftest i helgen. Da er det få faste ansatte på jobb som kjenner pappa.

På dagtid er Tone Zander informasjonssjef i Fagforbundet. Resten av døgnet er hun pårørende til faren Edgar som bor på sykehjem. Hun sier at vikarene som inntar norsk eldreomsorg i helgene ofte ikke får vite nok om de gamle som de skal pleie.

– Siden pappa ikke kan snakke og ikke har mimikk så tror mange at han ikke er så klar i hodet som han er. Det gjør litt vondt, for jeg får følelsen av at de noen ganger behandler ham som at de tror han ikke kan fortelle om det etterpå.

Men Edgar forteller.

Om den søndagen da pleierne behandlet ham både bryskt og uvennlig ved toalettbesøk, ved måltider og andre ganger de var i kontakt i løpet av dagen. Til slutt hadde pleieren henvendt seg til Edgar og sagt at han måtte å slutte å gjøre seg til for han trengte ikke hjelp.

Og han forteller om den natten ukjente pleiere skiftet bleie på ham og la ham på ryggen stikk i strid med instruksene. Edgar klarer nemlig ikke å svelge alt slimet han har i svelget og kan bli kvalt hvis han ligger på ryggen. I tillegg får han store smerter av stillingen.

Tone eller broren hennes besøker Edgar hver eneste dag på sykehjemmet. Foto: David Vojislav Krekling / NRK

De slukket lyset også da de gikk. Selv om «regelen» er at Edgar alltid har leselampa på om natten.

Han kan ikke snakke, men dette fikk ham til å skrike for å påkalle oppmerksomhet. Da pleieren kom klarte han å få pleieren til å forstå at han måtte ligge på siden og at lyset skulle være på.

Så satt de opp sengehesten før de bryskt fortalte Edgar at da kunne han i hvert fall ikke komme seg ut av sengen.

Det Edgar forteller om er ikke noe unikt i norsk eldreomsorg. Sistnevnte tiltak blir nevnt i Helsetilsynets rapport fra 2013 som et eksempel på bruk av ulovlig tvang i norske sykehjem.

[Se hvor det svikter i norsk eldreomsorg her!](#)

Og dokumentasjonen stopper ikke der. I et doktorgradsarbeid ved Norges Teknisk-Vitenskapelige universitet (NTNU) fra 2013 forteller ni av ti ansatte på sykehjem at de både har sett og selv vært med på å behandle eldre på institusjon dårlig.

De mest vanlige formene var å snakke respektløst eller skjelle ut beboere, neglisjere tannpleie, ignorere beboere, ta på beboere bleie for å slippe toalettbesøk, og å ikke skifte bleien selv om man visste at det var nødvendig.

De fleste ansatte sa at hovedårsaken til at eldre ble dårlig behandlet, var at det var for få ansatte på enheten der de jobbet.

I årsrapporten til Pasient- og brukerombudene for 2013 står det blant annet:

«Tilsynssaker viser at bemanning, manglende rutiner og mange ufaglærte er en utfordring for kommunene».

– Pappa gråt da han fortalte hva som hadde skjedd

Kvelden etter episoden med sengehesten måtte 88-åringen på sykehus for å skifte sonden han får mat, vann og medisin gjennom.

– Beskjeden var at det skulle ta noen timer, så skulle han tilbake til sykehjemmet.

Det skulle ta mye lenger tid, og dagen etter fikk Tone beskjed om at Edgar fortsatt var på sykehuset. De hadde ikke satt inn sonden, og så ville de teste om sonden fungerte før de var ferdige.

Klokken tre på ettermiddagen reiste Tone til sykehuset og fikk overtalt en pleier til å gi 88-åringen næring og vann.

Da hadde han måttet klare seg uten vann og næring i nesten ett døgn.

– Pappa gråt da han fortalte hva som hadde skjedd.

Det kan høres rart ut, men Edgar er blant de heldige. Tone og broren er og besøker ham hver eneste dag. De snakker med ham, stiller ham og de snakker med sykehjemsledelsen når det har skjedd noe ubehagelig.

– Hvis ikke vi hadde vært her og blandet oss så mye, så tror jeg han hadde vært død.

Tanken på oldebarnet får Edgar til å gråte

Edgar har fortalt om sin erfaring med norsk eldreomsorg, men det er én ting som får ham til å ta til tårene: Tanken på oldebarnet.

Selv har hun tenkt til å si fra til sin egen familie at hun har lyst til å være kortest mulig på sykehjem når den tiden kommer.

– Jeg unner ingen å være på et slikt sted for lenge. Men man vet aldri hvordan man vil ha det når man blir gammel. Livsviljen er veldig sterk, hos pappa også. Det er masse følelser og masse livsvilje og livsgnist igjen. Når oldebarnet kommer løpende inn og kaster seg opp i fanget hans... Det er klart... Alle vil jo leve når slike episoder kommer. Da kan det hende jeg også hadde villet leve selv om jeg bodde på sykehjem.

Tone Zander sier at hennes og farens erfaringer med eldreomsorgen ikke er knyttet til det spesifikke sykehjemmet Edgar bor på, men at de peker på generelle problemer i norsk eldreomsorg. Derfor har heller ikke sykehjemmet til Edgar funnet det naturlig å kommentere intervjuet.

Publisert 30.11.2014, kl. 18:33 Oppdatert 14.12.2014, kl. 16:05

URL: <http://www.nrk.no/norge/liten-rettspraksis-pa-lovbrudd-i-eldreomsorgen-1.12066787>

Liten rettspraksis på lovbrudd i eldreomsorgen

Senter for menneskerettigheter mener det er uheldig at ikke flere helsetilsynssaker om eldre avgjøres i rettssystemet. Helsedirektøren er enig i at flere alvorlige saker bør sendes til rettslig behandling.

Helsedirektør Bjørn Guldvog sier helsevesenet i større grad bør hjelpe eldre med å løfte saker inn for rettsvesenet. Foto: Poppe, Cornelius / NTB scanpix

Både Helsetilsynet og andre har avdekket lovbrudd i norsk eldreomsorg i en årrekke. Noen er tekniske, andre direkte livsfarlige, men de fleste har til felles at de sjelden blir behandlet i en norsk domstol.

Uheldig, sier Senter for menneskerettigheter og peker på at praksisen gjør det vanskeligere for senere behandling i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD).

– Det er alvorlig. For å få saken opp i menneskerettighetsdomstolen må man ha utprøvd alle nasjonale rettsmidler. Dersom saken blir forhindret tatt opp i norske domstoler, kan det i seg selv være et menneskerettighetsbrudd, sier seniorkonsulent Marit Lomundal Sæther ved Senter for menneskerettigheter ved juridisk fakultet på Universitetet i Oslo.

«Kan forekomme (...) grove brudd»

Seniorkonsulent Marit Lomundal Sæther ved Norsk senter for menneskerettigheter mener man burde vært flinkere til å få en rettslig avgjørelse på grov tilsynssvikt i eldreomsorgen. Foto: David Vojislav Krekling / NRK

I en serie der NRK ser på godt dokumentert systemsvikt på tre samfunnsområder, kom det søndag frem at helsedirektør Bjørn Guldvog erkjenner å kjenne til at det forekommer menneskerettsbrudd mot enkeltpersoner og i deler av norsk eldreomsorg.

[**Se «Her svikter Norge»!**](#)

Det bekreftet tendensen Senter for menneskerettigheter beskriver i sin «Årbok om menneskerettighetene i Norge 2013». Der kommer det frem at senteret er bekymret for situasjonen.

I rapporten heter det blant annet:

«Gjennomgangen ovenfor indikerer en svært alvorlig situasjon hvor det kan forekomme omfattende og til dels grove brudd på menneskerettighetene overfor eldre på norske sykehjem. Dette er en uakseptabel situasjon som det umiddelbart må settes i gang aktive tiltak for å utbedre. Dessverre er det slik at tidligere dokumentasjon viser at brudd på eldres rettigheter ikke er noe nytt».

Les også: [Erkjenner menneskerettsbrudd i norsk eldreomsorg](#)

Les også: [Edgar ser den mørke siden av norsk eldreomsorg](#)

– De mest grove tilfellene er omsorgssvikt som fører til døden, seksuell utnyttelse, tyveri og grov tvang og neglisjering. Det er også mindre grove situasjoner som kan innebære brudd på menneskerettighetene. Det kan for eksempel være ulovlig bruk av tvang, fastbinding og medisinerings uten samtykke for å holde en beboer rolig, sa Lomundal Sæther mandag.

Helsetilsynet: – Bør være forsiktige med kriminalisering

Direktør Jan Fredrik Andresen i Statens helsetilsyn mener man bør være forsiktig med å bringe for mange tilsynssaker inn for rettvesenet. Foto: Roald, Berit / NTB scanpix

Direktør i Statens Helsetilsyn, Jan Fredrik Andresen, sier han er enig i at de aller groveste sakene skal prøves rettslig. Han sier også at Helsetilynet har gjort dette i to tilfeller.

Helsetilsynsdirektøren er imidlertid skeptisk til å gjøre større bruk av rettssystemet i saker der blant annet hans eget tilsyn avdekker lovbrudd.

– Det er et offentlig utvalg som allerde ser på hvordan vi håndterer hendelser i norsk rettsvesen, men vi i tilsynet er nok forsiktige med å bidra til en utvikling der vi kriminaliserer enkeltmedarbeidere eller tjenester som jobber med risikoutsatte og krevende tjenester, sier Andresen.

Han sier det er mer fruktbart for tilsynet å bidra til læring og fobedring i sektoren fremfor å bidra til i økende grad å kriminalisere tjenesteytingen.

– Velger dere ikke samtidig å ta institusjonens og kommunens side fremfor den svake part, i dette tilfelle pasientens?

– Ikke nødvendigvis. Vi tenker at det understøtter at vi får gode tjenester som etterleverer regelverket. Og regelverket er jo en presisering av samfunnets krav på vegne av den enkelte, sier Andresen.

– Eldre er en svak gruppe som sjelden vil klage på slike forhold. Hvis dere ikke gjør politiet oppmerksomme på slike saker, hvem skal gjøre det da?

– Det finnes andre instanser, men jeg er enig i at vi har en rolle. Den omfattende satsingen vi har gjort i forhold til eldre de siste årene, er fordi de er en sårbar gruppe som fortjener gode tjenester. Vi tenker at den samlede innsatsen har medvirket til bedre tjenester, sier Andresen.

Helsedirektør Guldvog sier han er enig med Senter for menneskerettigheter i at flere saker burde vært behandlet i rettssystemet.

– Sektoren må hjelpe å løfte de grove sakene inn for retten

Men at det kun skal gjelde de aller alvorligste sakene.

– Jeg tenker at det i enkelte tilfeller er helt riktig å bringe disse sakene inn for rettssystemet, men jeg tror hovedlinjene for hvordan dette skal håndteres fortsatt skal skje innen rammene av andre mekanismer som helsetilsynet. Også der det skjer svikt tror jeg det oftest er velmenende mennesker som er involvert. Vi må først og fremst jobbe for at de skal klare å arbeide hensiktsmessig.

– Da er resultatet at man avskjærer saken fra menneskerettighetsdomstolen?

– Men jeg tror at det er nødvendig å bringe saken inn for retten der det er grov og alvorlig svikt. Det er vanskelig for den enkelte som opplever et slikt brudd å bringe dette inn fordi man er en veldig svak part. Derfor tror jeg også det er slik at helse- og omsorgstjenesten skal understøtte at de viktige tingene som er virkelig grove får sin rettmessige oppmerksomhet i rettssystemet vårt, sier Guldvog.

Publisert 01.12.2014, kl. 07:04 Oppdatert 14.12.2014, kl. 16:06

URL: http://www.nrk.no/norge/_-bra-at-vi-kaller-det-brudd-pa-menneskerettighetene-1.12074630

– Bra at vi kaller det brudd på menneskerettighetene

Helseminister Bent Høie sier han er enig i det som kommer frem i NRKs serie «Her svikter Norge». Han sier han er glad man begynner å kalle overgrep og dårlig behandling av eldre ved sitt rette navn.

Helseminister Bent Høie (H) mener dagens situasjon i eldreomsorgen ikke kan fortsette. Foto: Pedersen, Terje / NTB scanpix

– Jeg er glad for at vi kaller det for det er, brudd på menneskerettighetene, for det tror jeg gir større bevissthet på hva dette faktisk handler om.

Les også: [Edgar ser den mørke siden av norsk eldreomsorg](#)

Helseministeren har akkurat kommet ut av studioet til Politisk kvarter på P2 etter debatt om [uttalelsene til Helsedirektør Bjørn Guldvog til NRK om at han kjenner til brudd på menneskerettighetene i norsk eldreomsorg](#).

Uttalelsene kom som en del av en serie der NRK setter søkelys på forskjellige deler av det norske samfunnet med godt dokumentert systemsvikt i forskjellige ledd. I dag bekreftet Høie at slike brudd på menneskerettighetene er godt dokumentert i norsk helsevesen.

Tar på eldre bleie for å slippe å følge på do

– Vi har veldig klare rapporter fra Helsetilsynet som bekrefter inntrykket som kom frem i NRK. Det er også grunnen til at regjeringen har sagt at vi ikke bare kan overføre ansvaret for å sikre kvalitet, kompetanse og kapasitet i eldreomsorgen til kommunene. Staten må ta større ansvar, sa Høie før han slo fast.

– Vi kan ikke ha det slik.

Det han sikter til er dokumentasjonen NRK har lagt frem som viser utstrakt bruk av ulovlig tvang i blant annet Helsetilsynets rapport fra 2013.

[Se hvor det svikter i norsk eldreomsorg her!](#)

Og dokumentasjonen stopper ikke der. I et doktorgradsarbeid ved Norges Teknisk-Vitenskapelige universitet (NTNU) fra 2013 forteller ni av ti ansatte på sykehjem at de både har sett og selv vært med på å behandle eldre på institusjon dårlig.

De mest vanlige formene var å snakke respektløst eller skjelle ut beboere, neglisjere tannpleie, ignorere beboere, ta på beboere bleie for å slippe toalettbesøk, og å ikke skifte bleien selv om man visste at det var nødvendig.

Bent Høie om eldreomsorg i Politisk kvarter

Samtidig sier generalsekretær Lisbeth Rugtvedt i Nasjonalforeningen for folkehelsen at det skorter på både kunnskap og kompetanse i tjenestene.

– Særlig i helgene er det mange ufaglærte. Det er viktig at de får grunnleggende kunnskaper om blant annet menneskerettigheter, sier Rugtvedt før hun fortsetter:

– Til nå har vi vært litt for tålmodige. I år etter år har vi fått avdekket slike alvorlige forhold, så nå er det om å gjøre å få satt fortgang i å lage bedre systemer som sikrer at folks grunnleggende rettigheter overholdes på sykehjem.

Les også: [Erkjenner menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg](#)

Les også: [Liten rettspraksis på lovbrudd i eldreomsorgen](#)

Høie mener det er grunn til å se på kompetansen både hos den enkelte ansatte, men også på ledernivå i kommunene.

– Trenger bedre kvalitet på ledere

Manglende kompetanse i ledelsen påpekes også som én av de store utfordringene i eldreomsorgen av direktør Jan Fredrik Andresen i Helsetilsynet.

Ledelse og manglende evne til å lære av egne og andres feil.

Det samme påpekes i en rekke av rapportene NRK har lagt ut på [ressurssiden «Her svikter Norge»](#).

– Vi har satt av 20 millioner kroner for å utvikle et ledelsesprogram etter modell fra Rektorskolen. Nettopp for å sikre at vi har god og kompetent ledelse i eldreomsorgen.

– *Har vi et ledelsesproblem i norsk eldreomsorg?*

– Ja, vi har et behov for å heve kvaliteten på ledelsen.

Publisert 01.12.2014, kl. 10:08 Oppdatert 14.12.2014, kl. 16:07

URL: <http://www.nrk.no/norge/-nar-kontrollorene-drar-fortsetter-sykehjemmene-som-for-1.12071792>

– Når kontrollørene drar fortsetter sykehjemmene som før

Norske sykehjem tar hvert år imot en rekke kontrollører og tilsyn som skriver mange og lange rapporter om hva som ikke fungerer. Men ingen kontrollerer at feilene faktisk rettes opp. Det sier sykehjemsoverlege Pernille Brusgaard.

I en serie setter NRK søkelys på blant annet eldreomsorg. Der har vi gjennomgått en rekke forskningsrapporter og offentlige dokumenter som viser massive og godt dokumenterte lovbrudd i norsk eldreomsorg. Foto: colourbox.com / colourbox.com

– Vi har Helsetilsynet, Arbeidstilsynet, Kommunerevisjonen, Kvalitetsrevisjonen, Tilsynsutvalg og Tilsynsfarmasøyt - for å nevne noen. Alle skriver rapporter om alt som ikke fungerer.

Brusgaard er privatpraktiserende lege på sykehjem i Oslo. Hun har åtte års erfaring som sykehjemsoverlege i kommunen, og hun forteller om stadige besøk fra de som skal sjekke at alt foregår «etter boka».

Her svikter Norge

– Men det virker som om de som gjør tilsynene er ferdig med jobben når de har skrevet rapporten. Det er jo egentlig da jobben burde begynne, sier overlegen.

Ulovlig tvang og brudd på menneskerettigheter

Det er da institusjonene skal rette opp i feilene og sikre at man driver innenfor loven.

– Dette arbeidet er kjempeviktig på hvert enkelt sykehjem og på hver enkelt avdeling. Det er da man skal fordele forbedringsarbeidet og fordele ansvaret, men som sykehjemsoverlege i mange år på fast institusjon har jeg aldri vært med i noen type oppfølging etter tilsyn, sier Brusgaard.

Og det er mye å ta tak i.

Sykehjemsoverlege Pernille Brusgaard sier lederne i eldreomsorgen ikke er gode nok til å ta ansvar for kvalitet og forbedringsarbeid. Foto: NRK

Direktør Bjørn Gulvog i Helsedirektoratet erkjenner at det skjer brudd på menneskerettighetene i norsk eldreomsorg. Foto: Bendiksby, Terje / NTB scanpix

I en serie setter NRK søkelys på blant annet eldreomsorg. Der har vi gjennomgått en rekke forskningsrapporter og offentlige dokumenter som viser massive og godt dokumenterte lovbrudd i norsk eldreomsorg. Dette omhandler alt fra neglisjering, eldre som blir tatt på bleie fordi ansatte ikke ønsker å følge dem på do, eldre som må sitte i bleie lenger enn nødvendig uten at de skiftes, om underernæring, ulovlig bruk av tvang og nedlatende behandling.

Søndag [erkjente helsedirektør Bjørn Guldvog at han kjenner til at det forekommer brudd på menneskerettigheter i norsk eldreomsorg](#), og at dette bekymrer ham.

Og nå sier Brusgaard at det svikter også i oppfølgingen som burde sikre mot at svikt som allerede er påvist fortsetter.

– Ikke i tråd med regelverket

Direktør Jan Fredrik Andresen i Helsetilsynet sier ledelse er én av hovedutfordringene i norsk eldreomsorg. Foto: Roald, Berit / NTB scanpix

Direktør i Helsetilsynet, Jan Fredrik Andresen, sier han har et helt annet inntrykk av hvordan institusjonene som har fått påvist lovbrudd jobber i etterkant av tilsynene.

– Dersom dette er tilfelle så er det hverken faglig klokt eller i tråd med regelverket. Dét sier at man skal involvere de ansatte i alle typer forbedringsarbeid.

– *Hvordan «lukker» institusjonene et påvist lovbrudd?*

– Det er det virksomheten som har ansvar for. Dette skal dokumenteres.

– *Dette skjer skriftlig. Sjekker dere at lovbruddene virkelig er rettet opp?*

– Noen ganger vil man gjøre det.

– *Er det regelen eller unntaket?*

– Det er ikke regelen. Vi stoler på at kommunene faktisk har gjort det. Erfaring viser at feil vi påpeker blir rettet opp. Det er forbedringspotensiale, men det eksempelet du viser til er kanskje ikke skoleeksempelet på at så har skjedd.

– Gitt vårt eksempel, fremstår ikke det å lukke lovbrudd som en papirtiger?

– Hvis det er tilfelle er vi ikke i mål med forbedringsarbeidet, men vi har innhentet opplysninger som peker i andre retninger, og der både ansatte og institusjonsledere sier at tilsyn har en effekt på virksomheten.

Et ledelsesansvar

Når Andresen blir bedt om å si hva som er de største utfordringene i norsk eldreomsorg slik Helsetilsynet ser det, ramser han opp fire punkter.

- Ledelse.
- Læring og en åpenhetskultur i institusjonene som gjør at man forbedrer seg.
- Kommunikasjon i institusjonene, mellom institusjonene og mellom institusjonene og spesialisthelsetjenesten.
- Rett kompetanse til rett tid på rett sted.

Brusgaard sier hun er skeptisk til hvordan det første punktet utøves i forbindelse med tilsyn.

– Kvalitetsarbeid er et lederansvar, internt på sykehjemmene, internt i kommunene. Vi har mye administrasjon over de hendene som tar vare på pasientene, og jeg ønsker at disse administrative ansvarlige menneskene må ta på seg ansvar for kvalitet og forbedringsarbeid.

– Er de flinke nok til det i dag?

– Nei, absolutt ikke, sier Brusgaard.

Listen og uttalelsene til Brusgaard til tross, Andresen vil ikke gå med på at man har et ledelsesproblem i norsk eldreomsorg.

Direktør Helge Eide i Kommunesektorens organisasjon er kategorisk på at kommunene skal følge opp avvik. Foto: NRK

– Jeg vil ikke kalle det et problem, men det er i hvert fall en utfordring. Noen har sagt at skal vi satse på én reform, så må det være å utvikle ledere og ledelse. Friste folk inn i lederposisjoner og sette dem i stand til å utøve god ledelse, sier direktøren i Helsetilsynet.

KS: – Kommunene skal følge opp

Kommunesektorens organisasjon (KS), som organiserer Norges kommuner, slår kategorisk fast at kommunene skal følge opp lovbrudd som avdekkes ved tilsyn.

– Når det avdekkes såkalte avvik, altså når tilsynsmyndighetene konstaterer at lov og forskrift ikke følges, så har kommunene plikt til å følge opp det konkrete avviket, og rette det innenfor en frist som blir gitt. Det er helt alminnelig - sånn blir det gjort. Så kan det være andre ting som tilsynet påpeker, som ikke formelt er et avvik, som blir en av veldig mange ting som en presset kommune ikke alltid finner tid og rom for, sier direktør for interessepolitikk i KS, Helge Eide, til NRK.

Etatsoverlege Bente Thorsen i Sykehjemsetaten i Oslo kommune sier hun ikke kjenner seg igjen i bildet Brusgaard tegner.

– Pernille Bruusgaard etterspør ledelsesfokus når det gjelder systematisk arbeid med kvalitet, både i avvik og oppfølging. Her i Oslo har vi gjennom flere år hatt et godt elektronisk kvalitetssystem med gode rutiner for hvordan helsepersonell skal arbeide, og vi har et godt avvikssystem som følger opp både ute på sykehjemmene og sentralt i ledelsen når det gjelder å sikre pasienter behandling. Vi er veldig fokusert på pasientsikkerheten.

Publisert 01.12.2014, kl. 15:10 Oppdatert 14.12.2014, kl. 16:08

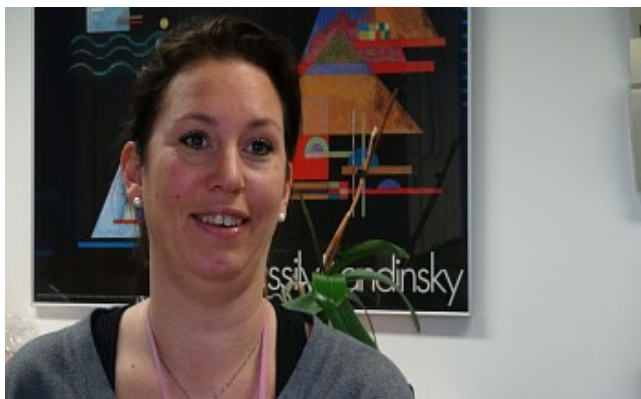
URL: http://www.nrk.no/norge/_-vi-klarer-ikke-a-gi-alle-en-verdig-alderdom-1.12065996

– Vi klarer ikke å gi alle en verdig alderdom

Kathrine Forsdahl har dårlig samvittighet flere ganger i uken når hun lukker døra bak seg og vet at et eldre menneske blir sittende igjen alene. Likevel nekter hun å bytte jobb.

Mange eldre i Oslo er ensomme og redd for å bo alene. Foto: Henrik Sørensen / Scanpix Denmark

Hjelpepleier Kathrine Forsdahl kunne ikke tenke seg å bytte jobb til tross for utfordringene i eldreomsorgen. Foto: David Vojislav Krekling / NRK

– Vi klarer ikke å gi sykehjemsplass til alle som ønsker, og vi klarer ikke å gi alle den tryggheten i alderdommen som man håper man skal få selv. Nei, jeg føler ikke at vi klarer å gi alle en verdig alderdom.

Kathrine begynte som hjelpepleier før datamaskinen hadde inntatt de hjemmebaserte omsorgstjenestene. Det var en tid da ansvarshavende hengte opp brukerkort på hvem hun skulle besøke under navnelappen hennes hver morgen.

Les også: – [Ansatte i eldreomsorgen forteller at de gråter når de skal hjem](#)

Det var en tid da hjelpepleierne kunne komme ut til den de skulle hjelpe og bestemme der og da at den gamle mannen eller damen hadde behov for litt ekstra hjelp akkurat den dagen. Noen minutter lenger til å gå på do, kanskje et helt kvarter for å få i seg nødvendig mat eller fem minutter for å brette klær og legge inn vasken i skapet.

To minutter for å gå på do og ti for å spise

Det var som sagt før datamaskinen overtok eldreomsorgen. Før bestillerkontoret på minuttet regnet ut hvor lang tid gjennomsnittsgamlingen bruker på forskjellige gjøremål.

Nå kan hun stå oppført med to minutter til toalettbesøk eller ti minutter til hjelp rundt måltider. Frokost, middag og kveld.

– Friheten var større da. Vi hadde muligheten til å vurdere mer selv. Nå er brukeren ferdigvurdert allerede før vi har kommet frem. Du skal utføre det bestillerkontoret ber deg om. Det blir nesten som en pakkebestilling: «Utfør pakken din».

Samtaler og sosial omgang med de gamle skjer som regel med ryggen til. Det er ikke tid til å sette seg ned, prate med en gammel skrott som kanskje ikke har hatt noen form for kommunikasjon siden forrige hjemmehjelpsbesøk ett døgn tidligere. Det gjelder å få unna oppgavene til fastsatt tid, og iden strekker rett og slett ikke til for virkelig å **se** brukeren. Gi fyren i stolen inntrykk av at man faktisk hører hva han sier. Derfor gjør man det mens man løser de oppgavene som brukerkontoret har skrevet ned.

– Ikke noen god følelse

Mange av de eldre sier akkurat det. At de ønsker å snakke litt. Ikke som et krav, men mer som et spørsmål. Om ikke Kathrine, akkurat denne gangen, kan ta noen minutter ekstra. Sette seg ned. Høre på en historie eller noe de har sett på tv eller hørt på radio.

– Det er ikke noen god følelse når du går ut av den døren og nettopp har avvist et slikt ønske. Du vet at det hadde betydd så mye.

Noen ganger setter hun seg ned i noen minutter selv om hun ikke har tid. Men det er vanskelig å velge i hvilke situasjoner hun kan tillate seg å gjøre det. Hvert minutt ekstra går utover de neste på listen.

Og der sitter det et annet gammelt menneske og er engstelig. Et menneske som lurert på om hun har blitt glemt i dag eller om det bare er litt forsinkelser.

– Jeg kjenner på ønsket hos flere av brukerne så og si daglig. Og du merker det på dem også. De skravler i ett kjørt når du er der. For mange er vi deres kanal til å snakke med noen, sier Kathrine.

Hun forteller også om brukere som blir plassert i en stol, og der pleierne vet at vedkommende kommer å sitte i nøyaktig samme stilling når de kommer tilbake noen timer senere.

Som ikke klarer annet.

Les også: [Edgar ser den mørke siden av norsk eldreomsorg](#)

Les også: [– Når kontrollørene drar fortsetter sykehjemmene som før](#)

Les også: [Dette er «Her svikter Norge»](#)

Og om gamle som er både ensomme og redde. Som ikke har en eneste pårørende igjen i verden og som gjerne vil ha plass på sykehjem men ikke får det fordi det ikke er plass og fordi man må prioritere de eldste og sykeste brukerne.

– Det er ikke snakk om at bestillerkontoret ikke vil, men at det ikke er plasser. Det er ikke noe hyggelig. Det er verre hos noen enn hos andre. Spesielt hos dem som sier at de ikke vil være hjemme lenger. Eller at de ikke vil leve lenger. Da er det vondt å gå derfra.

«Mer penger og flere ansatte»

Kathrine mener terskelen for å få sykehjems plass er for høy. For noen er den alt for høy.

– Det burde ikke bare være det fysiske som teller inn. Det er mye psyken som tynger dem også, og som gjør at det å bli gammel ikke er noe hyggelig. Det er mange som tenker at: «huff, det var ikke slik jeg tenkte at alderdommen skulle bli. At jeg skulle være alene og redd».

Løsningen er like enkel som den er forutsigbar. Mer penger og flere ansatte slik at man fikk mer tid til hver enkelt bruker.

Så enkelt og så vanskelig.

Og kanskje nødvendig.

– Jeg synes vi burde være flere. Slik det er i dag klarer vi å dekke behovet og gjøre det arbeidsgiver sier vi skal gjøre, men vi klarer ikke å gjøre det lille ekstra. Og det er synd,

for jeg er sikker på at de få minuttene til for eksempel å snakke med de eldre brukerne våre hadde vært forebyggende i forhold til forebygging av ytterligere helseplager senere. Jeg tror ikke det hadde vært noe dyrere.

– *Er det noe du føler at du ikke har fått frem mens vi har snakket sammen?*

– At jeg er veldig glad i jobben min og at jeg ikke kunne tenke meg å gjøre noe annet. Man kan sette fingeren på mye som kunne og skulle vært bedre, men denne jobben... Den gir veldig mye tilbake også. Spesielt når jeg ser hvor god hverdag vi gir veldig mange av brukerne våre.

Publisert 01.12.2014, kl. 21:12

URL: http://www.nrk.no/norge/_-ansatte-i-eldreomsorgen-forteller-at-de-grater-nar-de-skal-hjem-1.12071885

– Ansatte i eldreomsorgen forteller at de gråter når de skal hjem

Ansatte forteller at de er så presset av lite ressurser og tidspres at de drar gråtende fra jobb fordi de føler at de ikke klarer å gjøre nok for de eldre.

NRK er gjort kjent med at ansatte i helse- og omsorgssektoren også føler at det er de som sitter med svarteper når media omtaler saker om hvor dårlig det står til i eldreomsorgen. Foto: colourbox.com / colourbox.com

Forsker Heidi Gautun på NOVA velferdsforskningsinstitutt ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Foto: Åserud, Lise / NTB scanpix

– Det er stramme rammer, og de ansatte blir hver dag overlatt til å stå der å ta etiske vurderinger og strategiske avgjørelser i for stor grad. Disse burde vært tatt på et mye høyere nivå.

Forsker Heidi Gautun på NOVA velferdsforskningsinstitutt ved Høgskolen i Oslo og Akershus har skrevet flere sentrale rapporter om norsk eldreomsorg. Hverdagen hun har fått innblikk i fra ansatte informanter er langt unna dem man får inntrykk av når man snakker med helsetopper som helsedirektør Bjørn Guldvog og helseminister Bent Høie.

– Jeg har intervjuet og hørt om ansatte som sier de begynner å gråte når de skal hjem fordi de føler at de ikke kan stille opp for de eldre.

«Bemanning en utfordring for kommunene»

I en serie saker setter NRK søkelys på samfunnssystemer med systemsvikt. Én av disse er eldreomsorgen.

Helsedirektør Bjørn Guldvog. Foto: Poppe, Cornelius / NTB scanpix

[Søndag sa helsedirektør Bjørn Guldvog at han kjente til menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg.](#) Da han ble spurt om hva som er den største utfordringen i norsk eldreomsorg, svarte han at det er å se den enkelte brukeren og undersøke de individuelle behovene.

– Jeg tror ikke først og fremst det er et pengeproblem. Jeg tror det handler om en grunnleggende holdning til hvordan tjenestene utføres, sa Guldvog.

Det står i sterk kontrast til det utallige offentlige dokumenter og rapporter sier om den faktiske situasjonen for de ansatte i en presset sektor.

Les også: [Høie: – Slik skal vi ikke ha det](#)

Les også: [– Når kontrollørene drar fortsetter sykehjemmene som før](#)

Les også: [Dette er «Her svikter Norge»](#)

I rapport etter rapport slås det nemlig fast at eldreomsorgen har store problemer med å sikre nok bemanning for å gi et godt tilbud til landets eldre. Eller som det står i Pasient- og brukerombudets årsmelding fra 2013:

«Tilsynssaker viser at bemanning, manglende rutiner og mange ufaglærte er en utfordring for kommunene».

Peker på bemanning ved menneskerettsbrudd

Samtidig viser forskningen til Gautun at virksomhetene, både sykehjemmene og hjemmetjenestene, ikke klarer å planlegge riktig bemanning. I rapporten

«Planlagt og faktisk bemanning i hjemmesykepleien» fra 2012 står det blant annet:

«(...) avvik mellom planlagt og faktisk bemanning av sykepleiere og helsefagarbeidere er en stor utfordring i helse- og omsorgstjenesten i fire av de fem kommunene (som ble undersøkt, red.anm)».

Og noen ganger kan bemanningssituasjonen få groteske følger.

I rapporten «Inadekvat pleie og omsorg, overgrep og forsømmelser i norske sykehjem» står det at åtte av ti pleiere både har sett og selv utført handlinger som kvalifiserer til å kalles inadekvat pleie.

Les også: [Edgar ser den mørke siden av norsk eldreomsorg](#)

Dette inkluderer blant annet å ta på eldre bleie for å unngå å følge dem på toalettet, og å ikke skifte bleie selv om det er nødvendig.

Når de ansatte har blitt bedt om å si hva årsaken er, er svaret nær unisont:

«Det de fleste ansatte var enige om var årsaken til inadekvat pleie og omsorg, overgrep og forsømmelse var at enheten de jobbet i hadde for få ansatte».

Samtidig er det også dokumentert at det er kommunenes økonomi og ikke det reelle behovet som legger føringer for utforming av det institusjonsbaserte tilbudet i dagens kommunale helse- og omsorgstilbud.

Ansatte føler seg mistenkeliggjort

NRK er gjort kjent med at ansatte i helse- og omsorgssektoren også føler at det er de som sitter med svarteper når media omtaler saker om hvor dårlig det står til i eldreomsorgen.

Det beklager helsepolitisk talsmann Torgeir Micaelsen i Arbeiderpartiet.

– Jeg synes ikke det er riktig at de skal føle på at de sitter på hovedansvaret. Dette er det samfunnet, Storting, regjering og kommunestyre som har ansvaret for. Det er slik

at den enkelte leder og den enkelte ansatte har et ansvar, men det føler jeg at de tar på det største alvor, og jeg blir lei med når jeg hører at ansatte føler dette på kroppen, sier Micaelsen.

Han sier at han er fullstendig klar over at både bemanning og rammer ikke er tilstrekkelig flere steder.

Lover flere hender

Helseminister Bent Høie lover flere ansatte i helse- og omsorgssektoren. Foto: Poppe, Cornelius / NTB scanpix

– Jeg og vi i Ap skal gå i oss selv og har kommet med konklusjonen at staten må mer på banen og ta et større ansvar.

– Hva sier du til pleierne som opplyser i forskningsrapporter at de gråter når de går fra jobb fordi de føler at de ikke har rammer nok til å yte nok for de eldre?

– Jeg synes det er utrivelig å høre om og jeg blir lei meg. Jeg forstår at det er tøft stå i tøffe prioriteringer i en hverdag som preges av stort behov og mye å gjøre. Vi må gjøre det mulig for pleierne å delta i den menneskelige kontakten med de eldre, sier Micaelsen.

Helseminister Bent Høie kopierer forgjenger Støre og lover flere ansatte i helse- og omsorgssektoren.

– Hvorfor kan vi ikke ansette flere og øke rammene til eldreomsorgen?

– Jo, og det gjør vi jo også. Det er et problem med svak bemanning og bruk av vikarer, spesielt i helgene, men vi kan ikke bare telle antall ansatte. Vi må også se på kompetanse, ledelse og kvalitet.

– Hele økningen i eldreomsorg som du snakker om har kommet yngre brukere under 67 år til gode. Tilbudet til de eldste eldre har gått ned de siste årene?

– Du får spørre den forrige regjeringen hvorfor de ikke gjorde mer. Det vi jobber med er å lage statlige normer for kvalitet, inkludert bemanning, fordi vi mener at staten må bidra til god bemanning i kommunene.

– Det er det samme løftet som forgjengeren din kom med. Skal du også love flere hender i eldreomsorgen som kommer de eldste eldre til gode?

– Ja, jeg kan love at det vil bli ansatt flere i eldreomsorgen, sier Høie.

Publisert 01.12.2014, kl. 21:12

URL: http://www.nrk.no/norge/her-far-de-mindre-enn-0_2-timer-fysioterapi-i-uka-1.12069601

Her får de mindre enn 0,2 timer fysioterapi i uka

114 av landets kommuner gir eldre på sykehjem 0,2 timer fysioterapi eller mindre per uke. Fred Hatlebrekke i Norsk fysioterapiforbund sier kommunene burde skamme seg.

Eldre på sykehjem får i gjennomsnitt rundt en halv time fysioterapi i uken. Noen steder er tallet 0. Foto: Frank May / NTB scanpix

«0,04 timer fysioterapi per uker per beboer på sykehjem»

Dette er det KOSTRA-databasen, som samler statistikk om ressursinnsatsen i norske kommuner, forteller at Lillehammer gir tilbud om til sine eldre syke.

Les også: [Edgar ser den mørke siden av norsk eldreomsorg](#)

Les også: [– Vi klarer ikke å gi alle en verdig alderdom](#)

Les også: [Erkjenner menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg](#)

Tallet får leder Fred Hatlebrekke i Norsk fysioterapeutforbund til å rase.

– Det er et latterlig lavt tall. Det er jevngodt med ingenting. De kommunene som holder på slik... Det er rett og slett en hån mot de eldre.

Og selv kommunens rådmann, Christian Fotland, innrømmer at det lavt. Han mener også at det offisielle tallet kommunen selv har meldt inn til KOSTRA er misvisende, og at det reelle tallet ligger på 0,16 timer per uke per beboer.

Det legger ingen demper på frustrasjonen til Hatlebrekke.

En halv time inklusive administrasjon

Fred Hatlebrekke, leder i Norsk fysioterapeutforbund, er langt fra imponert over tilbudet eldre får til fysioterapi. Foto: David Vojislav Krekling / NRK

Det som får Hatlebrekke til å se rødt er ikke Lillehammer isolert sett, det er tilbudet i hele den kommunale sykehjemssektoren.

Den statistikken er trist lesning.

Ifølge tall NRK har tatt ut av KOSTRA-databasen til Statistisk Sentralbyrå opplyser 114 av landets 428 kommuner at de gir beboere på sykehjem 0,2 eller færre timer med fysioterapi per uke.

Det er 12 minutter i uken. Inklusive administrasjon.

Gjennomgangen er en del av en serie saker der NRK setter søkelyset på norsk eldreomsorg. Den har blant annet avdekket at direktør Bjørn Guldvog [erkjenner at det foregår brudd på menneskerettighetene i norsk eldreomsorg](#). Samtidig har den vist at gjentatte og noen ganger grove brudd på loven er godt dokumentert i både helsetilsyns-, forsknings- og andre rapporter.

Denne gangen er tema fysioterapi for sykehjemspasienter. Og det er antallet som har fått Hatlebrekke til å gå i taket.

– Her er det snakk om å sette igang tiltak for at eldre skal ha et verdig liv. Dette er ikke noen kostbar tjeneste, og det skal så lite til. Dette er siste fase i livet, og de trenger å føle den verdigheten, sier Hatlebrekke.

Han sier at gjennomsnittskommunen i Norge tilbyr litt over en halv time fysioterapi i uken per beboer, og at selv det er lite. Det henger, ifølge Hatlebrekke, blant annet sammen med at det kun er ett fysioterapiårverk per 10 000 innlagte på rehabiliteringsinstitusjoner og sykehjem.

– Det er en underfinansiert tjeneste. Disse sykehjemspasientene trenger jevnlig oppfølging av kompetent person, i dette tilfellet en fysioterapeut som kan gjøre funksjonsvurderinger og følge pasienten over tid slik at de kan få hjelp til å klare seg på egenhånd, sier Hatlebrekke.

– Ikke verdig alderdom

Det mener han er penger brukt for å spare penger.

– Dette er ofte pasienter som trenger hjelp til å komme ut av sengen. Klarer vi å hjelpe dem til det, så er det penger spart i eldreomsorgen.

Regnestykket han skisserer er enkelt: Hvis en sengeliggende får hjelp til å trene seg opp slik at vedkommende kommer ut av sengen ved egen hjelp, frigjøres pleieressurser til andre oppgaver. Det samme er tilfelle hvis samme pasient også klarer å trene seg opp til å selv gå til frokost-, middags- og kveldsmatbordet.

– *Kan ikke dere lage treningsprogrammet og overlate selve treningen til pleierne?*

– De har sine ting å drive med, nemlig pleie og omsorg. Vi driver med fysisk aktivitet og opplæring, sier Hatlebrekke.

Les også: [Liten rettspraksis på lovbrudd i eldreomsorgen](#)

Samtidig mener han det er av avgjørende betydning at man følge en pasient over tid.

På spørsmål om hvem som har ansvaret er svaret kontant.

– Det er kommunepolitikerne som prioriterer, ikke rikspolitikkerne. Jeg vet ikke om kommunepolitikerne vet hvor ille det er, og jeg håper dette kommer som en stor overraskelse. Jeg håper også en del vil skamme seg, for det vi holder på med i dag er ikke verdig.

Innrømmer innsparing med fysioterapi

Rådmann i Lillehammer kommune Christian Fotland, er enig i at kommunen gir for dårlig tilbud om fysioterapi på sykehjem. Foto: Ragnhild Skjeldnes / NRK

Rådmann Fotland er enig med Hatlebrekke at tilbudet om fysioterapi i Lillehammer kommune er for lavt uansett om man legger de offisielle eller kommunenes egne tall til grunn.

– Vi er ikke fornøyd med så lav dekning som dette. Vi mener at det er viktig og riktig å prioritere forebygging, rehabilitering og fysioterapi, og vi må satse på dette, sier Fotland.

Han sier at kommunen innser at de må satse mer på fysioterapi.

– Hatlebrekke mener dere og andre kommuner som tilbyr så lite fysioterapi bør skamme dere. Er du enig?

– Jeg ville ikke brukt et slikt ord, men jeg er enig i at dette er et område kommunene må satse i tiden fremover.

Rådmannen mener at én av grunnene er at han tror Hatlebrekke har et poeng når han sier at fysioterapi kan spare penger i eldreomsorgen.

KS: – Dette blir feil måte å måle på

Helge Eide, direktør for interessepolitikk i Kommunesektorens organisasjon (KS), som organiserer norske kommuner, mener regnemåten til Hatlebrekke blir feil.

– Vi er redd en utvikling der man begynner å telle enkelttimer for den enkelte eldre. Dette må være behovsvurdert.

– Men er 0,2 timer per uke for lite?

– For enkeltbrukere der det kan gi stor nytte er det for lite. Men å telle slik uten at det er behovsprøvet mener jeg er feil. Når det er sagt synes jeg det er viktig å satse mer forebyggende med eldre, og en viktig strategi da blir å bygge opp forebyggende team som kan jobbe forebyggende hjemme hos de eldre. Der bør også fysioterapeuter inngå, sier Eide.

Publisert 02.12.2014, kl. 17:43

URL: http://www.nrk.no/norge/_-du-ma-kanskje-dusje-moren-din-selv-1.12071903

– Du må kanskje dusje moren din selv

Forsker og professor Liv Wergeland Sørbye mener det er unødvendig at hjemmetjenesten skal kjøre 20 kilometer for å utføre enkle tjenester som familien eller nærmiljøet kunne gjort like bra.

Foto: David Vojislav Krekling / NRK

– Jeg tror hjemmesykepleien bruker mye tid på noe som andre kunne gjort.

Liv Wergeland Sørbye er professor på Diakonhjemmet Høgskole og har forsket på eldre siden slutten av 1960-tallet. I den perioden har hun sett en utvikling der stadig flere ønsker å bo hjemme, og får det.

Det stiller også større krav til kommunens hjemmetjenester.

Institusjonslandet Norge

I en serie de siste dagene har NRK satt søkelys på systemsvikt i norsk eldreomsorg. Serien har blant annet avdekket at [det forekommer brudd på menneskerettighetene i eldreomsorgen, og at dette er kjent helt til topps i Helsedirektoratet](#).

Samtidig har det kommet frem at ansatte i eldreomsorgen noen ganger [går gråtende hjem fra jobb fordi de føler at de ikke har tid og ressurser til å gi de eldre den pleie og omsorg de trenger](#).

Her svikter Norge

Nå sier Sørbye at det er på tide at vi som samfunn setter opp noen grenser for hva vi skal kunne forvente at Norge skal stille opp med.

– Jeg tror at hjemmetjenesten bruker mye på noe andre kunne gjort. Kommunal hjelp i hjemmet starter ofte med hjelp til å dusje eller å ta på en elastisk strømpe. Hvorfor skal hjemmehjelpen kjøre to mil for å gjøre dette som hvem som helst kunne gjort?

Sørbye sier Norge blir sett på som Institusjonslandet i utlandet, og hun mener vi som samfunn må vise større evner og vilje til å skille mellom hvem som skal få hva av det offentlige.

Det innebærer at for eksempel familier der det ikke foreligger spesielle omstendigheter, må stille opp og ta over noe av det vi forventer av kommunen i dag.

Som skifting av elastisk strømpe eller dusj av mor eller far.

– Alle kan ikke få det samme

– Denne tanken om at alle skal få gjennomsyrrer hele samfunnet, også eldreomsorgen, at vi ikke klarer å skille mellom behov og det vi yter. Jeg er for eksempel fullt arbeidende med god lønn. Hvorfor skal jeg få honnørbillett på trikken når unge med mye dårligere råd må betale full pris? Og hvorfor skal også folk med stor formue få en grunnpensjon av det offentlige? Jeg tror vi må begynne å sette grenser for hva folk kan forvente av det offentlige, sier Sørbye.

Foto: Poppe, Cornelius / NTB scanpix

Det kan løse noen av utfordringene eldreomsorgen står overfor. Som for eksempel underbemanning og stor mangel på helsefagarbeidere og sykepleiere i fremtidens kommunale tjenestetilbud.

Kommunenes organisasjon (KS), som organiserer landets kommuner, har selv regnet ut at behovet kommer til å være behov for 57 000 helsefagarbeidere og 28 000 sykepleiere i kommunal sektor innen 2035.

– Skal vi spare penger i hjemmetjenesten må vi tenke over hva som er nødvendig, og hva som er sykepleiefaglig viktig, sier Sørbye.

Og peker på samarbeidet mellom familie, frivillige og eldreomsorgen i Storbritania.

– Går du inn på det engelske helsedepartementets hjemmesider finner du informasjon om hvordan du skal forholde deg og hva du kan få hjelp til hvis du vil gjøre en innsats for dine foreldre. Her i Norge er det lite eller ingen slik informasjon, sier Sørbye.

Pårørende får ikke hjelpen de har krav på

I tillegg er for eksempel rapporten «Krevende oppgaver med svak styring» fra Helsetilsynet kontroll av kommunenes saksbehandling ved søknader om avlastning dyster lesning.

I rapporten står det blant annet:

«(...) kommunenes saksbehandling ved søknader om avlastning viste (...) at kommunene unnlater å tilby hjelp som omsorgsmottakere og deres pårørende har rettmessig krav på».

Helsedirektør Bjørn Guldvog sier at han er enig i at Norge har en vei å gå for å involvere familier og gjøre det lettere for dem å bidra i pleien av egne eldre.

– Jeg mener at normalfamilien allerede i dag må ta seg av sine eldre, men vi skal bli flinkere til å utvikle det samarbeidet mellom familien og samfunnet i fremtiden, sier Guldvog.

Helseminister Bent Høie (H) sier det viktigste er at eldre har en trygghet for at man får pleie og omsorg uansett hva slags familiesituasjon man har.

– Også tror jeg mye av det som er utfordrende i dag kan løses ved å ta i bruk mer teknologi og å jobbe på andre måter enn i dag. Jeg tror dette er mulig å løse, men vi må begynne forberedelsene i dag, sier Høie.

Publisert 02.12.2014, kl. 22:10

URL: http://www.nrk.no/ytring/kunne-me-gjort-meir-for-vare-eldre_-1.12075270

Kunne me gjort meir for våre eldre?

Pårørende kan avhjelpa mange vanskar ved eldreboomen, men regjeringa gjer minimalt for å få familien til å yta i større grad.

'Eg kunne ha gjort meir, men lenge var eg ikkje villig til å gje avkall på fridommane i mitt eige liv. Nettopp denne norske sjølvrealiseringsnorma gjer det ømtolig å utfordra dei pårørende som kan yta meir,' skriv Noralv Pedersen i denne kronikken. (Illustrasjonsfoto) Foto: colourbox.com

Forfatter av "Når far treng meg" [Noralv Pedersen @noralvp](#)

Pappa hadde fylt 76 år då han fekk eit alvorleg hjerneslag. Brått blei ein arbeidsam mann lam og trong hjelp til det meste. Eg budde i byen to og ein halv time unna heimbygda og venta mitt andre barn då livet til pappa – og mamma – blei snudd opp ned.

Eg ønskte å hjelpa foreldra mine, men skulle samstundes meistra jobben og livet som småbarnspappa. Lenge nølte eg med å støtta pappa og avlasta mamma så mykje som eg visste at dei hadde bruk for.

LES: – [Kanskje du må dusje moren din selv](#)

100.000 årsverk

Mi historie er på ingen måte unik. Etter at eg i boka «Når far treng meg» skildra dilemmaa som eg stridde med, har mange pårørande fortalt meg at dei har hatt det på same måte. Dei ville òg gi meir omsorg, visste at det ville ha vore det beste for ei sjuk mor eller ein pleietrengande far, men heller ikkje dei fekk det til.

Lenge nølte eg med å støtta pappa og avlasta mamma så mykje som eg visste at dei hadde bruk for.

Noralv Pedersen

I dei fire åra pappa levde etter slaget, slo det meg kor fråverande pårørande er i eldreomsorgsdebatten. Gratisarbeidet frå familie, vener og naboar blir knapt registrert i statistikkar eller utgreiingar, sjølv om det er rekna ut til å utgjera 100.000 årsverk. Det er eit nesten like stort arbeid som det i dei kommunale omsorgstenestene. Pårørande legg med andre ord ned ein formidabel innsats, men det har ikkje politikarane snakka om i dei 50 åra det har teke å byggja opp den eldreomsorga me har i dag.

Mindre familieomsorg enn før

Sjølv om familieomsorga sparar det offentlege for store summar, har dei folkevalde teke desse omsorgsarbeidarane for gitt. Men i dag er denne ulønte innsatsen under press.

SJÅ OVERSIKT: [Her svikter Norge](#)

Forskningsrapportar tyder på at nordmenn yter mindre familieomsorg enn før. Ei slik utvikling er uheldig med tanke på dei vanskane eldreomsorga står føre: Om 25 år er me over ein million nordmenn over 70. Det er dobbelt så mange som i dag. Skal talet på helsearbeidarar auka tilsvarande, må kvar tredje ungdom velja omsorgsyirket i framtida. Det er verken sannsynleg eller ønskjeleg.

Gratisarbeidet frå familie, vener og naboar blir knapt registrert, sjølv om det er rekna ut til å utgjera 100.000 årsverk.

Noralv Pedersen

Sjukedagar per forelder

Ei mobilisering av pårørande er difor trekt fram som éi løysing på den såkalla «omsorgskrise». I fjor sommar utfordra eg difor Ap, Høgre og Frp til å løfta pårørandeperspektivet inn i den framtidige valkampen. Dette skal me snakka om, [svara dåverande helse- og omsorgsminister Jonas Gahr Støre](#). Men det gjorde verken han, Jens, Erna eller Siv.

LES OGSÅ: [Eg ville gjere meir](#)

Slik sett er det ikkje overraskande, men like fullt skuffande, at regjeringa med statsbudsjettet sitt nok ein gong fortel folket at meir pengar til nye sjukeheimar er det som er løysinga på eldreboomen. Nok institusjonsplassar er viktig, men eg skulle gjerne ha høyrte folkevalde som, i tillegg til å telja sjukeheimsrom, innførte ordningar som kunne gjera det lettare å kombinera arbeid og omsorg. Eit tiltak kunne vera å gi pårørande eit visst tal sjukedagar per gamal forelder, slik at han eller ho kan få fri med løn når mora bryt lårhalsen. Dette er innført i private verksemder, som Storebrand, med hell.

Eg kunne ha gjort meir, men lenge var eg ikkje villig til å gje avkall på fridommane i mitt eige liv.

Noralv Pedersen

I dag går omsorgsplikter ut over arbeidet for mange – og omvendt. Nokre opplever å svikta både på jobb, heimebane og som pårørande. Når det i framtida blir mangel både på arbeidsfolk og frivillige som skal hjelpa stadig fleire eldre, er det på høg tid med ein ny pårørandepolitikk som kan løysa opp i den tidsklemma mange står i.

Alvorsord

Kvifor er politikanne tause om denne problematikken? Det kan vera at dei er redde for å skubba veljarar frå seg ved å seia at dei må ta større ansvar i eldreomsorga. Frå helsebyråkratar har derimot slike alvorsord kome, med bakgrunn i harske realitetar i tronge budsjett: «No må familiane trå til meir,» sa helsebyråd Hilde Onarheim i Bergen til Bergens Tidende 30.september i år. Og i Kvam kommune har rådmannen ymta om at folk må ta seg meir av sine gamle slektningar.

Det kan vera at dei er redde for å skubba veljarar frå seg ved å seia at dei må ta større ansvar i eldreomsorga.

Noralv Pedersen

Men slike administrative varsku fører truleg ikkje til folkedugnader. Etter ei årelang ørkenvandring av utgreiingar skal Helsedirektoratet dei næraste månadane foreslå ei ny innretning på omsorgsløna. Regjeringa bør då innføra ei rausare ordning som gjer det lettare for fleire pårørande å yta meir. I tillegg må helse- og omsorgsminister Bent Høie (H) byggja ut mange fleire dagplassar til personar med demens, eit arbeid som har gått med sniglefart, sjølv om slike tilbod gir betre livskvalitet både for den sjuke og den pårørande som treng avlasting.

LES OGSÅ: [– Tilsette i eldreomsorga gret når dei skal gå heim](#)

Gjer du nok?

Endeleg skulle eg ønska at statsråden heldt opp med å lata som om den institusjonelle eldreomsorga er svaret åleine og elles hevda at pårørande stiller opp så mykje som dei kan.

Mi erfaring er at den siste påstanden ikkje er dekkande: Eg kunne ha gjort meir, men lenge var eg ikkje villig til å gje avkall på fridommar i mitt eige liv og flytta heim, som var løysinga i vårt tilfelle. Nettopp denne sjølvrealiseringsnorma gjer det ømtolig å utfordra dei av oss pårørande som kan yta meir. Men politikk er å vilja: Tek du debatten, Høie?

Kronikkforfattaren er tilsett i NRK Sogn og Fjordane, men skriv denne kronikken som forfattar og privatperson.

Publisert 02.12.2014, kl. 22:10

URL: <http://www.nrk.no/norge/erna-matte-svare-pa-hvorfor-norge-sviker-i-eldreomsorgen-1.12079749>

Erna måtte svare på hvorfor Norge svikter i eldreomsorgen

I dag måtte statsminister Erna Solberg (H) kommentere NRKs «Her svikter Norge»-serie fra Stortingets talerstol.

Statsminister Erna Solberg (H) fikk spørsmål om blant annet bemanning i eldreomsorgen. Foto: Pedersen, Terje / NTB scanpix

– Underernæring og ulovlig bruk av tvang har vært en del av det NRK har dokumentert de siste dagene i forbindelse med serien om menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg.

Slik begynte partileder Audun Lysbakken (SV) sitt innlegg under Stortingets spørretime onsdag. Han sa at det både pårørende og ansatte peker på, er at det er mangel på tid og for få ansatte på jobb som er hovedutfordringen.

Ansatte gråter når de går fra jobb

Påstanden til Lysbakken bekreftes i en rekke forsknings-, års- og tilsynsrapporter om [tilstanden i norsk eldreomsorg](#) som NRK har satt søkelys på de siste dagene.

Her svikter Norge

Fred Hatlebrekke, leder i Norsk fysioterapeutforbund, mener tilbudet eldre får i fysioterapi er en skam i mange kommuner Foto: David Vojislav Krekling / NRK

Søndag erkjente direktør Bjørn Guldvog i Helsedirektoratet at han kjenner til at grunnleggende menneskerettigheter brytes i eldreomsorgen.

- [**Les NRKs serie om hvor det svikter i eldreomsorgen her!**](#)

Tirsdag fortalte forsker Heidi Gautun på NOVA velferdsinstitutt ved Høgskolen i Oslo, en av nestorene innen eldreomsorg i Norge, at hun har hørt om flere ansatte som [gråter når de går fra jobb fordi de føler at de ikke har tid og anledning å yte nok for de eldre.](#)

NRK har også vist dokumentasjon på at godt over 100 kommuner gir 12 minutter eller mindre med fysioterapi per bruker på sykehjem per uke. Inklusive administrasjon.

[Det siste har fått lederen i Norsk fysioterapeutforbund, Fred Hatlebrekke, til å kalle tilbudet en skam.](#)

– Det er et latterlig lavt tall. Det er jevngodt med ingenting. De kommunene som holder på slik... Det er rett og slett en hån mot de eldre, sa Hatlebrekke til NRK tirsdag.

Samtidig peker flere rapporter på dårlig kommuneøkonomi som en årsak til utfordringene.

Erna: – Enig i beskrivelsen av deler av eldreomsorgen

Foto: Larsen, Håkon Mosvold / NTB scanpix

Det siste fikk Senterpartileder Trygve Slagsvold Vedum til å spørre om Solberg ville kompensere inntektsbortfall i kommunene på 2,8 milliarder kroner bare i år, slik at kommunene kan bruke mer penger på eldreomsorg.

– Jeg er enig i beskrivelsen om at det er eksempler i vår eldreomsorg som verken er verdige eller akseptable. Jeg mener vi trenger flere tiltak for å bidra til at man ikke har det slik. Det er ikke bare et spørsmål om økonomi, men også om kompetanse og kunnskap, sa Solberg.

- Les også: [Erkjenner menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg](#)
- Les også: [– Når kontrollørene drar fortsetter sykehjemmene som før](#)
- Les også: [Edgar ser den mørke siden av norsk eldreomsorg](#)

Det fikk Lysbakken til å reagere.

– Jeg har registrert at regjeringen i sine kommentarer på NRK sine saker har vært mest opptatt av kompetanse. Det er viktig, men man kommer ikke bort fra at økt grunnbemanning er avgjørende. Det snakker man ikke om, sa SV-lederen fra Stortingets talerstol.

Han krevde svar på om statsminister Solberg kan love økt grunnbemanning i norsk eldreomsorg i årene som kommer.

– Jeg mener det er viktig med en god basisbemanning på sykehjem, men jeg mener også at ulovlig bruk av tvang like mye er et spørsmål om kompetanse og kunnskap. Dette er kompetanse og kunnskap om at det for eksempel er andre måter å håndtere gjerne demente sykehjemsboere ved aktivisering. Kompetanseheving er blant de viktigste tingene vi jobber med, svarte Solberg.

Publisert 03.12.2014, kl. 14:41 Oppdatert 03.12.2014, kl. 19:26

URL: <http://www.nrk.no/norge/bent-hoie-frykter-at-situasjonen-i-eldreomsorgen-kan-bli-verre-1.12080243>

Bent Høie frykter at situasjonen i eldreomsorgen kan bli verre

NRK har satt søkelys på brudd på menneskerettighetene i eldreomsorgen. Nå sier helseminister Bent Høie (H) at norske kommuner er for lite forberedt på den kraftige økningen i eldre som kommer allerede i 2020.

*Helseminister Bent Høie (H) frykter at kommunene ikke er klar for fremtidens behov i eldreomsorgen
Foto: Bøe, Torstein / NTB scanpix*

– Det jeg frykter er at situasjonen kan bli verre dersom vi ikke nå kan få fortgang og forbedringer både når det gjelder kvalitet, bemanning og kapasitet i norsk eldreomsorg.

Helseministeren sier det er én av de store bekymringene innen norsk eldreomsorg. En annen er at kvaliteten på tjenestene de eldre blir tilbudt ute i kommunene er for varierende.

Den bekymringen deler han med direktør Bjørn Guldvog i Helsedirektoratet.

Postnummer avgjør eldreomsorg

De siste dagene har NRK satt søkelys på systemsvikt i eldreomsorgen. I den forbindelse har direktør Bjørn Guldvog i Helsedirektoratet tidligere [erkjent at han kjenner til at det foregår menneskerettighetsbrudd i norsk eldreomsorg](#).

Forskjell i tjenestetilbudet er den andre store bekymringen for helsedirektøren.

– Men vi klarer ikke å gi samme tjenester med samme kvalitet i hele Norge. Noe av det som bekymrer meg aller mest er at kvaliteten på eldretjenestene er avhengig av hvor du bor, noen vil si at det er avhengig av hvilket postnummer du bor på.

Guldvog er helt klar på at eldreomsorg er et kommunalt ansvar.

- **Les også:** [Erna måtte svare på hvorfor Norge svikter i eldreomsorgen](#)
- **Les også:** [– Ansatte i eldreomsorgen forteller at de gråter når de skal hjem](#)
- **Les også:** [– Vi klarer ikke å gi alle en verdig alderdom](#)

Samtidig sier Høie at regjeringen fra 2016 skal sette igang et prøveprosjekt der staten skal gå inn å ta ansvaret for eldretjenesten i enkelte kommuner.

– Vi skal prøve ut en modell der staten både finansierer og bestemmer dimensjonering på tjenestene, sier Høie til NRK.

– Eldre i våte bleier skriker ikke

Generalsekretær Lisbet Rugtvedt i Nasjonalforenignen for folkehelse sier hun er lei av manglende handling.

– Jeg synes det er skuffende at vi kan få rapporter som tyder på at veldig mange av bekymringene pårørende har kommet med i mange år ikke er fulgt opp. Det er for mye prat, sier Rugtvedt.

- [Les hvor norsk eldreomsorg svikter her!](#)
- [Sjekk rapportene som viser svikten i eldreomsorgen på NRKs ressursside!](#)

Lisbeth Rugtvedt, generalsekretær i Nasjonalforeningen for folkehelsen, sier prat må avløses av handling i eldreomsorgen. Foto: Nasjonalforeningen for folkehelsen

Hun sier at det hjelper lite om gjennomsnittet i norsk eldreomsorg er positivt når det sitter eldre både hjemme og på sykehjemmene som utsettes for menneskerettighetsbrudd.

Det er styreleder Linda Birkenes i Pårørendeaksjonen helt enig i.

– Som Høie selv sa det; det er bare én gruppe som skriker når de har våte bleier, og det er spedbarn. Eldre med våte bleier skriker ikke. De trenger noen som snakker deres sak, sier Birkenes.

Hun mener politikerne har vært for feige.

– De er flinke til å snakke og å skyve fra seg ansvar. Staten skyver ansvaret over på kommunene, og kommunene skyver det tilbake på staten, sier Rugtvedt.

De har imidlertid ikke annet valg enn å håpe på at Høie endelig få på plass systemer som sikrer eldre en verdig alderdom.

– Det er hva han gjør fremover som avgjør. Viljen til å ta grep, til å gjennomføre tilsyn og til å følge dem opp. Det gjelder også kompetansehevende tiltak. På alle disse punktene må det gjøres konkrete grep, sier Rugtvedt.

Publisert 03.12.2014, kl. 21:30

URL: <http://www.nrk.no/norge/odd-sverres-overgriper-kan-ikke-straffes-1.12055387>

Odd Sverres overgriper kan ikke straffes

Odd Sverre Pedersen (39) ble utsatt for seksuelle overgrep av en i nærmiljøet fra han var seks år til han ble myndig. Som barn kjente han ikke til noen annen virkelighet. Overgriperen lever et normalt liv i hjembygda og kan ikke bli straffedømt for overgrepene.

Odd Sverre Pedersen som barn. Foto: Privat

I 25 år holdt han overgrepene tett til brystet. Først da kona fant ham gråtende i dobbeltsengen for åtte år siden, sprakk det. Da var han 31 år gammel.

Verkebyllen lakk. Det var ikke plass til vonde hemmeligheter der mer.

Nå hørte han seg selv fortelle kjæresten hva som hadde skjedd i barndommen og i tenårene. Han fortalte om overgriperen, som ikke er hans forelder, men en person i nærmiljøet.

En voksen mann som var godt likt av alle i lokalmiljøet.

De skulle bare visst.

Flyktet mentalt

Kona var støttende og lyttet da han fortalte. Men han maktet ikke å fortelle alt. Han sa at det startet rett før han begynte på barneskolen. Overgriperen hadde prøvd seg forsiktig i starten.

– Det begynte med små berøringer. Så utviklet det seg, forteller Odd Sverre.

Etter den første krenkelsen, eskalerte det. Som seksåring trodde han det var slik det skulle være.

Alle barn opplevde dette, de bare snakket ikke om det, tenkte han.

Rett før overgrepene skulle skje, hadde han på forhånd sett tegnene. De var like hver gang. Odd Sverre reagerte med å dissosiere.

– Jeg flyttet meg ut av meg selv. Jeg var fysisk der, men i hodet var jeg langt borte og så ting fra utsiden, forteller han.

Odd Sverre lærte seg metoder for å flykte mentalt fra situasjonen.

– Kroppen min var der og adlød kommandoer, mens hjernen og viljen var skrudd av. Jeg håpet bare på at det skulle gå over snart.

Se intervjuet med Odd Sverre. Artikkelen fortsetter under klippet.

Odd Sverre Pedersen om overgrepene

«Pappa, fortell en historie fra barndommen»

Odd Sverre har ikke tall på hvor mange overgrep han ble utsatt for. I dag, når barna spør om historier fra barndommen, sliter han med å finne dem.

Overgriperen var en person som alle snakket varmt om, og han var kjent for å være snill, ifølge Odd Sverre. Han fryktet hva som ville skje dersom han sa det til noen.

Villle han bli utstøtt av familien?

– Mye av livet besto i å passe på at ingen merket noe. Jeg trakk meg tilbake og holdt folk litt på avstand, slik at de ikke skulle bli kjent med meg og få mistanke om at noe foregikk, sier Odd Sverre.

Overgrepene sto på som verst i 14-15 årsalderen, sier han.

– Da tenkte jeg at jeg var alene. At ingen andre var i samme situasjon som meg, sier Odd Sverre.

Artikkelen fortsetter under klippet.

- Kunne fanget det opp

Fryktet han ikke ville bli trodd

Han husker den siste gangen overgriperen prøvde seg. Odd Sverre var hjemme på perm fra militæret og var voksen nå, hadde fått overgrepene og overgriperen på avstand. Noe hadde bygget seg opp i ham.

Odd Sverre dyttet overgriperen vekk og det ble siste gangen han prøvde seg.

Men Odd Sverre hadde fortsatt ikke begrep om hva han hadde blitt utsatt for. I årene som kom var det om å gjøre å ikke fortelle det til noen. Da han var ute og drakk alkohol med venner, engstet han seg for at han kunne komme til skade for å røpe deler av historien.

Det ville være noe av det verste som kunne skje.

Han tenkte at folk ville få et annet syn på ham, se på ham som et offer. Noen ville kanskje ikke tro ham? Eller kom de til å tenke at han var med på det?

I mange år gikk han og kjente på skyldfølelsen og skammen. Overgriperen hadde fortsatt et psykisk overtak. Siden han ikke hadde brukt fysisk vold, følte Odd Sverre at han delvis hadde vært med på det.

Han forsøkte å fortrenge hendelsene som speilet barndommen, men bildene i hodet kom stadig tilbake.

Valgte å anmelde etter han fikk barn

Den kvelden Odd Sverre ble funnet gråtende i dobbeltsengen, gjorde kona det klart for Odd Sverre at han faktisk var et overgrepsoffer. Fram til da hadde han ikke klart å sette ordentlig ord på hva slektingen hadde gjort.

Kona forsøkte i dagene etterpå å skaffe seg mer informasjon om overgrep og så på hvilke muligheter Odd Sverre hadde til å få hjelp.

– Jeg tenkte først at jeg sikkert kom til å klare meg. Det hadde gått så mange år, så jeg kunne sikkert klare noen år til.

Men da han fikk sitt første barn, endret han holdning.

– Jeg ville ikke for noe i verden at mine egne barn skulle ha kontakt med overgriperen i det hele tatt.

– Jeg kunne vært der og passet på hvis han var i samme rom, men jeg skjønnte etter hvert at det ikke kunne gå, sier han.

– I tillegg ble det for vanskelig å lyve til foreldrene mine i situasjoner der vi skulle være i sosiale lag, hvor overgriperen også var tilstede.

Odd Sverre tok etter hvert kontakt med et støttesenter i Oslo og fikk time hos en psykolog.

Han hadde en dobbelttime med psykologen hver uke. Han var utslitt når han kom hjem fra timene. Det var etter disse møtene at Odd Sverre bestemte seg for at han ville anmelde.

Artikkelen fortsetter under klippet.

- Lei meg for at det ikke ble rettsak

Overgriper beklagde på papiret

Anmeldelsen ble levert hos Oslo politikammer i 2007. Overgriperen ble kalt inn til avhør, men han hadde hatt god tid til å forberede seg. Ifølge Odd Sverre hadde han hatt advokatkontakt i forkant.

Overgriperen innrømte at det hadde skjedd seksuelle overgrep, men saken ble henlagt på grunn av foreldelsesfristen. I april i år ble det vedtatt at foreldelsesfristen på drap og seksuell omgang mot barn skal fjernes.

Men siden opphevelsen av foreldelsesfristen ikke er tilbakevirkende, kan ikke Odd Sverres overgriper bli dømt.

Odd Sverre bestemte seg for å gå til sivilt søksmål. Han selv, bistandsadvokaten, overgriperen og overgripers advokat møttes i Forliksrådet. Der kom de fram til et forlik, og overgriperen betalte et erstatningsbeløp.

I dokumentet fra Forliksrådet heter det blant annet at overgriper beklager og tar det fulle ansvar for at han har forgrepet seg seksuelt på Odd Sverre Pedersen, og med de konsekvensene det har fått for Odd Sverre.

Artikkelen fortsetter under bildet.

*Odd Sverre Pedersen lurer i dag på hvor godt livet kunne vært hvis han hadde sluppet overgrepene.
Foto: Privat*

Overgriper: – Vil ikke uttale meg

Odd Sverre har fortalt historien sin noen få ganger tidligere. I nettverket utsattmann.no fikk han møte andre menn som har blitt utsatt for overgrep.

– Jeg var helt sikker på at jeg skulle klare meg selv, slik mange gutter tenker. Jeg er veldig glad jeg fikk et spark bak, fikk hjelp, og fikk pratet om det.

– For meg er historien nå en del av det som har skjedd. Men det er klart jeg tenker tilbake og lurer hvordan jeg hadde vært uten å oppleve dette.

Overgriper er ikke fysisk langt unna, men Odd Sverre har brutt all kontakt.

– Han er såpass involvert i familien at han har kontakt med enkelte. Det er jeg klar over.

– Men heldigvis har ingen tvilt på det jeg har sagt. Jeg tror ikke hans forhold til familien er slik det var før. Ja, det er helt klart, sier Odd Sverre.

– *Hva føler du om at han ikke sitter bak lås og slå?*

– Det er synd at det ikke blir noen ordentlig straffereaksjon. Jeg skulle ønske saken ikke var foreldet. Jeg vet ikke om jeg hadde fått det så mye bedre dersom han fikk en dom, men han hadde fått en mye strengere reaksjon. Et erstatningsbeløp er noe du betaler og så er du ferdig, sier Odd Sverre.

– Hadde han havnet bak lås og slå hadde det gitt en helt annen effekt, også med tanke på familien rundt. Jeg synes det er synd at det ikke gikk, sier Odd Sverre.

NRK ringer overgriper for å gi ham adgang til samtidig imøtegåelse. NRK har mange spørsmål.

Men alt han har på hjertet er «ingen kommentar».

Publisert 14.12.2014, kl. 16:13 Oppdatert 14.12.2014, kl. 20:09

Fakta om voldtekt i Norge

- 9,4 prosent av kvinnene i en ny nasjonal undersøkelse har opplevd å bli voldtatt, mot 1,1 prosent av mennene.
- Undersøkelsen inkluderer også spørsmål om a) beføling av kjønnsorganer ved bruk av makt eller trusler om å skade, b) rusrelaterte overgrep, c) press til seksuelle handlinger og d) andre seksuelle krenkelser og overgrep. 25,4 % kvinner og 8,8 % menn rapporterte minst én av disse fire typene «andre» seksuelle overgrep.
- Halvparten (49 prosent) av kvinnene som rapporterte voldtekt, hadde opplevd voldtekt før fylte 18 år
- Det er ingen indikasjoner på at voldtekt mot unge kvinner har gått ned over tid. Like mange yngre som eldre kvinner rapporterte voldtekt før fylte 18 år.

- Få kvinner utsatt for voldtekt var til medisinsk undersøkelse eller behandling den første tiden etterpå (11 %). Nesten en tredjedel (29 %) hadde aldri fortalt om voldtekt til noen andre.
- Seksuelle overgrep mot både kvinner og menn blir stort sett utført av menn.
- De aller fleste kjente overgriperen.
- De største gruppene av overgripere når det gjaldt voldtekt var venner, bekjente, nabo, kollega og kjæreste/partner eller tidligere kjæreste/partner.
- Både voldtekt og seksuell omgang før 13 år skjedde i mange forskjellige relasjoner. De viktigste gruppene av overgripere var naboer, andre kjente voksne, familie og slekt annet enn foresatte.

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Mange oppsøker ikke hjelp

- Man antar at mellom 8.000 og 16.000 personer blir utsatt for voldtekt i Norge hvert år. Bare et fåtall av dem oppsøker hjelpeapparatet.
- Ingen av de overgrepsutsatte som er intervjuet til studien «Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp?» oppsøkte hjelpeapparatet umiddelbart etter overgrepet. Hovedgrunnen til dette var at de ikke tolket hendelsen som et seksuelt overgrep fordi de hadde blitt utsatt for ikke stemte med de forestillingene de hadde av en voldtekt.
- Overgriperen var en person de kjente, en kjæreste, en venn, en slektning, en de i mange tilfeller hadde tillit til, og ikke en fremmed som overfalte dem, slik de stereotype voldtektene framstilles, det som ofte kalles overfallsvoldtekt. Mange tok på seg skylden for det som hadde skjedd, og de skammet seg.
- De klandret seg selv for å ha blitt med overgriper hjem på nachspiel, for å ha drukket for mye og for å ha opptrådt naivt. De skammet seg, forsøkte å skjule det som hadde skjedd og fortalte det ikke til noen av frykt for å bli påført mer skam. De forsøkte heller å fortrenge opplevelsen.
- *Kilde: Rapporten: Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp? Lene Østby, Diakonhjemmet høgskolen 2012*

Seksuelle overgrep av gutter / menn

- Minst 5 % av alle gutter i Norge opplever grove overgrep i løpet av barndommen
- 85 % av overgrepene skjer av en som barnet har en relasjon til
- 150. 000 menn over 18 år lever i dag med en overgrepshistorie
- Senter for seksuelt misbrukte menn mottar årlig cirka 100 henvendelser fra menn som vil fortelle sine historier, og får tilbud om individuell hjelp eller gruppesamtaler.

URL: <http://www.nrk.no/norge/ingen-kontroll-pa-antall-voldtekter-i-norge-1.12063399>

Ingen kontroll på antall voldtekter i Norge

Det er lite forskning på overgrep og voldtekt og de færreste velger å anmelde. Derfor er det umulig å si eksakt hvor mange som har blitt utsatt for voldtekt. – Mange voldtekts ofre lider i det stille i Norge, ifølge Dixi, ressursenteret for voldtektsutsatte.

INGEN VET OMFANGET: Flertallet av de som blir utsatt for voldtekt anmelder ikke. Forskning på voldtekt samsvarer ikke med oppmerksomheten temaet har i den politiske diskusjonen og i media. Foto: Solum, Stian Lysberg / SCANPIX

VOLDTEKT

9,4%

9,4% av alle norske kvinner har opplevd voldtekt

1,1%

1,1 % av alle norske menn har opplevd voldtekt

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter

– Vi refererer ofte til anmeldelsesstatistikk når vi snakker om voldtekt, men de aller færreste velger å anmelde, så bildet blir ikke riktig, sier Lisa Arntzen ved ressursenteret for voldtektsutsatte, Dixi.

Arntzen er sosionom og møter ukentlig både kvinner og menn som har vært utsatt for voldtekt og overgrep. Hun opplever at mange som kommer til overgrepsmottaket velger å ikke anmelde.

– Vi har bare noen tusen anmeldelser på seksuallovbrudd i året. Mørketallene gjør at dette er vanskelig å ta inn over seg og snakke om, sier Arntzen.

Bare 10 prosent av ofrene anmelder selv

Hun tror årsaken til at mørketallene er så store, er fordi voldtekts ofre har en mistillit til hjelpeapparatet og frykter for å ikke bli trodd.

– I tillegg vet mange godt at henleggelsesstatistikken på voldtekt er høy, og mange går rundt med oppfatningen av at det ikke nytter å anmelde en voldtekt i Norge, sier Arntzen.

HOLDER DET HEMMELIG

29%

av kvinner som blir
voldtatt forteller
ikke om voldtekten
til noen andre.

I omfangsstudien utført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) var det få kvinner som var utsatt for voldtekt som dro til medisinsk undersøkelse eller behandling den første tiden etter voldtekt.

Kun 10 prosent av kvinnene og 17 prosent av mennene som hadde vært utsatt for voldtekt hadde selv anmeldt det til politiet. Nesten en tredjedel av kvinnene hadde aldri fortalt om voldtekt til noen andre. Bare en av fire menn og en av tre kvinner som var utsatt for vold eller overgrep sa at de noen gang hadde kontaktet politi, fagfolk eller hjelpeinstanser.

At henleggelsesprosenten av voldtektsanmeldelser er så høy og den lave tiltale og domsfellelsesprosenten i voldtektssaker tilsier at svært mange ofre kan oppleve å ikke bli trodd av politiet eller rettssystemet, ifølge rapporten «Menn som har begått voldtekt – en kunnskapsstatus».

– For lite forskning

FÅ SØKER HJELP: Høgskolelektor Lene Østby skriver i sin rapport at et fåtall av voldtekts ofre oppsøker hjelpeapparatet. Foto: David Vojislav Krekling / NRK

Anslaget over antall voldtekter i Norge er basert på anmeldte forhold til politiet, og avgrensede studier av ulike grupper i befolkningen, ifølge rapporten «Handlingsplan mot voldtekt 2012-2014».

En voldtekt innebærer en integritetskrenkelse som gjør at mange lar være å synliggjøre sin utsatthet gjennom en anmeldelse eller offerundersøkelser.

Det er lite forskning på overgrep og voldtekt, og den manglende satsningen samsvarer ikke med den store oppmerksomheten som feltet får i mediene og i politiske diskusjoner, ifølge høskolelektor Lene Østby.

Hun står bak rapporten «Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp?» og sier det oftest er de som utsettes for voldtekter der gjerningsmannen er ukjent, som oppsøker politiet og kommer med i politiets statistikk.

– De som utsettes for tydelig vold og har en fremmed overgriper, er de som i størst grad oppsøker hjelpeapparatet og som henvender seg til politiet, sier Lene Østby.

– Usynlig samfunnsproblem

– *USYNLIG SAMFUNNSPROBLEM: Lisa Arntzen sosionom ved ressursenteret for voldtektsutsatte Dixi. Foto: Eirin Eikås/NRK*

Ifølge forekomstundersøkelsen har cirka 270.000 mennesker i Norge blitt utsatt for voldtekt. Lisa Arntzen sier at det er en utfordring at så mange lider i det stille.

– Når rundt 300.000 mennesker i Norge er utsatt for voldtekt, høres det ut som et voldsomt tall når jeg sier det. Mange av de utsatte sliter i hver sin tue. Vi ser ikke ofrene samlet, sier Lisa Arntzen sosionom ved ressursenteret for voldtektsutsatte Dixi.

Hun sier at skadene voldtekts ofre er utsatt for ikke er synlig i et samfunnsperspektiv.

– Hadde det vært en naturkatastrofe hadde menneskenes skader vært synlige. Voldtekt og overgrep er skambelagt, man snakker ikke om det. Det er få som velger å stå fram. Det gjør at dette er et usynlig samfunnsproblem, sier Arntzen.

– 30 prosent av kvinnene som har blitt utsatt for voldtekt har aldri sagt det til noen før. Hva tror du ligger bak?

– En god del skam, og at man er redd for å ikke bli trodd. Ofte er det en overgriper som er i ens omgangskrets. En venn, kjæreste eller en tillitsperson gjør at det er vanskeligere å fortelle om det som har skjedd, sier Arntzen.

Publisert 14.12.2014, kl. 16:13 Oppdatert 18.12.2014, kl. 08:32

Fakta om voldtekt i Norge

- 9,4 prosent av kvinnene i en ny nasjonal undersøkelse har opplevd å bli voldtatt, mot 1,1 prosent av mennene.
- Undersøkelsen inkluderer også spørsmål om a) beføling av kjønnsorganer ved bruk av makt eller trusler om å skade, b) rusrelaterte overgrep, c) press til seksuelle handlinger og d) andre seksuelle krenkelser og overgrep. 25,4 % kvinner og 8,8 % menn rapporterte minst én av disse fire typene «andre» seksuelle overgrep.
- Halvparten (49 prosent) av kvinnene som rapporterte voldtekt, hadde opplevd voldtekt før fylte 18 år
- Det er ingen indikasjoner på at voldtekt mot unge kvinner har gått ned over tid. Like mange yngre som eldre kvinner rapporterte voldtekt før fylte 18 år.
- Få kvinner utsatt for voldtekt var til medisinsk undersøkelse eller behandling den første tiden etterpå (11 %). Nesten en tredjedel (29 %) hadde aldri fortalt om voldtekten til noen andre.
- Seksuelle overgrep mot både kvinner og menn blir stort sett utført av menn.
- De aller fleste kjente overgriperen.
- De største gruppene av overgripere når det gjaldt voldtekt var venner, bekjente, nabo, kollega og kjæreste/partner eller tidligere kjæreste/partner.
- Både voldtekt og seksuell omgang før 13 år skjedde i mange forskjellige relasjoner. De viktigste gruppene av overgripere var naboer, andre kjente voksne, familie og slekt annet enn foresatte.

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

URL: http://www.nrk.no/norge/_-vi-ma-leve-med-at-det-er-mange-henleggelser-1.12070456

– Vi må leve med at det er mange henleggelser

Nær 80 prosent av alle voldtektssaker som etterforskes blir henlagt. Krevende bevisbilde og sene anmeldelser gjør at sakene sjelden når domstolene. – Vi må innse at vi må leve med at det er mange henleggelser, også i framtiden, sier Beate Brinch Sand i Oslopolitiet.

HENLEGGES FOR MANGE VOLDTEKTSSAKER: Påtaleleder ved seksjon for vold og seksualforbrytelser ved Oslo politidistrikt, Beate Brinch Sand, sier voldtektssaker er svært utfordrende for politiet. Foto: David Vojislav Krekling / NRK

– Vi er opptatt av hvordan vi kan forbedre oss og oppklare flere saker, men med de spesielle utfordringene knyttet til etterforskningen av voldtektssaker må vi nok leve med at antall henleggelser forblir høyt, sier Beate Brinch Sand, påtaleleder ved seksjon for vold og seksualforbrytelser ved Oslo politidistrikt.

Oppklaringsprosenten på etterforskede voldtekter i 2013 var på 24 prosent. De siste ti årene har oppklaringsprosenten ligget på mellom 18 og 25 prosent, ifølge tall fra politiet.

Brinch Strand trekker frem krevende bevisbilde som hovedårsak til at de fleste voldtektssaker aldri når domstolene.

– Som i alle andre straffesaker skal man bevise, utenfor enhver rimelig tvil, at det har skjedd noe straffbart. Og det er strenge krav, sier Brinch Strand.

Vil forbli krevende

I 2013 henla politiet hele 727 voldtektsanmeldelser. Statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at politiet tok ut siktelse i kun 174 voldtektssaker.

Ifølge politiet er etterforskningsarbeidet særlig utfordrende når voldtektsanmeldelsene kommer en stund etter at voldtektene har funnet sted.

– Da er det vanskelig med hensyn til bevissikring. Det mangler sikring av spor på stedet, kriminaltekniske spor og at det har ofte ikke vært vitner. Voldtektsoffer og gjerningsmann kjenner ofte hverandre fra før, sier Brinch Strand.

Det viser også rapporten «Voldtektssituasjonen 2013» som er utarbeidet av Kripos der det blant annet står:

«(...) om lag 33 prosent av de fornærmede i anmeldte voldtektssaker henvendte seg til politiet eller overgrepsmottak mer enn en uke etter voldtekt. Tidsrommet mellom voldtekt og anmeldelse kan være avgjørende for sakens utfall».

Er du utsatt for overgrep eller voldtekt, kom til politiet med en gang for å gi politiet muligheten til å oppklare saken. Det kan ikke understrekes nok hvor viktig det er.

– Er det for strenge beviskrav?

– Det er strenge beviskrav i alle saker, og sånn må det være av hensyn til rettssikkerheten og av hensyn til den som er anmeldt, sier Brinch Strand.

Henlegger selv om de tror på offeret

Kari-Janne Lid, som er leder for avsnittet seksualforbrytelser ved Oslo politidistrikt, sier at voldtektssaker er kompliserte fordi det i mange tilfeller er ord mot ord. Det gjør at etterforskningen tar tid.

Lid sier at politiet opplever å henlegge saker, selv om de tror på offeret og vet hvem den mistenkte gjerningsmannen er.

– Selv om en sak blir henlagt, betyr ikke det at politiet ikke tror på den som anmelder en voldtekt, det betyr heller ikke at politiet ikke tror at det har skjedd noe straffbart, sier Kari-Janne Lid.

– Men på grunn av de høye beviskravene, klarer vi ikke bevise det overfor en domstol. Og det er årsaken til at det tas ut tiltale i få saker, ser hun.

Det kan igjen gjøre at ofre for voldtekt ikke stoler på politiet og etterforskningen i voldtektssaker.

I rapporten «Voldtektssituasjonen 2013» står det at mistro til politiets og rettsapparatets forventede håndtering av anmeldelsen kan ha stor betydning for vurderingen av om voldtekt blir anmeldt eller ikke.

Rapporten «Vold og voldtekt i Norge» fra Nasjonalt kunnskapssenter om voldt og traumatisk stress står det:

«(...) hadde nesten halvparten av kvinnene opplevd at politiet ikke hadde etterforsket saken. Dette betyr ikke nødvendigvis at politiet la bort saken, det er den utsattes opplevelse av hva som skjedde med saken (...) Av de 229 kvinnene som oppga at de hadde blitt voldtatt var det bare 3,5 prosent som opplevde at noen ble dømt for overgrepet».

Publisert 15.12.2014, kl. 17:57

URL: http://www.nrk.no/norge/ville-anmelde-voldtekt_-_politiet-sendte-meg-hjem-1.12042299

Ville anmelde voldtekt: – Politiet sendte meg hjem

Da Marita Lindanger Nårstad for fire år siden gikk til politiet og fortalte om den brutale voldtekten hun hadde blitt utsatt for, pekte politibetjenten på den høye henleggelsesprosenten og ba henne gå hjem og tenke over om hun skulle anmelde.

Da Marita Lindanger Nårsta skulle anmelde mannen som voldtok henne 23. november 2010, ble hun sendt hjem. Hun hørte ikke noe fra politiet før hun selv kontaktet dem i mars i 2011. Foto: Kirsti Haga Honningsøy / NRK

Kniven var kald og skarp og hvilte inntil kinnet hennes. Marita var sikker på at han kom til å partere henne.

Lenge hadde ekskjæresten vært ustabil og oppført seg truende.

Marita hadde gjort det slutt med ham dagen før hun lå her; fastbundet, voldtatt og med en stor kjøkkenkniv mot ansiktet. Marita tenkte på familien og lillebroren.

«Herregud, slapp av. Jeg skal bare skjære av tapen», sa ekskjæresten.

Streng straff

Tre år etter ble ekskjæresten dømt til seks år i fengsel lagmannsretten. Det var ord mot ord, men retten trodde på Marita. Kort fortalt ble hun bundet fast, truet og voldtatt flere ganger i sin egen leilighet i Bergen i 2010.

Han ble i lagmannsretten dømt for frihetsberøvelse, trusler, legemsfornærmelse, plagsom og hensynsløs atferd, og voldtekt.

I dommen fra Bergen tingrett beskrives deler av ugjerningen slik:

«Tiltalte truet med å knekke nakken på fornærmede hvis hun prøvde seg på noe, og fornærmede mente at tiltalte kunne klare dette. Hun gråt og sa nei hele tiden. Tiltalte kneppet opp buksen sin. Han førte penis inn i munnen på fornærmede. Han førte hodet hennes fram og tilbake. Fornærmede kastet opp som følge av dette. Tiltalte fortsatte på samme måte».

Låste henne inne i flere timer

I flere dager etter voldtekten var hun sår i kroppen. Hun hadde forsøkt å gjøre det slutt med ekskjæresten i lang tid. Avgjørelsen om å gjøre det slutt var vanskelig, for i magen bar hun barnet hans.

Noen uker tidligere hadde han skjelt ut Marita og tatt et skytevåpen som han rettet mot seg selv. Han sa han kom til å trekke av hvis ikke hun sa at hun ikke ville gå fra ham likevel. Han sa han kom til å trekke av der og da.

Da Marita og ekskjæresten møttes våren 2010 gjennom felles bekjente, var forholdet mellom dem veldig bra, sier hun. De var nyforelsket. Men etter kort tid merket Marita at han var mistenksom og sjalu. Hun ville ikke mer.

Romvenninnen til Marita var på jobb i Bergen da ekskjæresten kom på døren og tryglet om at de måtte bli sammen igjen. Han ba henne om å få slippe inn en siste gang.

– Jeg hadde ikke sjans til å slåss tilbake, sier Marita til NRK.

Artikkelen fortsetter under klippet.

Marita om da ekskjæresten voldtok henne

Mannen som voldtok Marita Lindanger Nårstad ble i lagmannsretten dømt til seks år i fengsel i fjor.

Usikker på om hun skulle anmelde

«Tiltalte skubbet den fornærmede ned på sengen og hvor han holdt hendene hennes over hodet hennes mens han gjennomførte vaginalt samleie. Retten legger til grunn at tiltalte ikke hadde sædavgang».

Like etter at voldtektsmannen forlot leiligheten, ringte Marita søsteren og fortalte at hun hadde blitt voldtatt. Hun ville reise fra Bergen og dra hjem til familien i Stavanger så fort som mulig.

I Stavanger isolerte Marita seg hjemme hos foreldrene. Det tok to uker før hun mannen seg opp til å gå til politistasjonen i Stavanger for å melde fra om at hun hadde blitt voldtatt av ekskjæresten.

Hun var usikker på om en anmeldelse ville føre noen vei. Om de ville tro henne.

Skyldte på høy henleggelsesprosent

Da politibetjenten ved Stavanger politistasjon lyttet til historien den 23. november 2010, understreket han at det var få beviser i saken. Det var påstand mot påstand.

På grunn av den høye henleggelsesprosenten på voldtektssaker, rådet han henne til å la være å anmelde, ifølge Marita og hennes advokat Maren Eide.

Politibetjenten sa han ville notere ned historien og ta det videre med Vold- og sedelighetsseksjonen i politiet.

– Han sa at politiet ville kontakte meg, sier Marita.

Dette var Maritas første møte med politiet som voldtektsoffer. Hun tenkte over det politibetjenten hadde sagt.

– Ja, han hadde kanskje rett? Var det liten vits for meg å anmelde, hvis saken bare ble henlagt uansett? Ville noen tro meg? Politiet har god erfaring med slike saker, tenkte jeg, forteller Marita.

– Politiet sendte henne hjem

Bistandsadvokat Maren Eide. Foto: Skretting & Eide

Maritas advokat Maren Eide bekrefter Maritas påstander og viser til politimannens forklaring da han vitnet i retten.

– Hun møtte en politimann som var fullstendig inkompetent. Det var mange holdepunkter til at en voldtekt hadde skjedd, men han mente det ikke var verdt å anmelde, og viste til den høye henlegelsesprosenten, sier Maren Eide til NRK.no.

Marita oppfattet det slik at en annen polititjenestemann skulle kontakte henne med sikte på å motta nærmere forklaring om voldtekten. Marita hørte imidlertid ikke fra politiet før hun selv kontaktet dem i mars i 2011.

– Politimannen innrømmet i retten at han husker saken, at han husket at hun skulle bli oppringt, og han beklaget at det ikke hadde skjedd. Han vurderte at dette var en sak hvor det var påstand mot påstand, forteller Eide før hun fortsetter:

– Når en jente kommer inn til politiet og sier hun ble voldtatt, er det ikke lenger hennes ansvar. Det er offentlighetens ansvar, men de gjorde ingenting. Politiet sendte henne hjem.

Politimannens handlemåte er stikk i strid med «Handlingsplan mot voldtekt 2012-2014». Der står det blant annet:

«En forutsetning for at etterforskning kan iverksettes i en sak, er at det foreligger en anmeldelse. Gjennom å legge til rette for at den som kommer til politiet møtes med empati og profesjonalitet, øker sannsynligheten for at flere velger å anmelde et overgrep».

Artikkelen fortsetter under bildet.

NRK skrev om Marita i 2012. På dette tidspunktet ønsket hun ikke å stå fram og NRK omtalte henne som 'Gunhild'. Foto: Privat

Anmeldte etter oppfordring

Dessverre viser forskningen at Marita ikke er den eneste som opplever at politiet gjør lite eller ingenting når de kommer for å anmelde voldtekt. I rapporten «Vold og voldtekt i Norge» står det blant annet:

«Ser vi på hva som videre skjedde med sakene etter at politiet hadde fått kjennskap til overgrepene, hadde nesten halvparten av kvinnene opplevd at politiet ikke hadde etterforsket saken».

Bilder fra voldtekten kom oftere. Hun var engstelig for å gå ut, redd for at ekskjæresten hadde sendt noen etter henne.

En setning han sa rett etter voldtekten, da hun lå avkledd og teipet fast til sengen, dukket stadig opp i hodet.

«Det du kjenner nå er ingenting. Det er bare halvpartens så vondt som jeg har hatt det», sa han ifølge Marita.

Hun hadde hørt om Dixi, ressurscenteret for voldtatte, og tok opp telefonen og ringte. Etter en lang samtale var hun nå overbevist om at hun måtte anmelde, og kort tid etter leverte hun anmeldelsen ved Stavanger politistasjon.

Artikkelen fortsetter under klippet.

Politiet tok først kontakt etter at media ringte

Kontaktet Marita etter at NRK ringte

NRK [skrev om Marita](#) i 2012. Da hadde hun ventet over ett år på svar fra politiet, etter at hun leverte anmeldelsen i mars 2011.

Maritas bistandsadvokat sendte flere purringer til Hordaland politidistrikt, som hadde tatt over saken siden det straffbare forholdet hadde skjedd der, men de svarte aldri på purringene, ifølge henne.

Bare en uke etter at NRK skrev om politiets manglende håndtering og etterforskning, kontaktet politiet Marita og kalte inn til avhør.

«En studie av politiets arbeid med vold i nære relasjoner viser at mange av de voldsutsatte kvinnene har positive erfaringer med politiet, mens andre kan fortelle om negative opplevelser med politiet. Det fremgår at forskjellene i politiarbeidet er slående. Det må kunne antas at tilsvarende forskjeller også gjelder i voldtektssaker». – Handlingsplan mot voldtekt 2012–2014.

Statsadvokaten: – En uheldig start

Etter statsadvokatens oppfatning viser fornærmedes sak at politiet «hele tiden må jobbe for å bli bedre til å gi informasjon til de fornærmede og forsikre seg om at informasjon som gis ikke blir misforstått».

– Kommunikasjonen har ikke vært god i den innledende fasen i denne saken. Uansett hva som faktisk ble uttalt eller ikke i samtalen mellom tjenestemannen og fornærmede, så har fornærmede i det minste oppfattet det som ble uttalt annerledes enn det som nok var intensjonen. Det i seg selv er svært uheldig, skriver statsadvokat Elisabeth Deinboll i en e-post til NRK.

Statsadvokaten sier det er ingen spor i saken som tilsier at tjenestemannen tok kontakt med vold- og sedelighetsavsnittet etter samtalen med fornærmede. Heller ikke at han tok notater under samtalen med henne.

– Jeg kan bekrefte at det i sakens dokumenter ikke er noen indikasjon på at tjenestemannen gjorde notater fra samtalen med fornærmede. Det er kun skrevet en egenrapport i ettertid, sier Deinboll.

– Det er i saken ikke holdepunkter for at tjenestemannen faktisk frarådet fornærmede å anmelde saken. Det som fremkommer er imidlertid at tjenestemannen informerte henne om gangen i en eventuell prosess, og at fornærmede oppfattet informasjonen hun fikk som et råd om ikke å anmelde. Dette gjorde at saken fikk en noe uheldig start, skriver Deinboll

Stasjonssjef ved Stavanger politistasjon Odd Tveit Jørgensen sier at han verken har kunnskap eller forutsetning til å besvare NRKs spørsmål om saken til Marita.

– Jeg kjenner ikke saken og den dialogen som har vært mellom tjenestemannen og fornærmede, sier Jørgensen.

«Det store antall henleggelser av voldtektsanmeldelser og den lave tiltale- og domfellelsesprosenten i voldtektssaker tilsier at svært mange voldtektsutsatte kan oppleve å ikke bli trodd av politiet og/eller rettssystemet». Fra rapporten

«Menn som har begått voldtekt – en kunnskapsstatus», Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS).

Marita om politiet

Publisert 15.12.2014, kl. 17:57

Fakta om voldtekt i Norge

- 9,4 prosent av kvinnene i en ny nasjonal undersøkelse har opplevd å bli voldtatt, mot 1,1 prosent av mennene.
- Undersøkelsen inkluderer også spørsmål om
a) beføling av kjønnsorganer ved bruk av makt eller trusler om å skade, b) rusrelaterte overgrep, c) press til seksuelle handlinger og d) andre seksuelle krenkelser og overgrep. 25,4 % kvinner og 8,8 % menn rapporterte minst én av disse fire typene «andre» seksuelle overgrep.
- Halvparten (49 prosent) av kvinnene som rapporterte voldtekt, hadde opplevd voldtekt før fylte 18 år
- Det er ingen indikasjoner på at voldtekt mot unge kvinner har gått ned over tid. Like mange yngre som eldre kvinner rapporterte voldtekt før fylte 18 år.
- Få kvinner utsatt for voldtekt var til medisinsk undersøkelse eller behandling den første tiden etterpå (11 %). Nesten en tredjedel (29 %) hadde aldri fortalt om voldtekten til noen andre.
- Seksuelle overgrep mot både kvinner og menn blir stort sett utført av menn.
- De aller fleste kjente overgriperen.
- De største gruppene av overgripere når det gjaldt voldtekt var venner, bekjente, nabo, kollega og kjæreste/partner eller tidligere kjæreste/partner.

- Både voldtekt og seksuell omgang før 13 år skjedde i mange forskjellige relasjoner. De viktigste gruppene av overgripere var naboer, andre kjente voksne, familie og slekt annet enn foresatte.

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

URL: <http://www.nrk.no/norge/voldtektssporsmalene-hverken-kripos-eller-politidirektoratet-vil-svare-pa-1.12099997>

Voldtektsspørsmålene hverken Kripos eller Politidirektoratet vil svare på

I 2010 opprettet Kripos en egen voldtektsgruppe for å hjelpe politidistriktene med etterforskning av voldtektssaker. Det har ikke gitt synlige resultater på oppklaringsstatistikken.

Kripos-sjef Ketil Haukaas har ikke klart å få ned oppklaringstallene på voldtektssaker til tross for egen voldtektsgruppe. Foto: Varfjell, Fredrik / NTB scanpix

«Bidra til effektiv etterforskning av voldtektssaker, kvalitetsøkning og høyere oppklaring innenfor fagområdet».

Sitatet over ett av resultatmålene Kripos selv fremhever i arbeidet med voldtektssaker. Det er hentet fra et brev fra Kripos til Politidirektoratet i april i år.

Men til tross for at gruppa har vært virksom i fire år, og til tross for resultatmål, sliter de både med å få opp oppklaringsstatistikken, og å få politidistriktene til faktisk å ta kontakt og bruke deres kompetanse når det gjelder etterforskning av voldtekter.

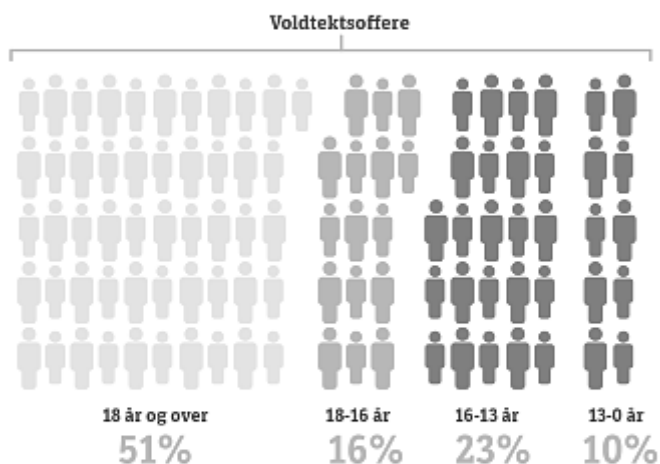
Ingen endring i oppklaringsprosent

I en serie saker setter NRK søkelys på systemsvikt i forskjellige deler av samfunnet, blant annet på hvordan vi som samfunn følger opp ofre for voldtekt. Vi har blant annet avdekket at ingen har oversikt over hvor mange voldtekter som skjer i Norge i løpet av et år.

Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) at oppklaringsprosenten på anmeldte voldtekter de siste ti årene har ligget på mellom 18 og 25 prosent.

ALDER OG VOLDTEKT

De aller fleste voldtekter er utført av menn.
De aller fleste er kjente overgriperen.

Det vil si at kun hver fjerde anmeldte voldtekt eller færre oppklares.

Til det kommer at forskningsrapporter NRK har gått gjennom viser at de færreste av ofrene faktisk velger å anmelde voldtekt.

[Søndag skrev NRK at ingen har oversikt over hvor mange som blir voldtatt i Norge hvert år.](#) Samtidig slår rapporten «Vold og voldtekt i Norge» fra Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) fra 2014 at et forsvinnende mindretall av kvinner som har blitt voldtatt får oppleve at gjerningsmannen blir dømt.

I rapporten heter det blant annet:

«Av alle (...) kvinnene som oppga at de hadde blitt voldtatt var det bare 3,5 prosent som opplevde at noen ble dømt for overgrepet».

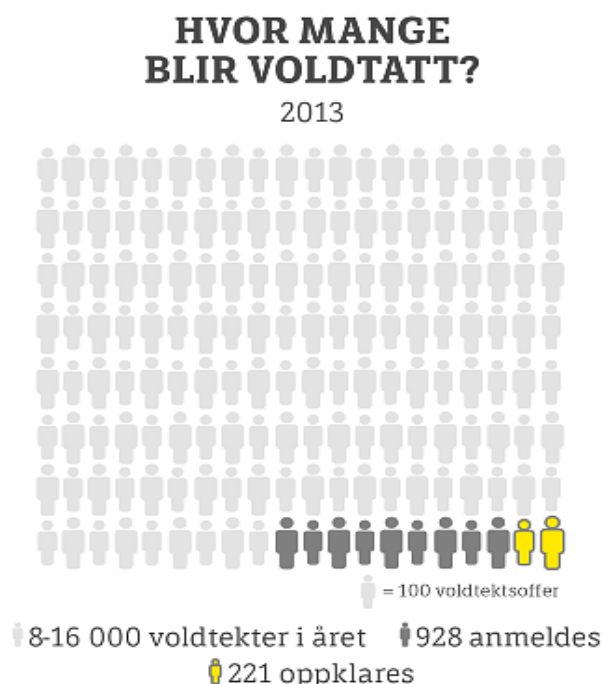
- Les også: [Odd Sverres overgriper kan ikke straffes](#)

Statistikken viser også at etableringen av voldtektsgruppa til Kripos ikke har hatt synlig effekt på oppklaringstallene. I årene fra 2004 til 2010 da gruppa ble opprettet, oppklarte politiet i gjennomsnitt 23 prosent av anmeldte saker.

Oppklaringsprosenten etter etablering av voldtektsgruppa er på marginalt over 23 prosent.

I samme periode, altså fra 2010 til 2013, ble det anmeldt 4 265 voldtekter i Norge. Grovt regnet ble halvparten av disse anmeldt i Oslo, resten i Kripos sitt virkeområde.

Henleggelses og dårlig kvalitet på etterforskningen

Kilde: Kunnskapssenteret

En del av den dårlige oppklaringsprosenten kan ligge i antall henleggelser av voldtektssaker.

I følge tall fra SSB har politiet henlagt 6.240 voldtekssaker de siste ti årene. 4.950 av disse ble henlagt på grunn av det politiet kaller bevisets stilling, altså manglende bevis.

- **Les også:** [Politiet: – Vi må leve med mange henleggelser](#)
- **Les også:** [Ble sendt hjem da hun ville anmelde voldtekt til politiet](#)

I samme periode ble det tatt ut tiltale i 1.828 saker.

Tallene for i fjor bekrefter bildet. I 2013 henla politiet hele 727 voldtektsanmeldelser. Det ble tatt ut siktelse i kun 174 voldtektssaker.

I tillegg ble 22 oppklarte saker henlagt fordi gjerningsperson ikke var strafferettslig ansvarlig, og 25 saker endte med påtaleunntatelse eller ble regnet som såkalt «andre oppklarte».

Politidirektør Odd Reidar Humlegård og Politidirektoratet fikk laget rapporten om etterforskningssituasjonen i Politiet. Foto: Larsen, Håkon Mosvold / NTB scanpix

Noe av forklaringen kan ligge i Politidirektoratets egen rapport «Etterforskning i Politiet 2013»

Der står det blant annet:

«Ut fra mengde saker beskriver mange en hverdag hvor fokus i saken (...) først blir på om den kan henlegges, før fokus dreies mot hva som bør gjøres for å få en avklaring. Dette fokus på direkte henleggelser eller styrte henleggelser virker veldig demotiverende på mange».

Rapporten beskriver også en hverdag der politidistriktene er tilbakeholdne med å søke bistand om hjelp til voldtektssaker til tross for oppfordringer om å bruke voldtektsgruppa til Kripas.

Videre står det:

«Kripas har i flere saker opplevd at politidistriktene bruker uerfarne etterforskere, avhørere og påtalejurister. Initialfasen er kritisk og enkelte politidistrikt synes i for liten grad å bruke kriminalteknikere på et voldtektsåsted».

Problematikken er både godt dokumentert og godt kjent i politiet. I rapporten «Voldtektssituasjonen 2012» fra Kripas heter det blant annet:

«Straffesaksstatistikken viser at henleggingsprosenten og frifinnelsesprosenten for voldtektssaker er høyere enn i andre saker med tilsvarende strafferamme. I praksis innebærer dette at risikoen for å måtte stå strafferettslig ansvarlig for en voldtekt er lavere enn i andre saker».

Vil ikke kommentere Kripas voldtektsgruppe

*Astrid Birgitte Borge i Politidirektoratet ønsker ikke å uttale seg om arbeidet til Kripos voldtektssgruppe.
Foto: Kjetil Grude Flekkøy*

NRK har vært i kontakt med Kripos for å få vite hvordan de jobber med voldtektssaker ute i distriktene, og om hvorfor det ikke har vært noen synlig virkning av opprettelsen av voldtektssgruppa på oppklaringsprosenten.

Hverken Kripos eller Kripos voldtektssgruppe har ønsket å svare på spørsmål om sitt arbeid eller noe som har med voldtektssproblematikk å gjøre med begrunnelsen at de evaluerer sitt eget arbeid.

Evalueringen skal være ferdig i første del av 2015.

Politidirektoratet har heller ikke villet svare på spørsmål om Kripos sitt arbeid med samme begrunnelse.

– Jeg har ingen kommentarer knyttet til voldtektssgruppen, sier Astrid Birgitte Borge i Politidirektoratet.

– Er du fornøyd med måten politiet prioriterer, og jobber med, voldtektssaker?

– Oppklaringsprosenten for voldtektssaker er ikke så høy. Den er for lav, og vårt mål er at enhver voldtektssak gis prioritet og etterforskes så grundig som mulig. Det er viktig å få frem at fornærmede raskest mulig må anmelde til politiet slik at politiet raskest mulig kan sikre spor og dermed få en god etterforskning, sier Borge.

Publisert 15.12.2014, kl. 21:59

URL: http://www.nrk.no/norge/_-en-finger-er-nok-til-tre-ar-i-fengsel-1.12069467

– Én finger er nok til tre år i fengsel

Å ta seg til rette med en som ligger og sover på nachspiel kan straffes med tre års fengsel. – Jeg tror ikke dette er veldig godt kjent hos unge voksne i Norge i dag, sier Kari-Janne Lid i Oslo politiet.

FESTVOLDTEKTENE ØKER: 40 prosent av alle anmeldte voldtekter er festrelaterte voldtekter. Foto: Flickr / ashley rose (CC BY-NC-ND 2.0)

– Hvis du våkner opp med noen inni deg, er det en voldtekt, uavhengig om det er med penis eller en finger, sier Kari-Janne Lid, leder for avsnittet seksualforbrytelser ved Oslo politidistrikt.

ANDEL VOLDTEKTSOFRE
UNDER 18 ÅR

49%

49% av kvinnene som
rapporterte voldtekt var under
18 år.

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter

NRK.no skriver i dag om [32 år gamle «Lina» som i 2011 ble utsatt for en sovevoldtekt i trygge omgivelser i bopelen til en kamerat](#). En mann (55) som bodde i nabohuset ble dømt til fire års fengsel for voldtekten. «Lina» har hverdagslige utfordringer etter voldtekten, er ute av jobb og gikk i en periode til psykolog.

40 prosent av alle anmeldte voldtekter er festrelaterte voldtekter, voldtekter som ofte begås av unge mennesker i forbindelse med uteliv, fest eller nachspiel hos noen av partene, eller en tredjepart.

Lid, som har jobbet med seksualforbrytelser i en årrekke, mener det er viktig å få kommunisert ut til unge voksne at straffenivået på voldtekter har økt betydelig og er tidoblet for sovevoldtekter i løpet av de siste ti årene.

– Det er et viktig budskap å gå ut med at samfunnet ser svært alvorlig på slike typer krenkelser og at strafferammene har blitt veldig høye, sier Kari-Janne Lid.

– Sliter med å gi et tydelig nei

Kari-Janne Lid, leder for avsnittet for seksualforbrytelser ved Oslo politidistrikt. Foto: Kirsti Haga Honningsøy / NRK

Det som ofte karakteriserer festvoldtektene er at både offer og gjerningsmann er ungdom og unge voksne, og at de er ruspåvirket.

MENNS HOLDNINGER TIL VOLDTEKT

30%

av de spurte mente at en kvinne
som er beruset helt eller delvis
er ansvarlig dersom hun utsettes for
seksuelleovergrep.

Kilde: Amnesty International og Reform

I rapporten «Voldtekt i den globale byen» beskrives det en økt seksualisert atferd blant unge voksne.

– Vi ser at det er en del gråsoner der det begås seksuelt krenkende handlinger og atferd og at det er svært vanskelig i ungdomskulturene å si nei og være tydelige på å si nei. Det er viktig med oppdragelse av unge menn, knyttet til at nei er nei og stopp er stopp, sier Lid.

– Hva er vårt ansvar som enkeltpersoner og samfunn?

– Jeg tror at det å begynne å snakke med barn om respekt for grenser. Det å sette kommunikasjon og grensesetting på dagsorden i skoleverket tror jeg er viktig. Jeg ønsker meg et fag i skolen der man snakker om kommunikasjon og grensesetting, sier Lid.

Festvoldtekter har høy henleggelsesprosent

Politiet sier de møter store utfordringer når de skal etterforske en anmeldelse på festvoldtekt.

– Det er utfordrende med tanke på bevissituasjonen. Det er ofte bare to personer og enighet om at det har vært en seksuell relasjon, men man klarer ikke bevise at det er begått et overgrep med vold og trusler, sier Lid.

Voldtekt er når man skaffer seg seksuell omgang med trusler og vold, eller med en som er bevisstløs eller ikke er i stand til å motsette seg handlingen.

– Det er viktig at både den som begår voldtekten er klar over hva personen gjør, men også den som har blitt utsatt for, at de har blitt utsatt for en straffbar handling. Og da er det viktig å anmelde.

60 prosents nedgang i antall overfallsvoldtekter

De siste to årene har det vært en 60 prosent reduksjon i antall anmeldte overfallsvoldtekter.

– Det er viktig å understreke at en overfallsvoldtekt er en for mye, men det har vært en betydelig reduksjon, sier Lid.

I 2012 ble det anmeldt over 50 overfallsvoldtekter, halvparten av anmeldelsene var forsøk. Hittil i år har det vært en nedgang på nesten 60 prosent med 16 anmeldte overfallsvoldtekter, og noen av dem var forsøk.

– Det er vanskelig å si om det er en reell nedgang eller om det er færre som velger å anmelde til politiet. Vi ser fra tidligere at de voldtektene det er minst mørketall på er de klassiske overfallsvoldtektene. Om nedgangen er reell, har vi ingen opplysninger om, sier Lid.

- Mange unge vet ikke hva voldtekt er

Publisert 16.12.2014, kl. 09:52

Straffeloven § 192

Straffeloven § 192. Den som

- a) skaffer seg seksuell omgang ved vold eller ved truende atferd, eller
- b) har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller
- c) ved vold eller ved truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre tilsvarende handlinger med seg selv, straffes for voldtekt med fengsel inntil 10 år.

Straffen er fengsel i minst 3 år dersom

- a) den seksuelle omgang var samleie, eller
- b) den skyldige har fremkalt en tilstand som nevnt i første ledd bokstav b for å oppnå seksuell omgang.

URL: http://www.nrk.no/norge/nabo-_51_-voldtok-henne-da-hun-sov-1.12067198

Nabo (51) voldtok henne da hun sov

«Lina» våknet opp av at en mann lå over henne og penetrerte henne mot hennes vilje. Timer senere fikk hun nødvendig hjelp ved voldtektsmottaket i Østfold, men oppfølgingen var sviktende. Det tok fire måneder før hun fikk snakket med en psykolog om voldtekten.

BLE UTSATT FOR SOVEVOLDTEKT: «Lina» (32) våknet opp etter nachspiel av at en mann lå over henne og penetrerte henne mot hennes vilje. Han ble dømt til fire år i fengsel. I forkant av dommen gikk hun fire måneder etter voldtekten uten å få snakket med en profesjonell. Foto: Kirsti Haga Honningsøy / NRK

Hun var fullt påkledd og lå ved siden av barndomskameraten i sengen hans etter et sent nachspiel. Flere av vennene hennes lå i rommene ved siden av.

Hun hadde på seg joggebukse, singlet, hettegenser og musikk som spilte av i ørene. Klokken 07.40 endret livet hennes seg drastisk.

– Jeg våknet av at det var en skikkelse over meg og merket at noen penetrerte meg, forteller «Lina».

Hun merket at han var i bevegelse og hendene hans var plassert nær hver av skuldrene hennes. Buksen og trusa hennes var trukket ned til knærne.

Slo voldtektsmannen

Da «Lina» oppfattet hva som skjedde, reagerte hun umiddelbart med å skrike og han trakk seg ut av henne.

Hun så raskt at det var mannen som bodde i nabohuset, som jobbet for firmaet til kameraten hun overnatte hos.

Kameraten hadde ligget ved siden av henne og sov, men våknet da «Lina» skrek. Voldtektsmannen dro på seg buksen og løp ned trappen og mot sitt eget hus. Lina forteller at hun løp etter.

– Jeg gråt og var sint og slo ham i bakhodet ned trappa til jeg fikk blåmerker. Han løp til huset sitt og låste seg inne, før politiet kom og brakte ham inn.

Vasket seg til blods

Etter at voldtektsmannen kom seg inn i boligen, fant «Lina» noe å kaste mot vinduet på huset hans slik at ruta knuste.

Vennene hennes kom nå raskt til og forsøkte å roe henne ned. Hun gikk deretter inn på badet for å vaske seg.

– Jeg gjorde det man ikke skal gjøre etter en voldtekt – vasket meg så grundig at jeg klorte meg og skadet meg, rett og slett. Jeg følte meg skitten.

På voldtektsmottaket i Østfold ble hun tatt imot av en sykepleier og en lege. De gjorde alle nødvendige undersøkelser.

– Måtte vente fire måneder på psykolog

«Lina» sier hun er takknemlig for hjelpen hun fikk på overgrepsmottaket og sier hun trolig ikke hadde anmeldt dersom det ikke var for menneskene ved overgrepsmottaket. De hjalp henne med å komme i kontakt med en advokat.

I de kritiske dagene og ukene etter voldtekten, var «Lina» på utkikk etter en psykolog som kunne hjelpe henne å takle det hun hadde gått gjennom.

Men Lina fikk et tøft møte med norsk psykisk helsevern. Det tok hele fire måneder før hun fikk time hos psykolog. Hos fastlegen var det noe av det første hun ba om.

– Jeg lurer på om jeg hadde hatt det bedre dersom jeg fikk snakket med noen de to første ukene, da jeg fortsatt var i sjokk. Jeg lurer på om jeg hadde sluppet å slite med de tingene jeg sliter med i dag, sier «Lina».

I en serie saker setter NRK søkelys på samfunnssystemer med systemsvikt. Én av disse er oppfølging av voldtekts ofre.

- **LES OGSÅ:** [Dette møter deg på voldtekstmottaket](#)

Klarer ikke sove uten låst dør

Mannen som voldtok «Lina» ble dømt til fire år i fengsel og måtte betale 150.000 kroner i oppreisning til «Lina», først i tingretten i 2012 og deretter i lagmannsretten i fjor.

I dag klarer ikke Lina å legge seg til å sove før hun har låst døren til soverommet. Hun opplever angst og mareritt på nattestid. Ofte må hun låse flere dører. Og hun må sove med klær.

– Jeg låser en del dører og sover ofte med klær på og bukser som er vanskelig å få av eller åpne. Det er ikke en ålreit når du er voksen og er i et forhold. Noen ganger stabler jeg gjenstander foran dørene for sikkerhets skyld.

– Jeg sov med noen jeg har kjent hele livet. Så kommer det inn en mann og gjør dette mot meg. Når er jeg egentlig trygg da? spør «Lina».

Publisert 16.12.2014, kl. 09:52

Straffeloven § 192

Straffeloven § 192. Den som

- a) skaffer seg seksuell omgang ved vold eller ved truende atferd, eller
- b) har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller
- c) ved vold eller ved truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre tilsvarende handlinger med seg selv, straffes for voldtekt med fengsel inntil 10 år.

Straffen er fengsel i minst 3 år dersom

- a) den seksuelle omgang var samleie, eller
- b) den skyldige har fremkalt en tilstand som nevnt i første ledd bokstav b for å oppnå seksuell omgang.

Ventetid for psykologtime hos en avtalespesialist

- **Helse Sør-Øst:** Opptil 12 måneder
- **Helse Vest:** Fra 12- 14 måneder
- **Helse Midt-Norge:** sier de ikke registrerer ventetid, men at pasienter med depresjon må vente fra tre uker til fire måneder.
- **Helse Nord:** Opptil 12 måneder

Kilde: Kontoret for fritt sykehusvalg i de ulike helseregionene.

URL: <http://www.nrk.no/norge/dette-moter-deg-pa-overgrepsmottaket-1.12067045>

Dette møter deg på overgrepsmottaket

De ansatte ved overgrepsmottakene i Norge er smertelig klar over at de færreste voldtektsofre vet at mottakene eksisterer. Samtidig sliter de med å følge opp overgrepsutsatte som kommer inn. Dette er hva som møter deg på overgrepsmottakene i 2014.

UNDERSØKELSESRUM: For å sikre spor etter en voldtekt, må man blant annet gjennom en gynekologisk undersøkelse. Foto: Kirsti Haga Honningsøy / NRK

VOLDTEKT AV KVINNER

11%

av kvinner som blir
voldtatt drar til
undersøkelse eller
behandling etter
voldtekten.

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter

I Norges langstrakte land finnes det 23 overgrepsmottak. Det største ligger i Oslo som en del av den kommunale legevakten og tar imot flest voldtekts ofre i Norge.

Men ifølge Nordlandsforsknings evaluering av overgrepsmottakene i 2012, er det flere av mottakene i landet som fungerer dårlig og sliter med å holde virksomheten forsvarlig i gang.

– Hjalp 80, kunne hjulpet 800

NRK.no reiste til Fredrikstad for å besøke overgrepsmottaket som regnes for å være blant de mest robuste. Mottaket er et tilbud for 290.000 mennesker i 19 kommuner i Østfold og én kommune i Akershus.

Så langt i år har 80 personer oppsøkt overgrepsmottaket i Østfold, men daglig leder Ann Helen Lomsdalen sier de kunne hjulpet mange, mange flere.

– Dessverre er det bare cirka 10 prosent av alle voldtekts ofre som søker hjelp. Vi har hatt 80 besøk her i år, men det skulle kanskje vært 800, sier Ann Helen Lomsdalen til NRK.no.

Dette møter voldtekts ofrene

SKADER ETTER VOLDTEKT

Etter intensjonen skal overgrepsmottakene tilby dette:

- Omsorg i trygge omgivelser
- Spesialutdannet personell
- Medisinsk undersøkelse for å avklare eventuell smitte og graviditet
- Rettsmedisinsk undersøkelse for sikring av bevis
- Formidling til bistandsadvokat som er gratis
- Hjelp til politianmeldelse

10 sykepleiere og 10 leger er tilknyttet overgrepsmottaket i Østfold. Lomsdalen tror dessverre de færreste er klar over tilbudet.

– Mange vet ikke om at det finnes et overgrepsmottak her. Det er synd, for det er kjempeviktig å komme seg til overgrepsmottaket så fort som mulig for å sikre spor etter en voldtekt, sier Lomsdalen.

– Skal gi god omsorg

FRYKT FOR Å BLI SKADET

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter

Etter at man har blitt utsatt for en voldtekt kan man bli kjørt av politiet til mottaket for å sikre spor. Avhør hos politiet foregår ofte i forkant. Familie og bekjente ringer også inn for å høre om mottaket kan ta imot voldtektsofferet.

Ved mottaket møter den overgrepsutsatte en sykepleier og en lege.

– De er først og fremst opptatt av å gi god omsorg til de som er utsatt for overgrep. Vi vet hvor vanskelig og tøft det er å stå i det. Det viktigste er at de møter omsorgspersoner i den situasjonen de er i, sier Lomsdalen.

Artikkelen fortsetter under bildet.

*OPPHOLDSROM: Her foregår samtaler mellom voldtekts ofre og personalet ved overgrepsmottaket.
Foto: Kirsti Haga Honningsøy / NRK*

– Lar de utsatte bestemme

Lomsdalen forteller at mottaket bruker mye tid på å prate med ofrene om hva som har skjedd og hva som kommer til å skje videre.

– Noen har behov for å prate om alle detaljer, andre synes det er vanskelig. Vi lar de som kommer bestemme løpet, hva de vil være med på og ikke. Vårt poeng er at vi skal kunne sikre spor fra overgriper og gjøre en skadedokumentasjon, sier Lomsdalen.

SOVEROM: Mange av de overgrepsutsatte kan være beruset når de kommer inn og får muligheten til å sove av seg rusen. Foto: Kirsti Haga Honningsøy / NRK

– Vi ønsker å gi dem medisin for å sikre at de ikke blir smittet av sykdommer, vi tar blodprøver, vi tar klamydiatester i munnen, og gjennomfører en gynekologisk undersøkelse hos jenter for å sikre DNA-spor, sier hun.

Den medisinske behandlingen går blant annet ut på:

- Undersøkelse med tanke på seksuelt overførbare infeksjoner
- Undersøkelse med sporsikring
- Behandling av skader

– For dårlig oppfølging

Daglig leder ved overgrepsmottaket i Østfold, Ann Helen Lomunsdal. Foto: Kirsti Haga Honningsøy / NRK

Lomsdalen jobber 110 prosent ved mottaket, selv om hun blir lønnet for bare 70 prosents arbeid. Hun sier at de som jobber ved overgrepsmottakene må brenne for det de gjør, hvis mottakene skal kunne fungere. For ressurser har de ikke nok av.

– Føler dere at dere får gjort nok?

– **Nei, dessverre så føler vi ikke det. Vi er et akutttilbud og vi har sett på de årene vi driver, at oppfølgingen på de som er overgrepsutsatte er alt for dårlig. Vi trodde de overgrepsutsatte skulle få rask hjelp hos kommunene i etterkant, men vi ser at det ikke skjer, sier Lomsdalen.**

– Vi har stått på veldig og er skuffet over politikere som ikke har bevilget nok ressurser. Vi vet at veldig mange som har vært utsatt for voldtekt får posttraumatisk stresslidelse i etterkant. Det er kjempeviktig at de får hjelp tidlig og at de får den oppfølgingen de trenger raskt.

Ved overgrepsmottaket er det bestemt at de kun skal ta imot akutttilfeller, og at kommunene der pasienten kommer fra skal sørge for oppfølging i etterkant.

– Men vi ser at det ikke fungerer. Vi har ikke fått en inngangsport til hjelpeapparatet i kommunen slik at vi kan henvise dem kjapt etter at de har vært her. Det er tilfeldig hvem som får hjelp. Det er for vanskelig å jobbe på den måten, sier Lomsdalen.

Publisert 16.12.2014, kl. 09:52

Mange oppsøker ikke hjelp

- Man antar at mellom 8.000 og 16.000 personer blir utsatt for voldtekt i Norge hvert år. Bare et fåtall av dem oppsøker hjelpeapparatet.
- Ingen av de overgrepsutsatte som er intervjuet til studien «Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp?» oppsøkte hjelpeapparatet umiddelbart etter overgrepet. Hovedgrunnen til dette var at de ikke tolket hendelsen som et seksuelt overgrep fordi de hadde blitt utsatt for ikke stemte med de forestillingene de hadde av en voldtekt.
- Overgriperen var en person de kjente, en kjæreste, en venn, en slektning, en de i mange tilfeller hadde tillit til, og ikke en fremmed som overfalte dem, slik de stereotype voldtektene framstilles, det som ofte kalles overfallsvoldtekt. Mange tok på seg skylden for det som hadde skjedd, og de skammet seg.
- De klandret seg selv for å ha blitt med overgriper hjem på nachspiel, for å ha drukket for mye og for å ha opptrådt naivt. De skammet seg, forsøkte å skjule det som hadde skjedd og fortalte det ikke til noen av frykt for å bli påført mer skam. De forsøkte heller å fortrenge opplevelsen.
- *Kilde: Rapporten: Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp? Lene Østby, Diakonhjemmet høgskolen 2012*

Fakta om voldtekt i Norge

- 9,4 prosent av kvinnene i en ny nasjonal undersøkelse har opplevd å bli voldtatt, mot 1,1 prosent av mennene.
- Undersøkelsen inkluderer også spørsmål om a) beføling av kjønnsorganer ved bruk av makt eller trusler om å skade, b) rusrelaterte overgrep, c) press til seksuelle handlinger og d) andre seksuelle krenkelser og overgrep. 25,4 % kvinner og 8,8 % menn rapporterte minst én av disse fire typene «andre» seksuelle overgrep.
- Halvparten (49 prosent) av kvinnene som rapporterte voldtekt, hadde opplevd voldtekt før fylte 18 år
- Det er ingen indikasjoner på at voldtekt mot unge kvinner har gått ned over tid. Like mange yngre som eldre kvinner rapporterte voldtekt før fylte 18 år.
- Få kvinner utsatt for voldtekt var til medisinsk undersøkelse eller behandling den første tiden etterpå (11 %). Nesten en tredjedel (29 %) hadde aldri fortalt om voldtekten til noen andre.
- Seksuelle overgrep mot både kvinner og menn blir stort sett utført av menn.
- De aller fleste kjente overgriperen.
- De største gruppene av overgripere når det gjaldt voldtekt var venner, bekjente, nabo, kollega og kjæreste/partner eller tidligere kjæreste/partner.

- Både voldtekt og seksuell omgang før 13 år skjedde i mange forskjellige relasjoner. De viktigste gruppene av overgripere var naboer, andre kjente voksne, familie og slekt annet enn foresatte.

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

URL: <http://www.nrk.no/ytring/gjennomsyret-av-voldtektsskam-1.12102601>

Gjennomsyret av voldtektsskam

Jeg forstår at mange ikke anmelder voldtekt. Jeg forstår at de skammer seg. Jeg gjør det selv.

Jeg er voksen nå. Jeg kan undre meg over om skammen ville vært like sterk hvis jeg hadde anmeldt voldtekten den gangen, skriver kronikkforfatteren.

Foto: Frank May / NTB scanpix

Journalistikkstudent. Blogger på tuven.me [@TuvaSJ](https://twitter.com/TuvaSJ)

I serien [Her svikter Norge](#) presenteres statistikk om voldtekt, blant annet fra [en rapport](#) som Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress kom med tidligere i år og fra [Voldtektsutvalgets utredning](#). Det er sjokkerende lesning.

Fire av ti voldtektsanmeldelser i 2012 gjaldt festrelatert voldtekt.

29 prosent av kvinner som blir voldtatt forteller ikke om voldtekten til noen.

Jeg er ikke overrasket. Jeg forstår at så mange holder voldtekten de har vært utsatt for hemmelig. Jeg forstår at de ikke anmelder. Jeg forstår at de skammer seg.

Jeg gjør det selv.

Drita full på danskebåten

Det krises inni meg. Skal jeg fortelle om den andre voldtekten? Den som skjedde da jeg var 16 år gammel, drita full og på danskebåten?

Den som jeg innerst inne i mitt meste skamfulle hjørne tenker at egentlig var min skyld.

Skal jeg fortelle om den voldtekten som jeg innerst inne i mitt meste skamfulle hjørne tenker at egentlig var min skyld?

Ja, jeg tror det er på tide. Jeg tror det er på tide at jeg sier til den 16 år gamle jenta i meg at hun kan bevege seg ut av skammekroken. Snu seg rundt og se at hun fortjener å være i verden. At jeg, nå, 15 år senere, forteller henne at mannen som hadde sex med henne, mens hun sov, han hadde ingen rett til å gjøre det.

Det var en voldtekt.

Selv om du hadde danset med han. Selv om du til og med klina med han på dansegulvet den kvelden. Det var en voldtekt. Selv om du hadde drukket det meste av alkoholholdig drikke du kom over den kvelden. Selv om du lot deg bli båret over skulderen hans, inn i hans lugar, uten å gjøre motstand. Det var en voldtekt. Selv om du ikke orket å gå derifra, men heller sovnet i toppkøya hos han, mens han gikk på

nach til naboen. Selv om du våknet av at han lå oppå deg og stønnet, og du ikke klarte å si nei høyt og tydelig. Det var en voldtekt. Selv om han grep fast i armen din i det du skulle løpe ut, og konstanterte «dette ville du».

Ja, det var en voldtekt. Og nei, det ville du ikke.

«Det var fordi du flørta.»

Hva om jeg hadde anmeldt?

Jeg er voksen nå. Jeg kan se tilbake, og tenke på hvordan det ville vært. Hvis jeg hadde latt meg overtale til å anmelde. Jeg kan undre meg over om skammen ville vært like sterk. Like hemmende. Ville behovet for å gi meg selv små forvissinger om at jo, Tuva, det var din manglende dømmekraft som gjorde at du ble voldtatt, skapt mindre tankekjør?

Det var signalene du sendte ut, det var din oppførsel som gav han et inntrykk av at du ville ligge med han den natta. Det var fordi du flørta. Som bare en syndens 16-åring kan. Det var din skyld.

La skammen over på meg

Jeg ville aldri anmelde. Selv om jeg faktisk en uke senere var på legevakten i Oslo, på overgrepsmottaket, og ble undersøkt. Jeg ble tatt bilder av. Kroppen min hadde noen merker fra rømningsforsøkene, fra de gangene jeg prøvde å rulle meg ut av køya hans, hver gang han måtte ta en liten pause fra tørrknullingen. Fordi han måtte holde på så lenge. Potensen var sikkert ikke på topp den natta, og han svettet jo forferdelig mye, så det var nok ganske utmattende. Da var det greit å stoppe opp i blant, og få igjen pusten.

Men til slutt måtte han gi tapt, jeg klarte å rulle meg ut, men traff underkøya og gulvet ganske hardt. Og mens jeg rasket sammen bukse, sko og veske, rakk han å ta tak i meg. Hardt holdt han i armen min, men da gjorde jeg motstand og han lot meg gå. Med den visshet om at han hadde lagt sin skyld over på meg. Sin skam. Sin skam over å ha voldtatt en sovende 16-åring.

Men da legen spurte om jeg ville anmelde, da frøs jeg til. Da var det nok. Det turte jeg ikke!

Jeg hadde kommet til lugaren min, som jeg delte med tre venninner, gråtende. Hulkende og livredd. Og jeg ble tatt imot. Ivaretatt. Noe av det som hadde skjedd, fikk jeg stotret frem. De voksne på turen fikk vite. Hele resten av Danmarksturen var jeg omringet av mennesker som brydde seg. Som ikke ville slutte å bry seg, selv om jeg helst ville være i fred. Være alene, i skammekroken min. Likevel gjorde jeg som de sa. Jeg ble med til legevakten, da vi kom hjem fra turen. Lot de nødvendige undersøkelsene bli foretatt.

Men da legen spurte om jeg ville anmelde, da frøs jeg til. Da var det nok. Det turte jeg ikke!

LES OGSÅ: [Ingen kontroll på antall voldtekter i Norge](#)

Sliten av skammen

For hva ville han si? Hvis politiet fant ham, og sa at jeg hadde sagt at han hadde voldtatt meg? Ville han nekte? Ville han gjøre meg til latter? Ville han få hele verden imot meg? Hva hvis alle ville se på meg som en løgner? Som en oppmerksomhetssyk jente, som manipulerte alle rundt seg?

Nei, det kunne jeg ikke risikere. Dessuten var jeg sliten. Sliten av skammen. Sliten av å tenke på den natta, sliten av å gjenoppleve lukten av hans billige parfyme og hans svette som traff meg i munnen. Jeg ville glemme. Jeg ville gjemme meg. Jeg orket ikke mer av andres sympatiske blikk. Det var så vondt å være et offer. Jeg hadde fått nok.

Gjennomsyret av skam

Altfor få tør å anmelde. Altfor mange er redde for hvordan de vil bli tatt imot, både hos politiet og på overgrepsmottaket. Voldtekts ofre er gjennomsyret av skam. Det må endre seg. For å skamme seg kan være verre enn voldtekten selv. Skam er en indre torturmekansime. Som sakte bryter deg ned. Som til slutt vil drepe all selvtillit, om du ikke får bearbeidet den. Utfallet kan være fatalt. Selvmordstanker er ikke uvanlig hos de som har vært utsatt for en voldtekt.

Helseminister Bent Høie (H) og justisminister Anders Anundsen (Frp) må gjøre mer. Lovnadene og bevilgningene strekker ikke til. Når politiets første fokus er om saken kan henlegges, og når overgrepsmottakene sliter med å holde virksomheten i gang, så er det noe som bør gi politikere våkennetter. I sympati med alle de kvinnene som ligger hjemme i sin egen seng og vrir seg i mareritt-tåken fra vonde gjennopplevelinger i drømmeland.

Det hjelper å si i fra

Nå har jeg fortalt, nå vil min indre 16-åring skamme seg mindre. Hun har fått en tydelig beskjed fra meg. Det var ikke din skyld. Du ville ikke ha sex med den mannen.

Jeg skammet meg like mye den gangen, men den skammen er betydelig minsket nå. Fordi jeg anmeldte, fordi jeg ba om hjelp.

Tidligere har jeg stått fram med en annen voldtekt, en overfalls-gruppevoldtekt. Den var annerledes, den var mer tydelig i sitt språk. Og den skjedde da var jeg eldre, da jeg visste mer. Visste at jeg måtte anmelde. At jeg måtte sørge for at jeg hadde gjort det jeg kunne, for å stoppe at flere skulle bli utsatt for brutale voldshandlinger fra farlige menn. Det var viktig, og det var det rette å gjøre. Jeg skammet meg like mye den gangen, men den skammen er betydelig minsket nå. Fordi jeg anmeldte, fordi jeg ba

om hjelp. Fordi jeg måtte gjennom avhør og vitneforklaringer hos politiet og i retten. Det var forferdelig da det sto på, men det er bedre nå. Jeg har ikke glemt, jeg har fremdeles flashbacks, men frykten går raskere over. Jeg vet at jeg kan snakke om det hvis det blir ille.

Det vil hjelpe, angsten vil gå ned.

Det var ikke fordi han ble dømt, det var ikke dommen i seg selv som lettet på trykket. Selvfølgelig hjalp det, jeg følte meg 100 prosent trodd og hørt. Det var viktig. Men, det var bare én av dem som utførte voldtekten som ble dømt. Den andre mannen, den verste av dem, han ble aldri tatt. Det plager meg enda, men bare fordi han går fri. Ikke fordi jeg skammer meg. Og det er skammen som er verst. Det er den som er tyngst å bære. Derfor er det viktig å anmelde:

Si i fra at det som skjedde med deg ikke er greit. Da får du tilbake noe av verdigheten.

Det kan du bygge videre på. Det er min erfaring.

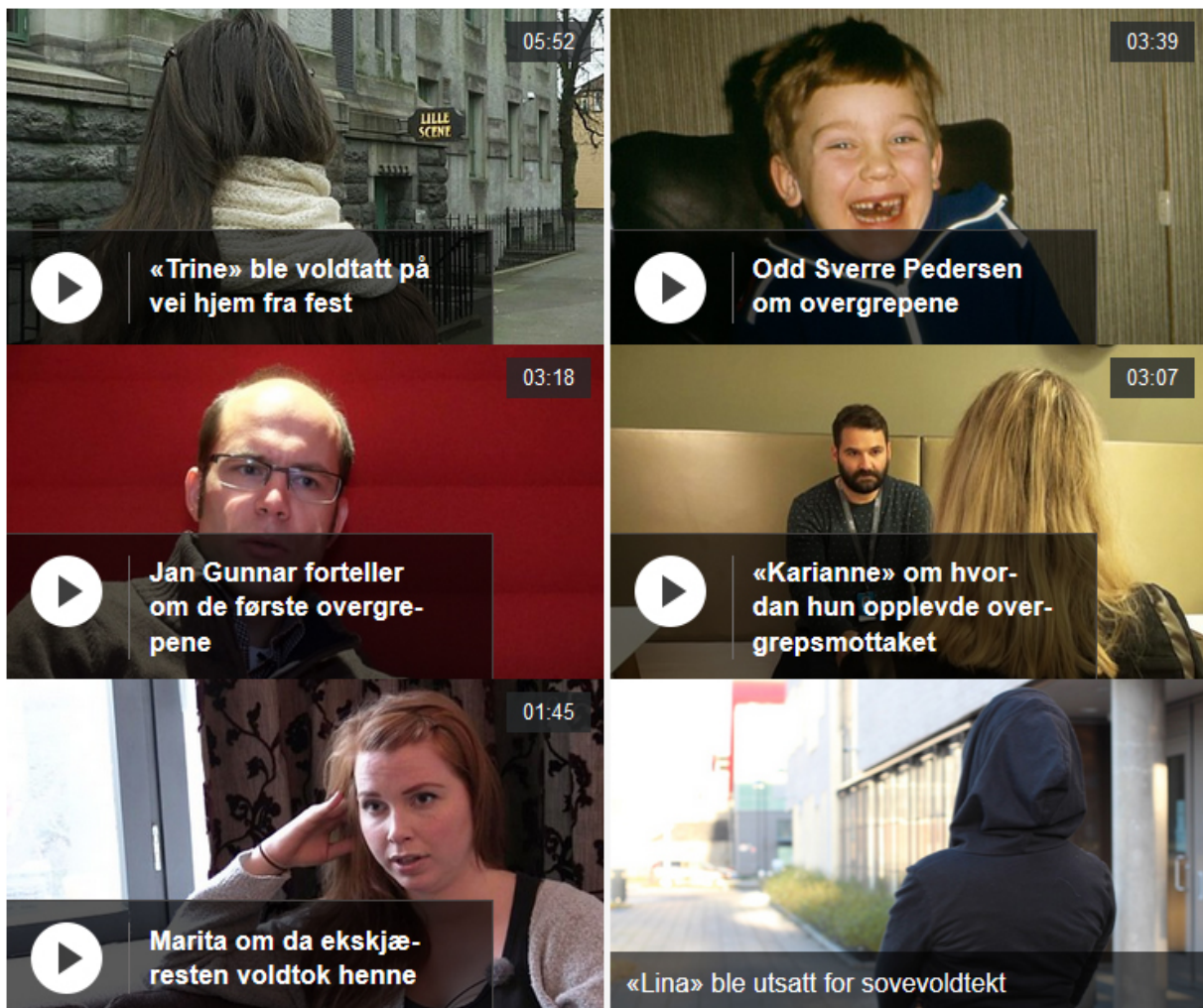
Denne teksten er også publisert på [kronikkforfatterens blogg](#).

Publisert 16.12.2014, kl. 09:52

URL: http://www.nrk.no/norge/hvis-jeg-sier-voldtekt_-hva-tenker-du-da_-1.12069739

Hvis jeg sier voldtekt, hva tenker du da?

Det mange forbinder med voldtekt er den klassiske overfallsvoldtekten: Når en mann som lur i buskene overfaller og voldtar en forbipasserende kvinne. Men overfallsvoldtekter er et mindretall av de voldtektene som begås i løpet av et år i Norge. Vi har samlet seks historier (over) om seks voldtekter og seksuelle overgrep.

Det finnes utallige voldtekt og overgrepshistorier i dette landet. Man antar at mellom 8.000 og 16.000 personer blir utsatt for voldtekt hvert år, og at rundt 270.000 personer i Norge har blitt utsatt for seksuelle overgrep. Men bare et fåtall oppsøker hjelpeapparatet.

I denne serien definerer vi at voldtekt innebærer å bli tvunget til eller presset til seksuelle handlinger mot sin vilje.

NRK.no har snakket med seks personer som sier de har blitt utsatt for voldtekt og overgrep.

Deres møter med politiet, overgrepsmottaket, hjelpeapparatet og rettssystemet er vidt forskjellige. De hadde også en ulik oppfatning av hva en voldtekt var før de anmeldte.

Flere av dem [kviet seg for å snakke med noen](#) om voldtekten, og enkelte var usikre på om de hadde blitt utsatt for en «ekte» voldtekt og tenkte lenge på om de skulle anmelde eller ikke.

For noen av dem tok det mange år før de anmeldte. Felles for dem i dag er at de ønsker mer åpenhet rundt overgrep og voldtekt i Norge.

Odd Sverre ble utsatt for seksuelle overgrep i oppveksten

[Det gikk lang tid før Odd Sverre Pedersen fortalte noen om overgrepene han ble utsatt for i barndommen og ungdomsårene.](#) En slektning sto bak overgrepene. Først da Odd Sverre ble 31 år gammel fortalte han kona om overgrepene. Hun hjalp ham med å ta kontakt med hjelpeapparatet.

«Lina» ble utsatt for sovevoldtekt

[«Lina» la seg til å sove hos en kamerat etter et nachspiel. Hun våknet av at naboen hans, en 51 år gammel polsk mann, penetrerte henne.](#) Buksen og trusen hadde han lirket av henne. Kompisen ved siden av lå og sov, men våknet da Lina satte i et skrik. Voldtektsmannen dro på seg buksen og løp ned trappen og mot sitt eget hus. Mannen ble senere dømt til fire år i fengsel for sovevoldtekt.

«Trine» ble voldtatt på vei hjem fra fest

«Trine» hadde vært på et fadderarrangement og var på vei hjem da hun ble voldtatt av to gutter i trappen til Den Nationale Scene i Bergen. Begge mennene i 20-årene ble dømt for voldtekt. «Trine» sier hun fikk mye ut av å gå på gruppeterapi sammen med andre som har blitt utsatt for det samme. Hør hennes historie lenger opp.

Jan Gunnar ble misbrukt av en tillitsperson

[Jan Gunnar Sørbø ble seksuelt misbrukt fra han var 13 til 21 år. Vedkommende som ble dømt for overgrepene, hadde en ledende stilling i musikkmiljøet der Sørbø vokste opp.](#) Gjennom å stille opp grenseløst, opplevde Sørbø at han sto i gjeld til sin mentor. I dag ønsker Jan Gunnar Sørbø mer åpenhet rundt overgrep.

Marita ble låst inne og voldtatt av ekskjæresten

[Marita Lindanger Nårstad ble bundet fast, låst inne og voldtatt gjentatte ganger av ekskjæresten.](#) Han ble i lagmannsretten dømt til seks år i fengsel i fjor. Da Marita for fire år siden gikk til politiet i Stavanger og fortalte om den brutale voldtekten, rådet de henne til å ikke anmelde, ifølge Marita.

«Karianne» anmeldte voldtekt, men saken ble henlagt

«Karianne» hevder hun ble voldtatt av en hun kjenner gjentatte ganger etter at de hadde vært på fest sammen. Politiet kjørte henne til voldtektsmottaket og Karianne forteller at det var krevende å gå gjennom en gynekologisk undersøkelse etter en voldtekt, men sier det var veldig viktig å sikre spor. Hun sier at de som jobbet ved mottaket viste omsorg for henne. Hun anmeldte voldtekten, men saken ble henlagt. Se intervjuet med henne lenger opp.

Publisert 16.12.2014, kl. 19:06

Fakta om voldtekt i Norge

- 9,4 prosent av kvinnene i en ny nasjonal undersøkelse har opplevd å bli voldtatt, mot 1,1 prosent av mennene.
- Undersøkelsen inkluderer også spørsmål om a) beføling av kjønnsorganer ved bruk av makt eller trusler om å skade, b) rusrelaterte overgrep, c) press til seksuelle handlinger og d) andre seksuelle krenkelser og overgrep. 25,4 % kvinner og 8,8 % menn rapporterte minst én av disse fire typene «andre» seksuelle overgrep.
- Halvparten (49 prosent) av kvinnene som rapporterte voldtekt, hadde opplevd voldtekt før fylte 18 år
- Det er ingen indikasjoner på at voldtekt mot unge kvinner har gått ned over tid. Like mange yngre som eldre kvinner rapporterte voldtekt før fylte 18 år.
- Få kvinner utsatt for voldtekt var til medisinsk undersøkelse eller behandling den første tiden etterpå (11 %). Nesten en tredjedel (29 %) hadde aldri fortalt om voldtekten til noen andre.
- Seksuelle overgrep mot både kvinner og menn blir stort sett utført av menn.
- De aller fleste kjente overgriperen.
- De største gruppene av overgripere når det gjaldt voldtekt var venner, bekjente, nabo, kollega og kjæreste/partner eller tidligere kjæreste/partner.
- Både voldtekt og seksuell omgang før 13 år skjedde i mange forskjellige relasjoner. De viktigste gruppene av overgripere var naboer, andre kjente voksne, familie og slekt annet enn foresatte.

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Straffeloven § 192

Straffeloven § 192. Den som

- a) skaffer seg seksuell omgang ved vold eller ved truende atferd, eller
- b) har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ute av stand til å motsette seg handlingen, eller
- c) ved vold eller ved truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre tilsvarende handlinger med seg selv, straffes for voldtekt med fengsel inntil 10 år.

Straffen er fengsel i minst 3 år dersom

- a) den seksuelle omgang var samleie, eller
- b) den skyldige har fremkalt en tilstand som nevnt i første ledd bokstav b for å oppnå seksuell omgang.

URL: <http://www.nrk.no/norge/de-blir-voldtatt-men-unnlater-a-soke-hjelp-1.12070826>

De blir voldtatt men unnlater å søke hjelp

«Min voldtekt stemmer ikke overens med bildet jeg har fått av hva en voldtekt er». Dette er hovedgrunnen til at bare et fåtall av dem som blir utsatt for voldtekt og seksuelle overgrep oppsøker hjelpeapparatet.

Flertallet av dem som har vært utsatt for overgrep og voldtekt opplever situasjonen sin som så vanskelig og smertefull at de ikke ber om hjelp. Foto: Kallestad, Gorm / NTB scanpix

Mellom 8.000 og 16.000 personer blir utsatt for voldtekt eller forsøk på voldtekt i Norge hvert år. Flertallet av dem som har vært utsatt for overgrep og voldtekt opplever situasjonen sin som så vanskelig og smertefull at de ikke ber om hjelp.

De fleste voldtekter er ikke som det klassiske bildet man har av en overfallsvoldtekt. Siden gjerningsmannen ikke nødvendigvis bruker vold, er det mange som ikke identifiserer handlingen som en voldtekt.

– Voldtekten mange blir utsatt for stemmer ikke med det bildet de har av en voldtekt. De jeg har intervjuet fant ikke ord på det, de hadde opplevd noe som var ubehagelig, uønsket, krenkende, men de ikke visste hva det var, sier Lene Østby, høgskolelektor ved Diakonhjemmet.

Hun står bak rapporten «[Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp?](#)» som blant annet omhandler hvordan personer som har vært utsatt for seksuelle

overgrep forholder seg til å søke hjelp. I studien intervjuet hun ni personer som har vært utsatt for overgrep og voldtekt.

– De kunne i hvert fall ikke dra på voldtektsmottaket, fordi det de hadde opplevd stemte ikke med den stereotypiske forestillingen de hadde av overfallsvoldtekt, sier Lene Østby, høskolelektor ved Diakonhjemmet.

Her er hovedgrunnene til at ofrene ikke søker hjelp:

I rapporten gjorde hun flere funn på hvorfor voldtektsutsatte ikke søker hjelp.

- Forstår ikke hva de har blitt utsatt for. De opplever at overgrepet ikke samsvarer med bildet av en «ekte» voldtekt.
- Skam og skyldfølelse. Tar på seg ansvar for overgrepet de er blitt utsatt for.
- Ikke klar over hjelpetilbudene eller hvor man skal henvende seg. Ingen kjennskap til overgrepsmottakene i landet.
- Familiens betydning. Nettverket eller familien bagatelliserer voldtekten, eller ber om at offeret ikke sier noe.
- Redd for å bli utsatt for mer vold fra overgriper dersom de sier noe.

Flere kunne trengt hjelp

Høgskolelektor Lene Østby står bak rapporten «Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp?». Foto: David Vojislav Krekling / NRK

Østby har jobbet ved overgrepsmottaket ved Oslo kommunale legevakt i to perioder. Hun sier at overgrepsofre har forskjellig behov for hjelp.

– På overgrepsmottaket kom mange jenter og var i tvil om hva de var utsatt for. Noen sovner på en fest, våkner, merker at noe har skjedd, de vet ikke helt hva det er. De får psykiske reaksjoner, de får ikke sove, de tenker på hva har jeg vært med på? Og de har ikke begreper eller forståelse for det de har opplevd.

– *Trenger alle som har vært utsatt for overgrep hjelp?*

– Jeg tror mange har stor nytte av profesjonell hjelp i en periode. Noen må kanskje ha hjelp i lang tid, men ikke alle.

– Kan få store ringvirkninger av å ikke prate om det

Krisepsykolog Unni Marie Gulla Heltne ved Senter for Krisepsykologi i Bergen forklarer hvorfor det er viktig å oppsøke hjelp tidlig etter en voldtekt.

– Det er viktig å snakke om det som har hendt for å rydde opp i tankekaoset mange har rett etter en voldtekt. Det å få hjelp til å sortere ut opplevelsen demper kaoset. Mange sliter med skam og skyldfølelse og har en forestilling om at de har vært en medvirkende årsak til det som har skjedd. En tidlig behandlingskontakt hjelper med å dempe og redusere følelsen av skyld og skam, sier hun.

Hun sier at mange etter en voldtekt opplever kroppsbehag, at bilder og minner dukker opp, og mareritt.

– Et menneske som er utsatt for voldtekt kan trekke seg veldig tilbake i sosiale sammenhenger. Det kan gå utover livskvaliteten. Jo lenger dette pågår, jo større ringvirkninger får det, sier Heltne.

Tabubelagt for menn

– Argumentasjoner som vinkler på at offeret er ansvarlig selv, trigger skyld- og skamfølelsen som mange føler. Og det er enda mer skambelagt og tabubelagt for menn at de blir utsatt for overgrep, sier Gulla Heltne.

Hun sier en god del menn kan slite med sinne og aggresjon i ettertid.

Gulla Heltne sier videre at voldtekt er en av de traumatiske opplevelsene som hyppigst gir posttraumatisk stress, nesten på linje med krigsopplevelser.

Publisert 17.12.2014, kl. 20:26 Oppdatert 18.12.2014, kl. 09:02

Mange oppsøker ikke hjelp

- Man antar at mellom 8.000 og 16.000 personer blir utsatt for voldtekt i Norge hvert år. Bare et fåtall av dem oppsøker hjelpeapparatet.
- Ingen av de overgrepsutsatte som er intervjuet til studien «Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp?» oppsøkte hjelpeapparatet umiddelbart etter overgrepet. Hovedgrunnen til dette var at de ikke tolket hendelsen som et seksuelt overgrep fordi det de hadde blitt utsatt for ikke stemte med de forestillingene de hadde av en voldtekt.
- Overgriperen var en person de kjente, en kjæreste, en venn, en slektning, en de i mange tilfeller hadde tillit til, og ikke en fremmed som overfalte dem, slik de stereotype voldtektene framstilles, det som ofte kalles overfallsvoldtekt. Mange tok på seg skylden for det som hadde skjedd, og de skammet seg.
- De klandret seg selv for å ha blitt med overgriper hjem på nachspiel, for å ha drukket for mye og for å ha opptrådt naivt. De skammet seg, forsøkte å skjule det som hadde skjedd og fortalte det ikke til noen av frykt for å bli påført mer skam. De forsøkte heller å fortrenge opplevelsen.
- *Kilde: Rapporten: Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp? Lene Østby, Diakonhjemmet høyskolen 2012*

Fakta om voldtekt i Norge

- 9,4 prosent av kvinnene i en ny nasjonal undersøkelse har opplevd å bli voldtatt, mot 1,1 prosent av mennene.
- Undersøkelsen inkluderer også spørsmål om a) beføling av kjønnsorganer ved bruk av makt eller trusler om å skade, b) rusrelaterte overgrep, c) press til seksuelle handlinger og d) andre seksuelle krenkelser og overgrep. 25,4 % kvinner og 8,8 % menn rapporterte minst én av disse fire typene «andre» seksuelle overgrep.
- Halvparten (49 prosent) av kvinnene som rapporterte voldtekt, hadde opplevd voldtekt før fylte 18 år
- Det er ingen indikasjoner på at voldtekt mot unge kvinner har gått ned over tid. Like mange yngre som eldre kvinner rapporterte voldtekt før fylte 18 år.
- Få kvinner utsatt for voldtekt var til medisinsk undersøkelse eller behandling den første tiden etterpå (11 %). Nesten en tredjedel (29 %) hadde aldri fortalt om voldtekten til noen andre.
- Seksuelle overgrep mot både kvinner og menn blir stort sett utført av menn.
- De aller fleste kjente overgriperen.
- De største gruppene av overgripere når det gjaldt voldtekt var venner, bekjente, nabo, kollega og kjæreste/partner eller tidligere kjæreste/partner.
- Både voldtekt og seksuell omgang før 13 år skjedde i mange forskjellige relasjoner. De viktigste gruppene av overgripere var naboer, andre kjente voksne, familie og slekt annet enn foresatte.

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

URL: <http://www.nrk.no/norge/oppfordrer-til-mer-apenhet-om-overgrep-1.12041362>

Oppfordrer til mer åpenhet om overgrep

Det som Jan Gunnar Sørbøs overgriper kalte massasje, var egentlig onani. Det tok mange år før Sørbø anmeldte musikkskolerektoren som forgrep seg på ham i barndommen. Han tror mer åpenhet rundt overgrep vil føre til flere anmeldelser.

FIKK DET BEDRE MED ÅPENHET: Jan Gunnar Sørbø ble utsatt for seksuelle overgrep i en årrekke. Overgrepene begynte da han var barn. Han valgte det å fortelle det til kjæresten sin, og ni dager etter anmeldte han overgriperen. – 15 år av livet mitt ble tatt fra meg. Nå har jeg begynt å leve igjen, sier Sørbø.

Minst 25 prosent kvinner og åtte prosent menn i Norge har blitt befølt på kjønnsorganer ved bruk av makt eller trusler, blitt presset til seksuelle handlinger, eller utsatt for andre typer seksuelle krenkelser eller overgrep, ifølge rapporten «Vold og voldtekt i Norge».

Men bare et fåtall overgrepsutsatte oppsøker hjelpeapparatet etter overgrepet.

En av hovedgrunnene til det er at overgrepene ofrene ble utsatt for ikke stemte med forestillingene de hadde av en voldtekt, heter det i [rapporten: «Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp?»](#).

Jan Gunnar Sørbø (32) ventet helt til han ble 28 år med å fortelle noen om overgrepene som startet da han var 13 år. Han bagatelliserte og fornektet overgrepene i mange år og holdt det inni seg helt til verkebyllen sprakk.

– Å ikke lenger bære på dette alene er noe av det beste som kunne skjedd meg. Jeg skulle snakket med noen om dette lenge før, sier Sørbø.

For få år siden ble han engasjert i nettverket [utsattmann](#), der flere menn som har vært utsatt for overgrep deler sine erfaringer, holder foredrag og gir hverandre råd.

Årene før dette var dominert av skam og angst for Jan Gunnar. Selvmordstanker dukket opp i 15-årsalderen. Overgriperen, som nå er rundt 60 år, hadde en ledende stilling i musikkmiljøet i Rennesøy der Sørbø vokste opp.

Se intervjuene med Jan Gunnar Sørbø. Artikkelen fortsetter under klippet.

Jan Gunnar forteller om de første overgrepene

Følte han var i dødsfare

Overgrepene startet da Sørbø var 13 år og skjedde mellom 50 og 100 ganger fram til han var 21 år.

Mange timer om dagen øvde Jan Gunnar på piano og musikkskolerektoren fungerte som manager og mentor for ham. Han ble stiv i armer og skuldre av all øvingen og musikkskolerektoren foreslo at han kunne gi Jan Gunnar asiatisk massasje.

– Jeg så for meg at det ville ligne på en fysioterapitime. Han foreslo at han skulle komme hjem til oss, og at han skulle gjøre massasjen på gutterommet. Han insisterte på at døren skulle være låst og at jeg skulle ta av meg alle klærne. Det synes jeg var problematisk, men jeg stolte på ham. Han hadde den største tillit fra meg, forteller Jan Gunnar.

Etter en stund sa han at han ville massere framsiden av kroppen, forteller Jan Gunnar.

– Han sa det var helt normalt hvis jeg fikk ereksjon. Det skulle jeg se på som en god ting. Det han gjorde etter hvert var beint fram å onanere meg. Han masserte kroppen med den ene hånden og onanerte meg med den andre. Jeg var redd for at jeg skulle dø når jeg lå der og han drev på, sier han.

- Les hva [loven sier om seksualforbrytelser](#).

Artikkelen fortsetter under klippet.

- Overgriperen hadde et psykisk tak på meg

Hjelpsløs mot en voksen mann

– Når jeg tenker på situasjonen nå, tenker jeg på den makten han hadde og hvor hjelpsløs jeg var. Jeg lå naken på gulvet med en voksen mann over meg som pustet og peste og var opphisset og som kjente foreldrene mine og som hele lokalsamfunnet hadde en tillit til.

– Hvis jeg kunne ropt, hadde jeg gjort det. Men jeg kunne nok ikke gjort det, jeg var en liten unge på den tiden.

Gjennom at musikkskolerektoren stilte opp grenseløst for Sørbø, følte han at han sto i gjeld til mentoren.

– *Hva gjorde du for å håndtere situasjonen?*

– Når overgriperen onanerte meg og masserte meg, så flyktet jeg i hodet mitt. Jeg fjernet meg selv fra min egen kropp. Jeg forsvant opp i hodet, og der så jeg for meg at jeg føk bort i svarte natta på et flyvende teppe. Og så forsvant jeg inn i musikken. Jeg husker spesielt et Brahms-stykke som jeg forsvant inni hver gang. Det var metodene jeg brukte i situasjonen for å holde det ut, forteller Jan Gunnar.

– *Hadde selvmordstanker fra jeg var 15*

– Livet startet da jeg ble 30

Da Jan Gunnar valgte å fortelle om overgrepene til kjæresten sin for fire år siden, forandret livet hans seg totalt.

– Etter at jeg gikk gjennom den prosessen, har jeg fått et mye mye rikere liv. Jeg vil si at livet mitt startet da jeg var 30 år. Jeg er voldsomt glad for at jeg tok dette oppgjøret. Den dag i dag har jeg nære relasjoner, jeg har kjæreste, nære venner, og jeg jobber med musikk. Jeg har tatt tilbake livet mitt.

Han sier at han ikke lenger er styrt av minnene av overgrepene og overgriper. Få dager etter at Sørbø fortalte om overgrepene, anmeldte han saken, men fikk beskjed om at den var foreldet.

Men i kjølvannet av at Sørbø anmeldte og delvis sto fram, fulgte andre opp med lignende historier.

To andre gutter anmeldte forholdet, og saken kom for retten. Jan Gunnar Sørbø ble et avgjørende vitne. Han møtte sin overgriper i retten.

«Tiltaltes forklaring, sammenholdt med de fornærmedes og forklaringen fra Sørbø, gjør at retten er overbevist om at de to fornærmedes forklaringer kan legges til grunn,» skriver tingrettsdommer Ragnhild Olsnes i dommen.

Musikkrektorens anke var forgjeves på alle punkt, ifølge dommen i lagmannsretten. Han ble dømt til fengsel i to år og fire måneder.

Artikkelen fortsetter under klippet.

- Overgrep mot menn er tabu

Få oppsøker hjelpeapparatet

Man antar at mellom 8000 og 16.000 personer blir utsatt for voldtekt i Norge hvert år. Flertallet av de som har vært utsatt for overgrep og voldtekt opplever situasjonen sin som så vanskelig og smertefull at de ikke ber om hjelp.

Ifølge forekomstundersøkelsen har cirka 270.000 mennesker i Norge blitt utsatt for overrep, og ifølge Dixi ressursenter for voldtekts ofre lider derfor mange i det stille.

Overgriperen er oftest en person ofrene kjenner, en kjæreste, en venn, en slektning, en de i mange tilfeller hadde tillit til, og ikke en fremmed som overfalt dem.

Publisert 17.12.2014, kl. 20:26

Fakta om voldtekt i Norge

- 9,4 prosent av kvinnene i en ny nasjonal undersøkelse har opplevd å bli voldtatt, mot 1,1 prosent av mennene.
- Undersøkelsen inkluderer også spørsmål om a) beføling av kjønnsorganer ved bruk av makt eller trusler om å skade, b) rusrelaterte overgrep, c) press til seksuelle handlinger og d) andre seksuelle krenkelser og overgrep. 25,4 % kvinner og 8,8 % menn rapporterte minst én av disse fire typene «andre» seksuelle overgrep.
- Halvparten (49 prosent) av kvinnene som rapporterte voldtekt, hadde opplevd voldtekt før fylte 18 år
- Det er ingen indikasjoner på at voldtekt mot unge kvinner har gått ned over tid. Like mange yngre som eldre kvinner rapporterte voldtekt før fylte 18 år.
- Få kvinner utsatt for voldtekt var til medisinsk undersøkelse eller behandling den første tiden etterpå (11 %). Nesten en tredjedel (29 %) hadde aldri fortalt om voldtekten til noen andre.
- Seksuelle overgrep mot både kvinner og menn blir stort sett utført av menn.
- De aller fleste kjente overgriperen.
- De største gruppene av overgripere når det gjaldt voldtekt var venner, bekjente, nabo, kollega og kjæreste/partner eller tidligere kjæreste/partner.
- Både voldtekt og seksuell omgang før 13 år skjedde i mange forskjellige relasjoner. De viktigste gruppene av overgripere var naboer, andre kjente voksne, familie og slekt annet enn foresatte.

Kilde: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Mange oppsøker ikke hjelp

- Man antar at mellom 8.000 og 16.000 personer blir utsatt for voldtekt i Norge hvert år. Bare et fåtall av dem oppsøker hjelpeapparatet.
- Ingen av de overgrepsutsatte som er intervjuet til studien «Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp?» oppsøkte hjelpeapparatet umiddelbart etter overgrepet. Hovedgrunnen til dette var at de ikke tolket hendelsen som et seksuelt overgrep fordi de hadde blitt utsatt for ikke stemte med de forestillingene de hadde av en voldtekt.
- Overgriperen var en person de kjente, en kjæreste, en venn, en slektning, en de i mange tilfeller hadde tillit til, og ikke en fremmed som overfalt dem, slik de stereotype voldtektene framstilles, det som ofte kalles overfallsvoldtekt. Mange tok på seg skylden for det som hadde skjedd, og de skammet seg.
- De klandret seg selv for å ha blitt med overgriper hjem på nachspiel, for å ha drukket for mye og for å ha opptrådt naivt. De skammet seg, forsøkte å skjule

det som hadde skjedd og fortalte det ikke til noen av frykt for å bli påført mer skam. De forsøkte heller å fortrenge opplevelsen.

- Kilde: Rapporten: Hva hindrer utsatte for seksuelle overgrep i å søke hjelp? Lene Østby, Diakonhjemmet høgskolen 2012

URL: <http://www.nrk.no/norge/her-er-det-faerre-enn-en-ansatt-i-barnevernet-1.12107240>

Her er det færre enn én ansatt i barnevernet

Fedje kommune er registrert med 0,2 årsverk i det kommunale barnevernet. Ni andre kommuner har étt eller færre. – Sier seg selv at det ikke går, sier barne- og likestillingsministeren.

Assisterende rådmann Grethe Herøy i Fedje kommune fylte tidligere også rollen som kommunens barnevern. Foto: NRK

Egentlig har Fedje kun 0,2 årsverk i barnevernet på papiret. I realiteten har de ikke et eget kommunalt barnevern. Istedenfor har de basert seg på å kjøpe inn barnevernstjenester i nabokommunen Austrheim.

I Kostra-databasen til Statistisk sentralbyrå (SSB) står Austrheim oppført med to stillinger, men assisterende rådmann Grethe Herøy i Fedje kommune insisterer på at det egentlige tallet er tre.

På to kommuner.

Outsourcer barnevernet til nabokommunen

– Nå har vi et samarbeid med Austrheim, og de har tre stillinger. Vi mener vi har gjort en innsats for å forbedre både det forebyggende arbeidet, det oppfølgende arbeidet og tiltak som er nødvendig, sier Herøy.

Og dermed snakker han det regjeringsoppnevnte og tverrfaglige Barnevernspanelet midt i mot. Da dette panelet skulle gi råd til endringer i barnevernsloven i 2011, sa de at det ikke burde være færre enn fem ansatte i hvert kommunalt barnevern.

Enten gjennom kommunens egen tjeneste, eller ved hjelp av interkommunale samarbeid.

Det rådet har ikke nådd ut til Fedje.

– *Barnevernet har ansvar for både undersøkelse, oppfølging og forebygging. Rekker dere over alt?*

– Det er derfor vi har etablert dette samarbeidet. Vi tenker at med vårt innbyggertall, så er vi et godt stykke på vei i forhold til de 0,2 årsverkene vi hadde kun på Fedje. Da var det tidvis vanskelig med både kapasitet og kompetanse.

– *Hvem fylte dette 0,2 årsverket?*

– Det var meg, men det var ikke så lenge.

– *Er det fortsatt 0,2 årsverk i det kommunale barnevernet i Fedje?*

– Ja, men det ligger nå i Austrheim. Her i Fedje har vi kun én budsjettpost og et økonomisk ansvar. Vi har lagt alle ressursene i fellespotten. Jeg får informasjon om de nødvendige tingene, men all utøvende tjeneste er i Austrheim.

– *Så hvor mange jobber det i barnevernet på Fedje?*

– Ingen lokalt her på Fedje, for vi har kjøpt tjenesten i Austrheim kommune. Det er de som ser hva behovet er, og det er de som setter iverk tiltak, sier Herøy.

Milevis unna Barnevernpanelets anbefaling

Ellen Galaasen fra Fellesorganisasjonen er klar på at det ikke går an å gi forsvarlig barnevern med færre enn én ansatt i det kommunale barnevernet. Foto: David Vojislav Krekling / NRK

Ellen Galaasen er medlem i arbeidsutvalget og leder for seksjonen for barnevernspedagoger i Fellesorganisasjonen (FO), som organiserer mange barnevernsarbeidere.

Hun har også sittet i ovennevnte Barnevernpanel.

–Vi er opptatt av den faglige bemanningen i barnevernet, og vi er opptatt av at det må være et minimum av ansatte. Vi har satt fem som minimum for å kunne være et godt barnevernskontor, sier Galaasen.

Der er ikke Fedje den eneste med lav bemanning.

Ifølge tall fra KOSTRA-databasen er det over 80 kommuner som har færre enn fem ansatte i barnevernet. Av disse er 23 uten interkommunalt samarbeid.

Hun mener kompetansenorm og tak på hvor mange barnevernssaker en saksbehandler kan jobbe med burde være rammene rundt enhver barnevernstjeneste.

På svaret om det er mulig å tilby forsvarlig barnevern med ett eller færre årsverk, kommer svaret kontant:

– Nei. Du kan ikke være din egen veileder, leder og drøfter. Det er umulig. Skal du ha et godt barnevern må du ha bedre vilkår enn det.

Herøy er ikke umiddelbart enig i bemanningsnormen til Barnevernpanelet.

– Akkurat tallet fem er for meg... jeg har ikke noe forhold til om det er fem, syv eller tre, men jeg er enig i at det må være en viss mengde folk for at en skal være kvalitativt god, at det skal være stabilitet, at man skal ha tid til forebyggende arbeid, iverksette tiltak og gjøre oppfølgingsarbeid. Men om fem er det riktige tallet eller om det er noe annet, det kan jeg ikke si noe om, sier Herøy.

Barne- og likestillingsministeren: – For lite med én ansatt

Foto: Larsen, Håkon Mosvold / NTB scanpix

Barne- og likestillingsminister Solveig Horne (Frp) vil heller ikke mene noe om bemanningsnorm på fem ansatte. Hun er imidlertid helt klar på at det viktigste for kommunene når det gjelder barnevern, er at de har en forsvarlig tjeneste.

– Er det mulig å ha et forsvarlig kommunalt barnevern med étt eller færre årsverk?

– Nå kjenner ikke jeg til det arbeidet som skjer i disse kommunene, men det sier seg selv at å ha bare én ansatt er for lite for den enkelte kommune. Derfor har vi styrket barnevernet med mer enn 890 stillinger som har gjort at også små kommuner har fått flere ansatte.

– Samtidig viser rapportene NRK har gått gjennom at økningen i antall saker er større enn økningen i saksbehandlingskapasitet?

– Det har vært en økning i saker, og det er positivt fordi det betyr at flere melder inn saker til barnevernet. Samtidig har det blitt færre saker per ansatt, og det er en bedring. Likevel kommer barnevern til å bli en viktig sak i kommunereformen, for vi ser at større kommuner har en større forutsetning for å kunne gi bedre tilbud til det enkelte barn, sier Horne.

Publisert 21.12.2014, kl. 20:50 Oppdatert 22.12.2014, kl. 11:05

URL: <http://www.nrk.no/norge/her-svokter-det-i-barnevernet-1.12108827>

Her svikter det i barnevernet

For få ressurser, meldinger som henlegges til tross for mistanke om omsorgssvikt og manglende evne til å behandle saker innenfor fristene. Dette er problemene i norsk barnevern.

Systemsviktene i barnevernet i Norge er godt dokumentert. Foto: Scanpix/Illustrasjonsfoto / SCANPIX

«Statens helsetilsyn mener det er uakseptabelt at det er funnet så omfattende svikt i kommunenes styring og ledelse av barnevernets arbeid med barn og deres familier»

Dette er én av de dystre konklusjonene etter at Helsetilsynet gjennomførte en landsomfattende undersøkelse av kommunalt barnevern i 2011.

Dette er bare én i en lang rekke av rapporter med godt dokumentert systemsvikt i norsk barnevern.

Systemsvikt på flere nivåer

I serien «Her svikter Norge» har NRK gått gjennom forskningsrapporter, tilsynsrapporter, evalueringer, offentlige utredninger og undersøkelsesrapporter om norsk barnevern. Vi har konsentrert oss om dokumenter som er publisert i tiden 2010 til 2014, men mye av det som påpekes går også igjen i tidligere rapporter.

Her svikter Norge

Gjennomgangen er dyster lesning og viser systemsvikt på flere nivå.

Og det begynner allerede på første nivå i de kommunale barnevernet.

I statistikk NRK har tatt ut fra Kostra-databasen til Statistisk sentralbyrå kommer det frem at 86 av Norges 428 kommuner bryter regelen om å gjennomføre undersøker i barnevernssaker innen tre måneder i hver tredje sak eller mer.

144 kommuner bryter regelen i hver fjerde sak eller mer.

Det er bare begynnelsen på rekken av svakheter ved kommunenes undersøkelser av barnevernssaker.

- Les også: [Barnevernet brukte seks å på å ta omsorgen over Jessica](#)
- Les også: [Her er det færre enn én ansatt i barnevernet](#)
- Les også: [Dette er «Her svikter Norge»](#)

I Helsetilsynets gjennomgang i 2011 står det blant annet:

«Fylkesmennene fant eksempler på alvorlig svikt og mangler i kommunenes arbeid med undersøkelser (...). Det var eksempler på kommuner hvor undersøkelsene ble henlagt uten tiltak selv om det var alvorlig bekymring for barnets situasjon i hjemmet».

Rapporten beskriver også at flere kommuner mangler kompetanse om både undersøkelser og hvordan de skal gjennomføre samtaler med barn.

Slik fortsetter det på område etter område.

«For lite ressurser i barnevernet»

Da Riksrevisjonen skulle gjennomgå kommunalt barnevern og bruk av statlige hjelpemidler dokumenterte de at et stort flertall av fylkesmennene mener saksbehandlingskapasitet er barnevernets viktigste utfordring.

*Ellen Galaasen fra Fellesorganisasjonen mener ressursene ikke står i forhold til oppgavene i barnvernet.
Foto: David Vojislav Krekling / NRK*

I rapporten «Det nye barnevernsbyråkratiet» fra FAFO svarte åtte av ti ansatte i såkalte fagteam, det vil si ansatte i det statlige barnevernet som jobber med flere kommuner, at ressursituasjonen i kommunene de kjente til var «nokså dårlig» eller «svært dårlig».

I tillegg kommer dokumentasjon på manglende systemer for å oppdage egne feil og å lære av dem, at kommunale barnevern er misfornøyd med tilbudet av statlige tiltak og at de må si ja til tiltak de vet ikke er det rette for det aktuelle barn.

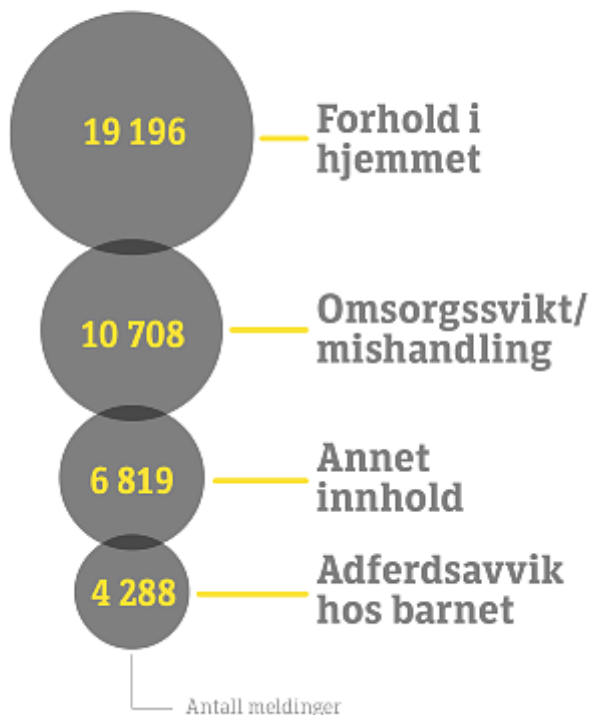
Valget er tiltak som ikke helt treffer eller ikke noe.

Det er også mangler når det gjelder kommunalt barneverns internkontroll. For til tross for at kommunene har vært pålagt å gjennomføre denne typen kontroll siden 2006, viser tall fra Kostra-databasen at nær én av ti kommuner ikke har innført dette i 2013.

Fem år etter at pålegget kom.

Hva meldes inn

til barnevernet - 2012

Kilde: SSB

Foto: Tom G Johansen / NRK

– Jeg blir sjokkert. Internkontrollforskriften for kommunalt barnevern kom i 2006. Det er et lovbrudd ikke å ha det i orden. Hvis de tallene er riktig har tilsynet en jobb å gjøre, sier Ellen Galaasen, medlem av arbeidsutvalget og leder av seksjonen for barnevernspedagoger i Fellesorganisasjonen (FO).

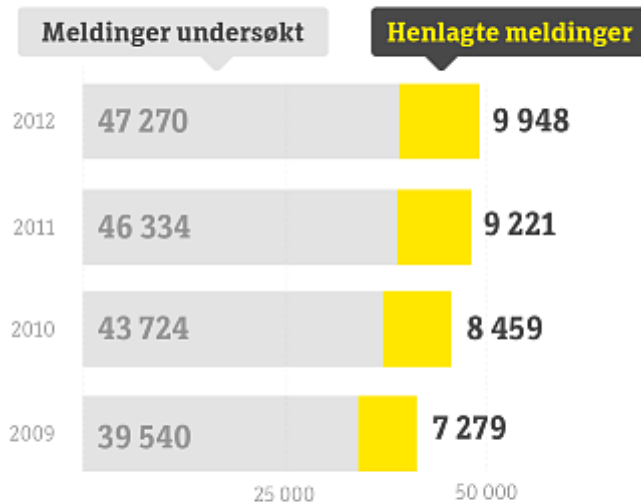
Hun mener mange av forholdene som avdekkes i rapportene NRK har gått gjennom henger sammen med nettopp svak internkontroll.

– Den skal sørge for at man er operativ i forhold til lovkravene i barnevernsloven, sier Galaasen.

Hun er enig med flertallet av fylkesmennene i at det er ressurssituasjonen som er hovedutfordringen i norsk barnevern.

Henlagte meldinger

2009-2012

Bakgrunns materialet viser store variasjoner i andelen henlagte meldinger mellom fylkene.

Kilde: Helsetilsynet

Foto: Tom G Johansen / NRK

– Problemene skyldes ikke at de ansatte ikke har kompetanse, men at vi fortsatt ikke er mange nok ansatte. Vi har hatt et barnevernsløft, men andelen som trenger hjelp fra barnevernet har også økt, og vi tror ikke vi har nok ansatte der ute. Det har både kommune og stat et ansvar for at dette er i orden. Vi hører om ansatte som kan ha opptil 40 barnevernssaker. Det gir ikke mulighet for faglig forsvarlig oppfølging av barna, sier Galaasen.

Til det kommer følgende sitat fra rapporten «Akuttarbeid i kommunalt barnevern» fra Bufdir fra 2014:

«Det er fra flere hold påpekt at barnevernssakene de siste årene er blitt langt mer komplekse, sammensatte og av større alvorlighetsgrad enn tidligere».

– Lovpålagt å ha internkontroll

Barne- og likestillingsminister Solveig Horne (Frp) sier barnevernet er styrket de siste årene. Foto: Larsen, Håkon Mosvold / NTB scanpix

Barne- og likestillingsminister Solveig Horne er helt klar når det gjelder internkontroll, eller mangel på sådan, i kommunene.

– Det er ikke bra når dette ikke er innført. Kommunene skal etter loven ha internkontroll, og det er viktig at fylkesmennene fører kontroll og påser at kommunene har et forsvarlig barnevern, sier Horne til NRK.

Hun mener regjering og Storting har gjort en innsats for å styrke barnevernet de siste årene. Både med øremerkede midler og økning av antall ansatte med nær 900 årsverk.

– Stortinget vedtar lovene barnevernet skal følge, men det er ute i kommunene det aller viktigste barnevernsarbeidet gjøres. Derfor er jeg glad for at vi de siste årene tverrpolitisk har satset på kommunalt barnevern gjennom blant annet øremerkede midler.

– *Rapporter viser at saksmengden har økt mer enn midlene. Har det dere har gjort vært nok?*

– Det gjenstår å se. En styrking av antall ansatte er også en styrking for å sørge for at barna får raskere hjelp, sier Horne.

«Kan gå utover barnevernets anseelse»

Det samlede bildet av systemsvikt på flere områder og på flere nivåer innen barnevernet gir grunn til bekymring. Det kommer klart frem i Norsk offentlig utredning (NOU) 2012:5.

Den har fått navnet «Bedre beskyttelse av barns utvikling», og her står det blant annet:

«Barnevernets anseelse kan også bli skadelidende som følge av et misforhold mellom oppgaver og forventninger på den ene siden, og faktiske ressurser og kompetanse på den andre (...)».

Foto: David Vojislav Krekling / NRK

På spørsmål om det er nok bemanning i barnevernet, gjentar direktør Mari Trommald i Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) det samme som statsråd Horne – at det har blitt nær 900 nye stillinger i en tjeneste som i utgangspunktet er relativt liten.

Og at det er en kraftig styrking,

– Kapasiteten har blitt økt og vi opplever at kommuneledelsene har blitt mer opptatt av barnevernet. Vårt inntrykk er at det har blitt bedre, selv om man fortsatt finner kommuner der ikke alt er på plass.

– Gitt våre funn, har vi som samfunn god nok kontroll på hva kommunene tilbyr av barnevernstjenester der ute?

– Det er ikke kontrollaktivitetene som er begrensningene. Det er helt klart et lederansvar i kommunene å sørge for tilstrekkelig internkontroll for å utøve tjenestene forsvarlig.

– Og det påpekes gang på gang at det ikke er som det skal.

– Vi er bekymret for hver eneste tjeneste og hver eneste gang det blir dokumentert at barnevernet ikke utøver tilstrekkelig kvalitet i barneverntjenestene. Dette er barn som er sårbare og helt klart trenger tjenestene. Og der et lederansvar å ha høy oppmerksomhet på både internkontroll og utøvelse av tjenestene slik at barna får det de trenger, sier Trommald.

Publisert 22.12.2014, kl. 07:12 Oppdatert 22.12.2014, kl. 07:32

URL: <http://www.nrk.no/norge/barnevernet-brukte-seks-a-pa-a-ta-omsorgen-over-jessica-1.12102798>

Barnevernet brukte seks å på å ta omsorgen over Jessica

Jessica Elstad var jenta barnevernet visste led under omsorgssvikt, men som ikke ble tatt ut av hjemmet – til tross for utallige bekymringsmeldinger fra barnehage, skole og lokalsamfunn.

Jessica om første natten på barnevernsinstitusjon

«Jessicas atferdsproblemer må sees som foranlediget av en vedvarende omsorgssviktiltværrelse i mange år, og som fortsetter».

Historien om Jessica Elstad og barnevernet hverken begynner eller slutter med dette sitatet fra en psykolograpport fra 1995.

Den både begynner, og burde vært avsluttet, før rapporten ble skrevet.

Mye før.

– Det er en omsorgssvikt som hele lokalsamfunnet ser, og de varsler. De kan se det fra stuevinduen sine. Det er det som foregår i alle de årene før barnevernet endelig til slutt tar omsorgen helt og holdent, sier Jessica til NRK.

Barnehagen var i ferd med å gi opp

Første gang Jessica er i kontakt med barnevernet er hun fire år gammel. Året er 1992, og barnevernet hjelper til med å søke barnehageplass.

Allerede året etter settes det ned et tverrfaglig team rundt henne. Og allerede nå begynner varsellampene å lyse for alvor.

I en saksutredning fra Fylkesnemda står det at det er uttalt bekymring for Jessica allerede fra samme høst. Og bekymringen skal vokse.

Jessica om at barnevernet ikke tok omsorgen tidligere

I mars 1995 har situasjonen i barnehagen blitt så alvorlig at det innkalles til møte mellom barnevernet, mor, psykolog, styrer i barnehagen og avdelingslederen for barnevernstjenesten. Der kommer det frem at Jessicas atferdsproblemer til tider er så store at barnehagen ikke har kompetanse til å takle henne.

I en saksutredning står det blant annet:

«Enkelte (ansatte red.anm) kjørte seg så ut at det i ettertid har skapt endel aversjon i forhold til Jessica, med den konsekvens at de nå delvis unngikk å gå inn i konflikter med barnet».

Jessica, jenta som enkelte ansatte hadde aversjon mot, var seks år gammel.

- Les også: [Her er det færre enn én ansatt i barnevernet](#)
- Les også: [Her svikter det i barnevernet](#)

Sitatet som innleder denne saken er forresten hentet fra sakkyndigrapporten som ble laget etter møtet. Det er her det slås fast at Jessicas atferdsproblemer skyldes det som kalles «vedvarende omsorgssviktiltværrelse».

Lenger nede i rapporten står det:

«Dersom ingenting forandres (...) må en regne med en gradvis alvorligere atferdsutvikling hos Jessica snart etter skolestart til høsten».

– Da forsøker de å iverksette noen tiltak, men det tar fortsatt mer enn tre år før de virkelig tar omsorgen, sier Jessica.

Your browser does not support iframes

Kalenderen viser 1995, barnevernet har fått bekymringsmeldinger fra lokalbefolkningen, de har fått det fra barnehagen og det er satt ned tverrfaglige team rundt henne som sier de er bekymret for jenta.

Men barnevernet tar fortsatt ikke over omsorgen.

Og det skal bli enda verre.

Isolert av skoleledelsen

Når Jessica begynner på skolen samme høst, får barnevernet en anonym melding om det som omtales som «tragiske oppvekstvilkår».

Meldingen blir aldri undersøkt.

To uker senere kommer en ny bekymringsmelding om at Jessica ikke har det bra. Det finnes ikke dokumentasjon av om heller ikke denne blir undersøkt.

Det blir imidlertid satt ned en ansvarsgruppe rundt Jessica på skolen. Samtidig blir det dannet en såkalt basisgruppe der ansatte fra skole og barnevern møtes én gang i uken.

Men i andre klasse på barneskolen går det galt igjen.

Jessica om at lokalsamfunnet så omsorgssvikten og varslet

Året er 1996, og Jessica skal egentlig gå i andreklasser som alle de andre. Men på grunn av atferdsproblemer velger skolen det som virker som drastiske virkemidler.

Saksutredningen fra Fylkesnemnda forteller at barneskolen Jessica går på velger å holde henne isolert fra de andre elevene i én og en halv måned.

Det er mer enn ti prosent av skoleåret, og Jessica har knapt rukket å fylle ti år.

I september skriver skolen bekymringsmelding til barnevernet.

Ifølge det lokale barnevernet er de kjent med forholdene. Når de skal forklare seg i saksutredningen i Fylkesnemnda skriver de at «situasjonen understrekes av at grunnskolen (...) har sagt fra om at de ikke har noe tilbud til henne».

De har rett og slett måttet gi opp.

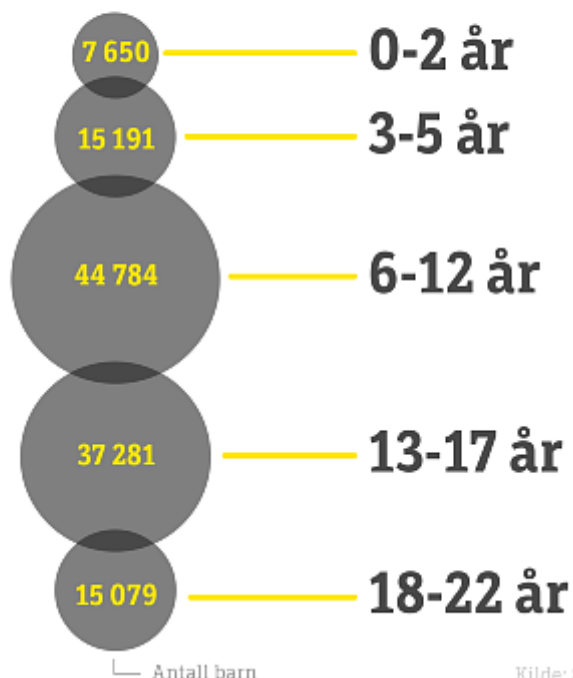
En ti år gammel jente.

Men barnevernet velger fortsatt å ikke ta over omsorgen.

– Første natta på institusjon var en lettelse

Alder på barn i tiltak

2012

Antall barn

Kilde: SSB

I januar i 1997 får barnevernet nok en melding om at alt ikke er som det skal være hjemme hos Jessica.

Det samme gjentar seg i mars samme år.

Fortsatt ingen omsorgsovertakelse.

Ikke før i november i 1997. Da fremholder Bup viktigheten av at Jessicas omsorgssituasjon blir så trygg og stabil som mulig.

Det er da saken endelig blir sendt til Fylkesnemda.

De bestemmer at barnevernet skal ta over omsorgen for Jessica. At hun skal bo på institusjon.

I februar 1998, seks lange år etter at barnevernet fikk vite at alt ikke var som det skulle hjemme hos Jessica, blir hun flyttet på institusjon.

– Den dagen jeg skulle flytte var en lettelse. Fordi jeg kom fra det jeg kom fra. Det var noe nytt. Det skulle bli noe tryggere. Jeg husker jeg sov så utrolig godt den første natta. Det var første gang på lenge jeg ikke sov med ett øye åpent. Den lettelsen var ubeskrivelig.

Nå tenker hun på hele situasjonen som absurd. Som om det ikke har skjedd henne selv.

– Det er så graverende omsorgssvikt... Det er så synlig, og likevel klarer de ikke å gjøre det rette. Allerede på begynnelsen av 1990-tallet burde man gjort en grundigere undersøkelse, og omsorgsovertakelse burde vært gjort ganske raskt etter det. Og da funnet et sterkt fosterhjem som kunne ta den kampen det ville bli med meg.

– *Syns du skjebnen har behandlet deg urettferdig?*

– Noen ganger, men jeg velger å ikke tenke på det. Men jeg tenker på det når det er veldig mørkt, og slike dager har vi alle, men jeg velger å ikke tenke på det. Det kommer bare vondt ut av det.

Kommunen der Jessica bodde som liten har ikke ønsket å kommentere det som kommer frem i denne saken.

Publisert 22.12.2014, kl. 07:14 Oppdatert 22.12.2014, kl. 07:30

URL: http://www.nrk.no/norge/_-ingen-faglig-grunn-til-ikke-a-rettighetsfeste-barnevernloven-1.12115355

– Ingen faglig grunn til ikke å rettighetsfeste barnevernloven

Det sier Barne- og likestillingsminister Solveig Horne (Frp). Hun har satt ned et lovutvalg for å se på hvordan en rettighetsfesting kan legges inn i loven.

Barne- og likestillingsminister Solveig Horne (Frp) mener man må sørge for at barnevernloven ikke blir passiv dersom den rettighetsfestes. Foto: Sindre Løkstad / NRK

– Det er nok ikke det.

Barne- og likestillingsminister Solveig Horne (Frp) har akkurat besvart spørsmålet om det finnes noen faglig grunn til ikke å rettighetsfeste barnevernloven på Politisk kvarter på NRK P2.

Så legger hun til:

– Men vi ser at hvis den skal rettighetsfestes, så må den også følges opp slik at det ikke blir en passiv lov.

- Les også: [Barnevernet brukte seks år på å ta omsorgen over Jessica](#)
- Les også: [Her svikter det i barnevernet](#)
- Les også: [Her er det færre enn én ansatt i barnevernet](#)

Da samme spørsmål var oppe for bare noen år siden, var svaret om rettighetsfesting kontant nei fra myndighetenes side.

Systemsvikt i barnevernet

I en artikkelserie har NRK sett på samfunnssystemer som svikter. Ett av disse er barnevernet. [Gjennom en rekke forskningsrapporter, helsetilsynsrapporter, Norske offentlige utredninger og i statistikk fra Statistisk sentralbyrå, er sviktene i norsk barnevern god dokumentert gjennom en årrekke.](#)

Gjennomgangen har vist dokumentasjon på alvorlige svikt og mangler rundt kommunenes undersøkelser av meldinger, om undersøkelser som blir henlagt uten tiltak selv om det er alvorlig bekymring for barnets situasjon i hjemmet, om for lite ressurser i barnevernet og barnevernsansatte som må si ja til tiltak de vet ikke er riktig for barnet.

Alternativet er ikke noe tiltak i det hele tatt.

For å nevne noe.

Resultatene av gjennomgangen til NRK er ikke ukjent for barneombud Anne Lindboe.

– Det har skjedd mye i barnevernet, og jeg har lyst til å understreke at de som jobber i tjenesten gjør en strålende jobb. Men vi ser at det svikter igjen og igjen på kommunalt nivå, sa Lindboe i Politisk kvarter.

Hun sa at årsaken til at vi som samfunn ikke snakker mer om problemene med denne tjenesten, er at barnevernsbarna i utgangspunktet er en svak gruppe.

– Barnevernsbarn har tradisjonelt ikke hatt noen sterke pressgrupper som snakker deres sak, og det er nok en tjeneste som er litt for lett å nedprioritere i kommunene. Derfor er jeg glad for at disse sviktene nå løftes opp slik at barna kan få det de har krav på, sa Lindboe.

– Kan ikke være frivillig å følge barnevernloven

Hun sier hun håper fylkesmennene nå setter igang en tettere oppfølging av kommuner der det er avdekket svikt, og at de vurderer bøtelegging der det ikke fungerer som det skal.

– Det kan ikke være frivillig å følge opp de forpliktelsene de har etter barnevernloven, sa Lindboe.

Det er Horne helt enig i.

– Vi må følge opp kommuner der vi ser svikt, og vi må se om pengene til barnevern bør kanaliseres til de kommunene som sliter. Samtidig forventer jeg at kommunene nå tar tak i sviktene som fylkesmennene avdekker, sa Horne.

Politisk kvarter 22.12.14

Politisk kvarter 22.12.14 med barne- og likestillingsminister Solveig Horne (Frp) og barneombud Anne Lindboe om systemsvikt i barnevernet i serien "Her svikter Norge"

Publisert 22.12.2014, kl. 09:04 Oppdatert 22.12.2014, kl. 09:12

URL: http://www.nrk.no/norge/_-vi-driver-ikke-forsvarlig-barnevern-1.12115480

– Vi driver ikke forsvarlig barnevern

Ordføreren i Finnøy innrømmer at kommunepolitikerne har tatt for lett på barnevernet. Ny kartlegging viser at Fylkesmennene er bekymret for 55 av 109 kontrollerte kommuner i 2014. Her er verstinglista.

Ordfører Gro Skartveit (V) i Finnøy innrømmer at kommunen ikke har forsvarlig barnevern. Foto: Kaj Hjertenes

– Med så mange barn som trenger hjelp og kun to ansatte i barnevernet, så klarer vi ikke å gi et godt nok og forsvarlig tilbud til disse barna.

Ordfører Gro Skartveit (V) på Finnøy er klar på at barnvernet er noe hverken hun eller andre politikere i kommunen har vært flinke nok til å følge opp.

– Vi kan snakke om skole og mye annet, men barnevern har vi tatt for lite ansvar for. Hvorfor vet jeg ikke, og jeg sa det sist på formannskapet der rapporten til Fylkesmannen ble sendt, at her er det ting vi på Finnøy ikke har vært gode nok på. Ungene fra Finnøy skal ha sine tilsynsbesøk, fosterhjemmene skal ha sin oppfølging og planer skal legges, sier Skartveit.

– Prøver å rekke over alt

Barnevernsleder Heidi Skeiseid på Finnøy beskriver en situasjon der kun to av fire barnevernsstillinger er besatt, om 40 barn som skal følges opp. Barn som har alt fra enkle tiltak i hjemmet til ungdom der barnevernet helt har tatt over ansvaret.

Hun sier hun blir fortvilet når barnevernet i kommunen blir pekt på som en verstingkommune i Fylkesmennenes gjennomgang.

– Vi er veldig sårbare med så få folk. Hovedfokuset vårt er hele tiden å forsøke å ivareta barna. Å høre om bekymringen rundt Finnøy er fortvilende, for her er det unger som trenger hjelp. Dette gjelder de mest sårbare av de sårbare, og det står ikke på innsatsen. Vi har forsøkt å rekruttere, vi har lyst ut stillingene flere ganger, men vi får ikke kvalifiserte folk. Da må vi forsøke å tenke kreativt innenfor det vi har i kommunen, og samarbeide godt med nabokommunene, sier Skeiseid.

- **Les også:** [Barnevernet brukte seks å på å ta omsorgen over Jessica](#)
- **Les også:** [Her svikter det i barnevernet](#)
- **Les også:** [Her er det færre enn én ansatt i barnevernet](#)

Gjennomgangen som har avdekket at Finnøy er en av seks verstingkommuner når det gjelder kommunalt barnevern er fylkesmennenes gjennomgang av denne type tjenester i alle deler av Norge i 2014.

Resultatet er nedslående lesning.

I 55 av 109 kommuner som er kontrollert så langt i år, sier fylkesmennene at det er grunn til bekymring for tjenestene som utføres.

De peker på:

- Dårlig oppfølging av plasserte barn.
- Manglende eller for få tiltak.
- Treig saksbehandling og lovbrudd.
- Mange saker.
- For få ansatte.
- Dårlig ledelse.

Rådmann Øyvind Bang-Olsen i Naustdal kommune sier at de jobber aktivt med å bedre rutinene og arbeidsmetodene. Foto: Eldgrim Fossheim / NRK

Naustdal kommune: – Vi tar kritikken alvorlig

Naustdal er en av kommunene som kommer verst ut i barnevernstjenester. Naustdal får kritikk for mangel på tiltak, dårlig oppfølging av barn og treig saksbehandling. Rådmann Øyvind Bang-Olsen i Naustdal kommune sier at omtalen ikke er hyggelig lesning, og at de tar kritikken alvorlig.

– Vi tar kritikken alvorlig, og har allerede jobbet mye med dette. Det kommer vi også til å gjøre fremover. Vi er i gang med et samarbeid med Fylkesmannen om å bedre rutinene og arbeidsmetodene våre, slik at kan vi møte de nye og strengere statlige kravene, sier Bang-Olsen til NRK.

Rådmannen sier at økt kompleksitet i barnevernssaker de siste årene har bidratt til at Naustdal kommune har falt på rangeringen.

– Derfor måtte vi enten øke ressursene eller starte et tverrfaglig samarbeide med andre kommuner. Vi har valgt det siste, og jobber aktivt for å gi et forsvarlig og godt tilbud til barna i Naustdal kommune, sier han.

Systemsvikten i barnevernet fortsetter

I en serie saker har NRK avdekket systemsvikt innen tre forskjellige samfunnssystemer gjennom flere år. Ett av disse er barnevern.

De siste rapportene fra Fylkesmennene viser at barnevernet viser at tjenesten fortsatt sliter med å rette opp feil, mangler og svikt. Det til tross for at systemsvikten er dokumentert i alt fra forskningsrapporter, helsetilsynsrapporter, Norske offentlige utredninger, statistikk og en rekke andre offentlige kilder.

I denne omgang har Fylkesmennene gått gjennom hvordan kommunale barnevernstjenester jobber med tiltak, oppfølging av plasserte barn, kvalitet i saksbehandlingen og ledelse av barnevernet.

- **Les også: – [Ingen faglig grunn til ikke å rettighetsfeste barnevernloven](#)**

I oppdragsbrevet fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet beskrives oppdraget:

«Vurdere tilstand i kommunale barnvernstjenester med små fagmiljø, med særlig vekt på barnevernstjenester med 3 eller færre årsverk. Fylkesmannen må indentifisere kommuner der sårbarhet og mangler i kompetanse, tiltak og beredskap gir grunn til bekymring (...)».

NRK har sammenstilt resultatene. De viser altså at Fylkesmennene er bekymret for én eller flere av disse områdene i litt mer enn halvparten av de kommunale barnevernstjenestene som er undersøkt.

I seks verstingkommuner er Fylkesmennene bekymret for alle deler av barnevernstjenesten som er sjekket.

Barnevernstjenestenes verstingkommuner

Kommuner	Tiltak	Oppfølging av plasserte barn	Kvalitet i saksbehandling	Ledelse av barnevernet
Finnøy	Bekymring	Bekymring	Bekymring	Bekymring
Kvæangen	Bekymring	Bekymring	Bekymring	Bekymring
Dyrøy og Sørreisa	Bekymring	Bekymring	Bekymring	Bekymring
Tranøy	Bekymring	Bekymring	Bekymring	Bekymring
Naustdal	Bekymring	Bekymring	Bekymring	Bekymring
Stor-Elvdal	Bekymring	Bekymring	Bekymring	Bekymring

I 28 av de 55 kommunale tjenestene der det er uttrykt bekymring, er Fylkesmennene bekymret for to eller flere av de fire områdene de har undersøkt.

– Har ikke gjort det godt nok for barna

Barneminister Solveig Horne (Frp) sier både kommunene og staten ikke har gjort nok for barnevernsbarna. Foto: Larsen, Håkon Mosvold / NTB scanpix

Barne- og likestillingsminister Solveig Horne (Frp) sier hun er bekymret for det som kommer frem i NRKs sammenstilling av rapporter.

– At så mange kommuner bryter loven og ikke følger opp barna på en bedre måte enn dette... det er svært bekymringsfullt, sier barneministeren.

Hun sier hun er overrasket over at bekymringsmeldingene gjelder så mange av kommunene med tanke på styrkingen av barnevernet de siste årene.

– Vi ute i kommunene og vi som statlig myndighet har ikke gjort nok for disse barna når kommunene ikke følger opp barn som har en vanskelig hverdag. Vi har satt igang arbeid med å se på ny barnevernsstruktur, vi har satt ned et lovutvalg som skal se på lovgivningen og vi har styrket barnevernet med 890 stillinger de siste årene. Og det er først og fremst kommunenes ansvar å gi et forsvarlig barnevern, sier Horne.

Publisert 22.12.2014, kl. 18:48

URL: <http://www.nrk.no/norge/svikter-pa-evaluering-og-medvirkning-i-barnevernet-1.12109214>

– Ungdommene opplever ikke medvirkning i egen sak

Sviktende evaluering, beslutninger som blir tatt over hodet på ungdommene det gjelder og barnevern som ikke tar kontakt med hverken barn eller foreldre når de skal undersøke om tiltak fungerer.

Flere rapporter de siste årene har avdekket systemsvikt i barnvernet. Foto: Scanpix / SCANPIX

Det fant Helsetilsynets og Riksrevisjonens i sine undersøkelser om norsk barnevern.

NRK har gått gjennom en rekke rapporter og offentlige dokumenter som beskriver situasjonen i norsk barnevern.

To av punktene som går igjen er manglende eller mangel på evaluering av om barnevernstiltak faktisk fungerer, og liten medvirkning av barn og ungdom som har tiltak i barnevernet.

– I så og si alle saker jeg har jobbet med når det gjelder barnevern, er det ungdom som ikke opplever en reell medvirkning i egen sak, sier Cecilia Dinardi til NRK.

Hun er advokatfullmektig ved Advokatfirmaet Elden, og har jobbet mye med barnevernssaker de siste årene.

Dårlig oppfølging og medvirkning

Advokatfullmektig Cecilia Dinardi ser ofte saker der avgjørelser blir tredd nedover hodet på ungdom i barnvernet uten at de får sjansen til medvirkning. Foto: David Vojislav Krekling / NRK

– Helt konkret kan det dreie seg om beslutninger som treffes om for eksempel flytting fra en institusjon til en annen der ungdommen som skal flyttes ikke får vite om tiltaket før på selve flyttedagen, forteller Dinardi.

I noen tilfeller skal de flyttes til den andre siden av landet, i andre tilfeller betyr flyttingen at de blir tatt ut av skolen.

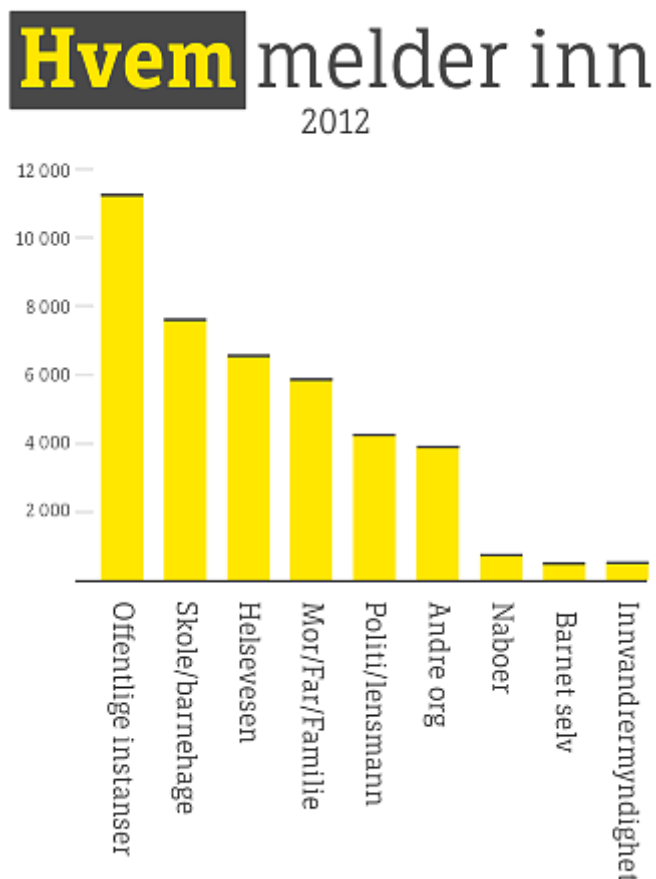
En annen utfordring hun peker på, er dårlig oppfølging og evaluering av barn og unge hos barnevernet.

– Det går blant annet på oppfølgingsansvaret til kommunene, som fremstår veldig varierende. I noen tilfeller har jeg sett barnevernstjenester som har veldig begrenset oppfølging av ungdom som bor på institusjon, sier Dinardi.

Og setter dermed fingeren på en stor bekymring i flere av rapportene NRK har gått gjennom om barnevernet.

- Les også: [Barnevernet brukte seks å på å ta omsorgen over Jessica](#)
- Les også:
- Les også: [Her svikter det i barnevernet](#)

I Helsetilsynets oppsummering av landsomfattende tilsyn med barnevernet i 2011 står det blant annet:

Kilde: SSB

Foto: Tom G Johansen / NRK

«Fylkesmennene fant eksempler på alvorlig svikt og mangler i kommunenes arbeid med undersøkelser, evaluering av hjelpetiltak og barns medvirkning».

Barne- og likestillingsminister Solveig Horne (Frp) mener det som kommer frem er alvorlig.

– Det er viktig at barn blir hørt. Derfor er jeg glad for at vi styrket barnevernsloven på dette punktet i juni slik at barn skal bli hørt og medvirke i egne saker. Det er barna som kjenner på kroppen det som skjer. Da er det viktig at de ansatte lytter til dem og tar dem på alvor.

– Hva når dette likevel ikke skjer?

– Da er det for meg å vise til loven, som er klar på at de skal høres og ha medvirkning. Jeg som statsråd må forvente at de ansatte har kompetansen og at de tar hensyn til loven, sier Horne.

I tillegg til dårlig medvirkning ble det avdekket manglende og mangelfulle barnevernfaglige vurderinger av barnets situasjon og foreldres omsorgsevne.

Barn går i tiltak som ingen vet virker

Barne- og likestillingsminister Solveig Horne (Frp) sier manglende internkontroll er lovbrudd. Foto: Bøe, Torstein / NTB scanpix

Da Riksrevisjonen hadde sin gjennomgang av kommunalt barnevern og bruk av statlige virkemidler i 2012 avdekket de følgende:

«I nesten annenhver sak som er gjennomgått i denne revisjonen, er hjelpetiltakene ikke evaluert på det tidspunkt som var fastsatt. Det betyr at tiltakene pågår uten at barnverntjenesten vet om de fungerer etter hensikten».

Da hadde helsetilsynsrapporten fra året før slått fast at det fantes eksempler på at barn hadde gått i hjelpetiltak i flere år uten at disse var evaluert.

Deres konklusjon var som følger:

«Manglende eller mangelfull evaluering kan føre til at barn blir gående i tiltak som ikke fungerer etter hensikten. Dette er svært uheldig, særlig for barnet som ikke får nødvendig hjelp».

– Vi må påse at tiltakene fører til endring og virker. Der har vi en vei å gå, og det arbeidet ønsker vi å intensivere i årene som kommer, sier Horne.

Publisert 23.12.2014, kl. 08:31

URL: <http://www.nrk.no/norge/cecilie-hadde-seks-vonde-ar-i-barnevernet-1.12106529>

Cecilie hadde seks vonde år i barnevernet

Lille julaften ga barnevernet 16-åringen beskjed om at hun hadde tre valg: Fosterfamilien som ikke klarte å takle henne, familien hun ikke hadde bodd hos på årevis eller gata.

– Jeg visste ikke hva jeg gikk til, så det som møtte meg var veldig skremmende, sier Cecilie om tiden i barnevernet. Foto: David Vojislav Krekling / NRK

Det er lille julaften 2002 når en bil kjører mot Ski stasjon utenfor Oslo. I bilen sitter Cecilie og beredskapsmoren hennes. På dette tidspunktet har Cecilie allerede bodd i flere forskjellige barnevernsinstitusjoner, i fosterhjem og i beredskapshjem i barnevernets regi.

I et brev fra beredskapsmoren som NRK har fått tilgang til, skriver hun at hun har fått det hun opplever som en håpløs beskjed av barnevernet i Ski. Cecilie skal settes av på Ski stasjon. I et møte noen dager tidligere, som også er omtalt i brevet, legger barnevernet til:

«Hva hun gjør da er hennes valg – fosterhjem, familien eller gata».

Cecilie er 16 år, hun har ikke bodd hos biologisk familie på flere år og hun har fått beskjed om at fosterhjemmet ikke klarer å håndtere henne.

Your browser does not support iframes

Hun blir boende på og rundt Oslo S til barnevernsvakta plukker henne opp noen uker senere.

For Cecilie betyr jula 2002 nok en vond opplevelse.

– Det som møtte meg var veldig skremmende

For denne høytiden er ikke første gangen Cecilie er i kontakt med barnevernet.

Før julen 2002 har det vært flere tiltak. Blant annet har hun vært plassert på en akuttinstitusjon på Østlandet.

Et sted der man ikke skal være mer enn tre måneder før man blir sendt videre til fosterhjem, en annen institusjon eller hjem til sin egen familie.

Cecilie blir boende i ett år.

– Jeg visste ikke hva jeg gikk til, så det som møtte meg var veldig skremmende. Det var mange barn som hadde det vondt, det var mange som gråt om natten og det var ungdommer der som slet med store problemer. Det at du er rundt mange barn som gråter om natta... Det setter sine spor.

- **Les også:** [Barnevernet brukte seks å på å ta omsorgen over Jessica](#)
- **Les også:** [Her svikter det i barnevernet](#)
- **Les også:** [Her er det færre enn én ansatt i barnevernet](#)

Ett år er lenge når du er ung. Og Cecilie slår seg til ro på akuttinstitusjonen. Hun knytter seg til de voksne og begynner å bli trygg. Men de ansatte føler ikke at de har kompetanse til å håndtere problemene til Cecilie. Derfor ber de om at hun flyttes.

Dermed bærer det til en ny institusjon på Østlandet.

– Der trivdes jeg ikke i det hele tatt. Det var en oppbevaringsinstitusjon der de ansatte ga klart uttrykk for at de bare var på jobb og ikke brydde seg om oss som mennesker. Eller som personer. Det var et tøft miljø og jeg følte meg alene. Jeg sa tydelig i fra til barnevernet at jeg ikke ville bo der, men jeg følte at jeg ikke ble hørt.

Til slutt gir institusjonen beskjed om at de ikke ønsker å ha ansvar for Cecilie mer. Hun blir isteden plassert i et fosterhjem hos et ungt par uten erfaring med barn. Det blir for mye for fosterforeldrene. Cecilie har store problemer, og det tar ikke lang tid før fosterhjemmet ikke klarer å håndtere henne. Det skaper utrygghet hos Cecilie, hun blir engstelig og begynner å rømme.

Til slutt sier fostermor at hun ikke ønsker å være fostermor for Cecilie mer. Cecilie ber barnevernet om å finne en ny omsorgsbasis, men blir forsøkt flyttet tilbake til samme institusjon som ikke ønsket ansvaret for henne.

10. desember 2002 kommer Cecilie til et beredskapshjem. Planen er hele tiden at hun skal ut igjen rett før jul. Det er i avslutningen av dette oppholdet barnevernet gir henne valget mellom fosterfamilien som ikke klarer å takle henne, den biologiske familien og gata.

– Barnevernet sjekket institusjonen én gang på tre år

Etter en drøy måned på og rundt Oslo S blir hun plukket opp av Barnevernsvakta og sendt på en lukket institusjon.

– Jeg opplever denne tiden som tryggere enn på gata. De ansatte var veldig flinke og de hadde god kompetanse. Jeg følte meg ivaretatt og trygg.

Der faller hun til ro, men roen skal ikke vare. Den lukkede institusjonen er ikke noen varig løsning.

Cecilie om julen 2002

Cecilie får tre valg av barnevernet julen 2002. Hun velger å bo på gata.

Etter drøye to måneder får Cecilie beskjeden hun ikke ønsker.

Hun må flytte til nytt sted om én uke.

– Jeg hadde ikke noe valg og jeg hadde ikke noe jeg skulle sagt. De hadde funnet en institusjon i Midt-Norge. Den uken var grusom. Jeg skrev flere brev til barnevernet om at jeg ikke ville flyttes, men de kom og hentet meg. Tre stykker. Jeg ble plassert i midten, så låste de dørene på bilen, og jeg ble kjørt opp på fjellet til en hytte.

Hytta er et såkalt «skjermingstiltak» før Cecilie får flytte inn i institusjonen. Så hun skal bli kjent med de ansatte. Der blir hun i to måneder før hun blir flyttet inn i en leilighet i kjelleren på et hus.

Her skal hun bo på 40 kvadratmeter med to ufaglærte ansatte som skal ta seg av henne. Det er ikke noe kjøkken der, og oppvasken må de ta på toalettet.

– Jeg fikk ikke gå ut, jeg fikk ikke ha kontakt med venner og jeg fikk ikke gå på skole. Jeg var prisgitt de som hadde ansvaret for meg.

Ifølge Cecilie kommer barnevernet fra hjemkommunen på besøk én gang i løpet av de drøye tre årene hun bor der. Under besøket er de aldri i leiligheten der Cecilie bor, og hun får aldri møte representantene for barnevernet uten at noen fra institusjonen er sammen med dem.

Hun får ikke sagt fra om hvordan det er der.

Og hun rømmer, og blir sendt tilbake.

I 2006 flytter hun til Oslo og finner sin egen leilighet kort tid etter.

Det markerte slutten på seks år fulle av smerte og utrygghet i barnevernets varetekt.

Kommunen ønsker ikke å kommentere Cecilies sak

I en e-post fra hjemkommunen til Cecilie skriver de:

«Med bakgrunn av de bestemmelser som gjelder knyttet til taushetsplikten kan vi ikke kommentere den aktuelle saken. Dette er uavhengig av det fritak (for taushetsplikt, red.anm) som foreligger. Begrunnelsen er som kjent at saker etter lov om barneverntjenester har flere parter, dvs. at ikke én parts fritak gir mulighet for å kommentere».

Kommunen, ved virksomhetsleder, gir også en generell kommentar om kommunens arbeide med barnevernstjenesten.

«Som en generell kommentar må det være utfordrende å belyse hvor «Norge svikter» hvis dette skal belyse situasjonen i dag; dvs. hvor vi «svikter» i dag med case som ligger ti år tilbake i tid. Jeg tror og håper at mye er endret – også gjennom at det har vært satt fokus på denne tjenesten – med og noen ganger uten grunn...

Det er viktig å vise til kontroll av institusjoner og institusjonelle tiltak fra statlig hold, økt fokus på oppfølging og rapportering av denne fra kommune til stat. Rapportering i seg selv sier jo ikke noe om kvalitet, men etter mange år i denne sektoren har jeg sett en utvikling, både i de metoder som benyttes, i økt bemanning, krav til kunnskapsutvikling etc. Dette gir en bedre sikring for at barn/ungdom og deres familier møter et bedre rustet barnevern nå enn tidligere.

Samtidig er det viktig med fokus på denne tjenesten, fra media, interesseorganisasjoner etc fordi til tross for den vurdering jeg gjør ovenfor, har jeg den erkjennelse at det gjøres «feil». All erfaring tilsier at det ikke er mulig å si «at det aldri mer osv». Dessverre. Vi gjør utfordrende vurderinger og noen ganger vil det ikke bli slik det skulle være. Presset på barneverntjenestene kan isolert sett gi uheldige utslag. For vår del er økningen i antall saker og kompleksiteten i disse i seg selv en risikofaktor».

Publisert 23.12.2014, kl. 08:33